

2018/4. szám

Börtönügyi Szemle

A Büntetés-végrehajtási Szervezet szakmai és tudományos folyóirata

BÖRTÖNÜGYI SZEMLE

2018/4. SZÁM

BÖRTÖNÜGYI SZEMLE

Kiadja a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága

Megjelenik negyedévente * 2018. 4. szám

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

Elnök:

DR. TÓTH TAMÁS

Tagok:

DR. CSORDÁS SÁNDOR
DR. HUSZÁR LÁSZLÓ
DR. KABÓDI CSABA
LEHOCZKI ÁGNES
DR. LŐRINCZ JÓZSEF
DR. MEZEY BARNA
DR. NAGY FERENC
DR. PALLO JÓZSEF
DR. VÓKÓ GYÖRGY

Kiadásért felelős:

DR. BODÓ BERNADETT

Főszerkesztő:

VÁRKONYI ZSOLT KRISTÓF

Olvasószerkesztő:

RUTKAI KATA
KELLNER GERGELY

Nyomdai előkészítés és nyomdai munkálatok:

Duna-Mix Kft., Vác
www.dunamix.hu

Felelős vezető:
SZAKOLCZAI LÓRÁNT

ISSN 1417-4758 (Nyomtatott)

ISSN 2559-9771 (Online)

A szerkesztőség címe:

1054 Budapest V.,
Steindl Imre utca 8.
E-mail: szemle@bv.gov.hu

SZÁMUNK SZERZŐI

DR. BELOVICS ERVIN egyetemi tanár, tanszékvezető, PPKE JÁK, legfőbb ügyész helyettes, Legfőbb Ügyészség

DR. BOGOTYÁN RÓBERT bv. ezredes, bv. főtanácsos, Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, Biztonsági Szolgálat, szolgálatvezető

PROF. EM. DR. FINSZTER GÉZA DSC. egyetemi tanár, az OKRI volt osztályvezetője, MTA Doktora, MTA ÁJK Rendészettudományi Albizottság elnöke

KELLNER GERGELY bv. százados, Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, Kommunikációs Főosztály, kiemelt főreferens

DR. KISS ANNA PHD tudományos főmunkatárs, OKRI, megbízott oktató, PPKE JÁK

KOVÁCS MIHÁLY bv. ezredes, bv. tanácsos, Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, Fogvatartási Ügyek Szolgálat, mb. szolgálatvezető

LUKÁCS KRISZTINA alkotmánybíróági főtanácsadó

PROF. DR. RUZSONYI PÉTER bv. dandártábornok, tanszékvezető egyetemi tanár, dékán, Nemzeti Közszerológiai Egyetem, Rendészettudományi Kar

Borítófotó: Bv. fotó

A megjelenő írások nem a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, hanem a szerzők saját, tudományos szabadságon alapuló álláspontját képviselik.

Szerkesztőségünk olyan dolgozatokat vár a szerzőktől, amelyek

a társadalmi devianciákat, a büntetés-végrehajtásra vonatkozó joganyagot, a fogva tartás, a fogvatartotti népesség sajátosságait, problematikáját a tudományos közvélemény által elfogadott tudományterületek (kriminológia, szociológia, pszichiátria, pszichológiai, vezetéselmélet, pedagógia, műszaki tudományok, szakmatörténet stb.) szempontjából elemzik, értékelik. A dolgozatok eredetiségért és tartalmáért a szerző vállalja a felelősséget. Kérjük, a kéziratokon tüntessék fel nevüket, munkakörüket, munkahelyüket, telefonszámukat, lakcímüket és – ha van – tudományos fokozatukat, rendfokozatukat is.

KÖZLÉSI FELTÉTELEK

A beérkezett írásokat a szerkesztőség név nélkül továbbítja a bíráló bizottság tagjainak, véleményezés céljából. A megjelenés feltétele ezen tagok támogató véleménye, illetve a szöveg szerzőhöz való visszaküldését követően az átdolgozásra javasolt szövegrészek (ha vannak) javítása.

Szerkesztőségünk mindenkor fenntartja magának a jogot – a szerzővel egyeztetve – a kéziratok stilizálására, szerkesztésére, esetleges javítására. Amennyiben a beérkezett kézirat nem felel meg a formai követelményeknek, vagy tartalma nem illeszkedik a kiadvány szellemiségéhez, úgy a szerkesztőségnek nem áll módjában megjelentetni azt.

TARTALOM

TANULMÁNYOK

- BELOVICS ERVIN:
Új büntetőeljárás törvény, új feladatok
New Criminal Procedure Act, new tasks 5
- BOGOTYÁN RÓBERT:
Telekommunikációs eszközök alkalmazása a büntetés-végrehajtásban,
az igazságszolgáltatás és a jogérvényesítés hatékonyságának növelése céljából
*The usage of telecommunication devices in the Prison Service for the purpose of
strengthening the efficiency of justice and law enforcement* 15
- FINSZTER GÉZA:
Legalitás és oportunitás az új büntetőeljárás kódexben
Legality and opportunity in the New Criminal Procedure Code 27
- KISS ANNA:
Határtalan tudomány – Az új büntetőeljárás törvény hatása a büntetés-
végrehajtásra, különös tekintettel a kényszerintézkedések végrehajtására
*Infinite Science – The impact of the new Criminal Procedure Act
on the Prison Service, in particular to the enforcement of the coercive measures* 39
- KOVÁCS MIHÁLY:
Zárt láncú csomagküldés a magyar Büntetés-végrehajtási Szervezetben
Secure package sending in the Hungarian Prison Service 55
- LUKÁCS KRISZTINA:
A jogállami szabadságvesztés végrehajtás legújabb biztosítéka –
Gondolatok a Nemzeti Megelőző Mechanizmusról
*The most recent guarantee of the execution of the imprisonment according to the
rule of law – Some thoughts on the National Preventive Mechanism* 65
- RUZSONYI PÉTER:
Rendszerben látni, rendszerben gondolkodni: stratégia és didaktika –
Az oktatás, a továbbképzés új módszereinek szerepe és jelentősége
a megváltozott jogi szabályozás és alkalmazása megismerésében
*View and think in a system: strategy and didactics –
The role and the significance of the new methods of education and further training in
the cognition of altered regulation of legislation and its application* 77

KONFERENCIÁK, PROJEKTEK

- KELLNER GERGELY:
A büntetés-végrehajtás is részt vett a XXII. Kriminálexpón 88
- KELLNER GERGELY:
Határtalan tudomány – Konferenciát rendeztek az új büntetőeljárás
törvény büntetés-végrehajtásra gyakorolt hatásáról 91

Fotó: Bv. fotó

ÚJ BÜNTETŐELJÁRÁSI TÖRVÉNY, ÚJ FELADATOK

New Criminal Procedure Act, new tasks

2018. július 1-jén lépett hatályba a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény, amely alapjaiban változtatta meg a nyomozás struktúráját, megkülönböztetve a felderítés és a vizsgálat szakaszát.

A korábbi büntetőeljárás törvénnyel szemben megfogalmazott legfőbb kritika az eljárások elhúzódásával állt összefüggésben. A jogalkotó erre tekintettel törekedett arra, hogy olyan új megoldásokat vezessen be, amelyek képesek biztosítani az időszerűség követelményének való megfelelést. Ezért juttatott lényegesen nagyobb szerepet a terhelti beismerésnek, amely megvalósulhat egy új eljárási forma, az egyezség keretei között, továbbá az elsőfokú bíróság tárgyalásának az előkészítése során is. Mindkét esetben lehetőség nyílik bűnösséget megállapító ítélet meghozatalára, és ezáltal az eljárás rapid módon történő befejezésére.

Kulcsszavak: bizonyítás, nyomozás, ügyészség, beismerés, egyezség

The Act CX of 2017 on Criminal Procedure entered into force on 1st July 2018, which has fundamentally changed the structure of the investigation distinguishing the phases of the detection and inquiry.

The main criticism against the former criminal procedure code was the prolonged proceedings. Regarding to this phenomenon the legislator sought to introduce new solutions aiming to comply the requirement of timeliness. For that reason the legislator offered much more role to the defendant's confession, which can be realised in the framework of a new form of the criminal procedure, namely the agreement, furthermore the agreements can come true during the preparation of the first instance trial. In both cases it is possible to make judgement of guilty and thereby to solve the case rapidly.

Keywords: evidence, investigation, public prosecutor, confession, agreement

Bevezetés

A korábbi büntetőeljárási törvénnyel szemben megfogalmazott legfőbb – megjegyzem valós – kritika az volt, hogy e törvény olyan nagyszámú módosításnak volt az elszenvedője rövid időtartamú létezése során, amelyek már koherenciazavart okoztak.

Összesen 89 alkalommal került sor törvénymódosításra, illetve 15 alkotmánybíróági határozat is érintette a korábbi büntetőeljárási törvényt, és mindez közel 2000 helyen változtatta meg a törvényszöveget.

A másik – szintén helytálló – kifogás, az eljárások időszerűségével függött össze. Rendkívül jelentős volt ugyanis azoknak az ügyeknek a száma, amelyekben a nyomozás több mint egy évig tartott, de azoknak az ügyeknek a mennyisége is, amelyek esetében csupán a bírósági eljárás éveken keresztül volt folyamatban. Mindennek a háttérben pedig, a csupán formális garanciát biztosító normák eltúlzott mértékű favorizálása, a hatóságok számára megállapított határidők be nem tartásának következmény nélkülsége vagy a perelhúzásra lehetőséget adó normák álltak.

Bár az időszerűség követelményének való megfelelés már az első kodifikációs bizottsági ülésen központi problémaként jelent meg, azt azért muszáj megjegyezni, hogy nem az időszerűség garantálása a büntetőeljárás célja, az csak a cél realizálásának egyik eszköze.

A kodifikáció kezdetén tehát azt a kérdést kellett feltenni, hogy mi képezi a büntetőeljárási törvény által rendszerbe foglalt büntetőeljárásnak a célját.

E körben a jogirodalomban jelen lévő különböző meghatározások közül, mindig is Claus Roxin definíciójával értettem egyet, amely szerint a büntetőeljárási jog az állami alkotmány egy szeizmográfja, amely merev jogi renddel rendelkezik és ténylegesen két funkciója van, nevezetesen, hogy lehetővé tegye a bűnelkövetők üldözését, elítélését és megbüntetését, illetve, hogy mindezt a tisztességes eljárás keretei között kerüljön sor. Ezt a definíciót a magam részéről csak azzal kívánom kiegészíteni, hogy a büntetőeljárási szabályok rendszerének azt is garantálnia kell, hogy ártatlan személy elítélésére ne kerülhessen sor.

Amennyiben ezt a célmeghatározást elfogadjuk, akkor a következő kérdés kizárólag az lehet, hogy mi képezze a büntetőjogi felelősség eldöntésének alapját.

A kérdésre csak rendszerfüggő válasz adható. Jogtörténetileg ebből a szempontból két modell alakult ki, az egyik az inkvizitórius eljárásból kifejlődő vegyes rendszer, míg a másik az akkuzatórius eljárás. Az előbbi az európai kontinens országaiban, míg az utóbbi az angolszász államok vonatkozásában tekinthető uralkodónak.

A kontinentális rendszerben a materiális, tehát az anyagi igazság az a fundamentum, amit tisztázni kell, míg az angolszász eljárásban keresett igazság a formális, azaz az alaki igazság. Másként fogalmazva, a kontinentális rendszerben azt kell kideríteni, hogy egy múltbeli idősíkbán mi történt, tehát az igazságot, míg az angolszász eljárásban azt kell eldönteni, hogy kinek van igaza, a terhelt bűnösségét állító vádlónak vagy az ezt el nem fogadó védelemnek. Természetesen az utóbbi rendszerben is az alaki igazság az esetek nagy részében megegyezik az anyagi igazsággal, de nem ez az alapkövetelmény, hanem a jogvita eldöntése, vagyis a jogszolgáltatás.

Megjegyzem, a két rendszer hívei közötti ellenszenv kölcsönös, így például Gusztav Radbruch szerint az ügyféli per megmaradt párbajnak csak nem csatabárdokkal, hanem szavakkal vívják, míg Walter Sachs szerint az angolszász rendszerben az igazság megállapításának követelménye nem létezik. Ezzel szemben az amerikai jogtudósok egy része, a kontinentális eljárásjogot olyan inkvizitórius formának tekinti, amely semmivel sem lett jobb a középkor óta.

Mindennek pedig determináló szerepe van az adott eljárási rendszer tekintetében, illetve az egyes jogintézmények egymáshoz való viszonya szempontjából. Erre figyelemmel mind a két modell létrehozta a saját karakterének megfelelő téziseket.

Mirjan Damaska arra mutatott rá, hogy az angolszász modell célja, olyan döntés meghozatala, ami az egyes ügyek körülményeihez leginkább képes alkalmazkodni. A döntéshozatal bizonyossága fontos, de nem központi jellegű kérdés. Ezzel szemben a kontinentális rendszerben a döntéshozatalban való bizonyosságra törekvés mindent megelőz, amit semmiképpen nem lehet feláldozni az egyéni körülményekhez való alkalmazkodás oltárán.

Így alaptétel az angolszász rendszerben, hogy a jog a felekre bízva álláspontjuk igazolását vagyis, hogy azt bizonyítsák, amit jónak látnak, de hogy mindez miképp történjék, azt rendkívül szigorú bizonyítási szabályok határozzák meg, amelyek betartatása a bíróság feladata. Az is magától értetődő, hogy mind a vád, mind a védelem kizárólag a saját álláspontját igazoló tényeket tárja a bíróság elé feltéve, hogy azt bizonyítani is tudja. Ezzel szemben a kontinentális rendszerben az igazság megállapításáért felelős bíró a nyomozás anyagának ismeretében irányíthatja a tárgyalást és így a bizonyítás terén is aktív szerepet játszik. Abban az esetben ugyanis, ha a bíróság ilyen jogosultsággal nem rendelkezne az igazság megállapításának a követelménye teljesíthetetlen lenne.

Ezeket a sajátosságokat kellett tehát figyelembe vennie, illetve értékelnie a jogalkotónak, amikor is a döntését meghozta és követve a hagyományokat, materiális igazság fogalmat értékesített. Mindezekre tekintettel először a bizonyításra vonatkozó rendelkezésekről szeretnék szólni.

A bizonyítással kapcsolatos alapnormák

A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be.) a bizonyítás általános szabályainak a megfogalmazásakor kimondja, hogy a büntetőeljárásban a bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság döntését valósághű tényállásra kell, hogy alapozza.¹ Mindebből egyértelműen következik, hogy a materiális igazság megállapítására vonatkozó kötelezettség valamennyi ügyszakos jogkörrel rendelkező szervet terhel, másrészt, hogy az ügyszakos határozatban leírt történeti tényállásnak meg kell felelnie a valóságban lezajlott eseményeknek, folyamatoknak.

Ezen követelmény szempontjából azonban nem lehet figyelmen kívül hagyni az ártatlanság vélelméből fakadó bizonyítási alapvetést,² azaz, hogy a vád bizonyítására a vádló köteles, a kétséget kizáróan nem bizonyított tény a terhelt terhére nem értékelhető, illetve, hogy a terhelt nem kötelezhető az ártatlanságának bizonyítására.

1 Be. 163. § (2) bekezdés

2 Be. 7. § (1)-(5) bekezdés

A funkciómegosztás elvéből³ pedig az a tétel fakad, amely szerint a bíróság a tényállás tisztázása során bizonyítékot indítvány alapján szerez be, illetve hogy indítvány hiányában a bíróság bizonyíték beszerzésére és megvizsgálására nem köteles. Ebben a körben azonnal jelentkezik egy belső ellentmondás, hiszen ha a bíróságot is terheli a materiális igazság megállapítására vonatkozó törvényi kötelezettség, akkor ezen feladatot nem korlátozhatná a vád vagy a védelem cselekvőképтелensége. Azonban, ha végig elemezzük a bizonyításra vonatkozó törvényi rendelkezéseket, mégis arra a következtetésre kell jutnunk, hogy bár a bíróság indítvány hiányában is beszerezhet bizonyítékot, azonban ha azt mégsem teszi meg, a tényállást a rendelkezésre álló bizonyítási anyag alapján állapíthatja meg, ami nem feltétlenül fog megfelelni a valóságban történeteknek. Mindez a másodfokú eljárásra vonatkozó, a megalapozatlansággal kapcsolatos szabályozási rendből következik.⁴ Abban az esetben ugyanis, ha a megalapozatlanság nyilvánvalóan azon vádlói kötelezettség elmulasztására vezethető vissza, hogy a vád bizonyításához szükséges bizonyítási eszközöket, tényeket a vádló nem tárta fel, illetve nem bocsátotta a bíróság a rendelkezésére, vagy a beszerzésüket nem indítványozta⁵ – a megalapozatlanság következményei nem alkalmazhatók⁶. Valójában tehát csupán a vádlói mulasztás járhat azzal, hogy a másodfokú bíróság nem juttathatja érvényre a megalapozatlanság következményeit, míg a védő mulasztásakor feléled a materiális igazság megállapításával kapcsolatos elvárás és a bíróságnak a vádlott érdekét szolgáló bizonyítékokat akkor is be kell szereznie és meg kell vizsgálnia, ha ilyen terhelti, illetve védői indítvány előterjesztésére nem került sor.

Egyértelműen az időszerűség követelményét szolgálja azon szabály, amely szerint nem kell bizonyítani azokat a tényeket, amelyek valóságát a vádló, a terhelt és a védő együttesen elfogadja. A senki által nem vitatott tények körében tehát bizonyításra nincs szükség.

Ugyancsak az időszerűség követelményének való megfelelést szolgálják a bizonyítási indítvány előterjesztésére vonatkozó szabályok. Az ügyészség a vádiratban fogalmazhat meg ilyen indítványokat, míg, ha a bíróság a vádlott bűnösséget beismertő nyilatkozatának elfogadását megtagadta, vagy a terhelt az előkészítő ülésen nem ismerte be a bűnösségét vagy beismerte ugyan, de nem mondott le a tárgyaláshoz való jogáról, a terhelt és a védő előadhatja a védekezés alapjául szolgáló tényeket és ezek bizonyítékait, valamint bizonyítás lefolytatására és egyéb eljárási cselekményekre vonatkozó indítványait, továbbá bizonyíték kirekesztésével kapcsolatos indítványait.⁷

Ezek a rendelkezések a perkoncentrációt igyekeznek elősegíteni, azaz hogy mind a vád, mind a védelem fedje fel a kártyáit és a bizonyítás keretei már a tárgyalás előkészítése során behatárolhatóvá váljanak.

Az ügyészség, a vádlott, illetve a védő a tárgyalás előkészítése után ezért már csak akkor terjeszthet elő bizonyítási indítványt, ha

3 Be. 5. §

4 Be. 592-593. §

5 Be. 164. § (1) bekezdés

6 Be. 593. § (4) bekezdés

7 Be. 506. § (2)-(4) bekezdés

– az indítvány alapjául szolgáló tény vagy bizonyítási eszköz az előkészítő ülést követően keletkezett, vagy arról az indítványozó önhibáján kívül az előkészítő ülést követően szerzett tudomást, vagy

– az indítvány valamely bizonyítási eszköz bizonyító erejének cáfolatára szolgál, feltéve, hogy ennek módja, eszköze csak a lefolytatott bizonyításból vált számára felismerhetővé.⁸

Az első esetet érintően további korlátozás, hogy az indítványt az annak alapjául szolgáló tényről vagy a bizonyítási eszközről való tudomásszerzéstől számított tizenöt napon belül lehet csak előterjeszteni, és ezzel egyidejűleg valószínűsíteni kell a tudomásszerzés időpontját és az önhiba hiányát. A második esetben ugyancsak tizenöt napos határidőt állapít meg a törvény, és ezalatt valószínűsíteni kell az előterjesztett bizonyítás utólagos felismerhetőségét és a lefolytatott bizonyítás cáfolatára való alkalmasságát.⁹ A törvény kötelezővé teszi a bíróság számára annak megvizsgálását, hogy az indítványozott bizonyítás szükséges-e a tényállás tisztázásához. Ha ilyen követelmény nem áll fenn, az indítványozott bizonyítást érdemi indokolás nélkül utasíthatja el. Ha az indítványozott bizonyítás lefolytatása nélkül a tényállás nem tisztázható, a törvény rendelkezéseivel ellentétesen előterjesztett indítványnak is helyt kell adnia, mely rendelkezés megint csak a materiális igazság megállapítására vonatkozó törvényi kötelezettségből fakad. Ugyanakkor a bíróság – amennyiben az indítvány előterjesztése az eljárás elhúzására alkalmas – a jogsértőt rendbírsággal sújthatja, az ügyészség jogsértése esetén pedig az ügyészség vezetője tájékoztatható a törvénysértésről.¹⁰

A nyomozás

Míg a korábbi büntetőeljárás törvény elkülönítette egymástól a nyomozás és a vádemelés szakaszát, a Be.-ben a vádemelés a nyomozás részét képezi, annak utolsó fázisa. A nyomozás tekintetében rendkívül jelentős újítása a Be.-nek, hogy azt két szakaszra osztja, felderítésre, illetve vizsgálatra. A felderítés rendeltetése annak megállapítása, hogy történt-e bűncselekmény, és ha igen, ki az elkövetője és amennyiben mind a két kérdés tisztázást nyert, az elkövetőt gyanúsítottként kell kihallgatni. A gyanúsított kihallgatás a felderítés utolsó fázisa, ezután kerül az ügy vizsgálati szakba. A gyanúsított kihallgatás a büntetőeljárás *„nagy horderejű eljárási cselekménye. Erre akkor kerülhet sor, ha a nyomozás rendelkezésre álló adatai alapján meghatározott személy bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható. Bűncselekmény megalapozott gyanúja akkor állapítható meg, ha a rendelkezésre álló adatok valósága esetén, illetve a közölt vagy az észlelt tényekből következően a bűncselekmény megtörténte valószínűsíthető”*¹¹ A két szakasz között a legjelentősebb különbség, hogy a felderítés során az ügy ura a rendőrség, míg a vizsgálati szakban a nyomozás már az ügyészség rendelkezései szerint folyik. Mindezt leginkább az ügyészség jogaira vonatkozó törvényi szabályok szemléltetik.¹² A

⁸ Be. 520. § (1) bekezdés

⁹ Be. 520. § (2)-(3) bekezdés

¹⁰ Be. 520. § (4)-(6) bekezdés

¹¹ Belegi J. (2018) p. 779.

¹² Be. 26. § (1)-(6) bekezdés

felderítés során az ügyészség feladata a törvényesség garantálása, amelynek érdekében az ügyészség hatályon kívül helyezheti a nyomozó hatóság törvénysértő határozatát, megállapíthatja, hogy a nyomozó hatóság az eljárási cselekményt törvénysértően végezte el, vagy törvénysértő intézkedést tett. Köteles felhívni a nyomozó hatóságot a megállapított törvénysértés orvoslására, illetve elbírálja a panaszokat. A nyomozás felderítési szakaszában tehát „*az ügyészségnek kell garantálnia felügyeleti jogkörében azt, hogy a nyomozó hatóságok az Alaptörvényben, a büntetőeljárás törvényben, valamint az egyéb törvényekben meghatározott rendelkezéseket betartsák. Az ügyészség jogosult és köteles is figyelemmel kíséreni törvényességi szempontból a nyomozó hatóságok eljárását, illetve amennyiben törvénysértésre kerülne sor, annak megszüntetése érdekében az ügyészségnek kell megtennie a szükséges intézkedéseket.*”¹³ Ezzel szemben a vizsgálat során az említett intézkedéseken kívül, az ügyészség a nyomozó hatóságot eljárási cselekmény elvégzésére utasíthatja, vagy azt megtilthatja, a nyomozó hatóságot határozat meghozatalára kötelezheti, akár úgy is, hogy azt előzetes jóváhagyáshoz kötheti, vagy a nyomozó hatóságot beszámolásra utasíthatja. „*Az ügyészséget megillető jogosultságok alapján egyértelműen megállapítható, hogy a vizsgálat idején olyan eszközök állnak az ügyészség rendelkezésére, amelyekkel operatív módon képes beavatkozni a nyomozó hatóság által végzett nyomozásba.*”¹⁴

Mindebből kitűnően a felderítés szakaszában tehát az ügyészség csupán felügyel a törvényességre, míg a vizsgálat során operatív módon irányíthatja a nyomozást.

Megjegyzem, a törvény hatályba lépését követő időszakban problémákat okozott a nyomozó hatóságok számára az olyan ügyek nyomozása, amelyek nehéz jogi megítélésűek, és amelyek megalapozott felderítéséhez bonyolult dogmatikai összefüggések ismerete szükséges. Az ilyen jellegű ügyekben a nyomozás korábban fokozott ügyési felügyelet mellett folyt, az új büntetőeljárás törvény azonban a gyanúsított kihallgatásának az időpontjáig tudatosan kívánt a nyomozó hatóságnak teljeskörű önállóságot biztosítani, amely önállóság egyben felelősséggel is jár. Az ügyészség tehát nem végezhet a felderítés szakaszában érdemi irányítást, erre az ügyészségnek csupán a vizsgálati szakaszban nyílik lehetősége.

A terhelti beismerés

Az angolszász jogrendszerben a terhelt beismerése „a bizonyítékok királynője”, azaz – némileg leegyszerűsítve – a terhelt beismerése abszolút jellegű ügydöntő tényező. Ezzel szemben a korábbi büntetőeljárás törvény kifejezetten úgy rendelkezett, hogy a terhelt beismerése esetén is be kell szerezni a további bizonyítékokat.

A Be. is tartalmaz ilyen jellegű rendelkezést, nevezetesen a terhelt beismerése esetén is be kell szerezni az egyéb bizonyítékokat, kivéve, ha a törvény eltérően rendelkezik.¹⁵ Tehát a Be. sem abszolútizálja a terhelti beismerést, ugyanakkor lényegesen nagyobb szerepet tulajdonít annak. Ebből a körből két jogintézményt szeretnék kiemelni, az egyezséget, illetve a tárgyalás előkészítését.

13 Belegi J. (2018) p. 83.

14 Belovics E., Erdei Á. (2018) p. 74.

15 Be. 183. § (4) bekezdés

Az egyezség

Egyezségkötés esetén lehetőség nyílik a Be.-ben szabályozott külön eljárás lefolytatására. A vonatkozó rendelkezéseket a Be. XCIX. fejezete tartalmazza. A jogalkotó ezen jogintézmény által kívánta lehetővé tenni, hogy a vád és a védelem szabályozott keretek között léphessen egymással kapcsolatba, hogy a vádemelés előtt sor kerülhessen egyezség kötésére a bűnösség beismeréséről és annak következményeiről. Az ügyészség az egyeztetés eredményeként létrejött egyezséget a gyanúsított kihallgatás jegyzőkönyvébe foglalja, mely jegyzőkönyvet az ügyésznek, a terheltnek és a védőnek is alá kell írnia.¹⁶ Az egyezségnek tartalmaznia kell az egyezség tárgyát képező bűncselekmény leírását, és a Büntető Törvénykönyv szerinti minősítését, a terhelt nyilatkozatát arról, hogy a bűnösségét beismeri, és ennek érdekében vallomást tesz, továbbá a büntetést vagy önállóan alkalmazható intézkedést.¹⁷ A materiális igazság megállapítására vonatkozó törvényi kötelezettséggel összhangban rendelkezik úgy a Be., hogy a történeti tényállás megállapítása és a cselekmény jogi minősítésének a meghatározása az ügyészség feladata, azaz ebben a körben kizárólag a szakmai szempontok érvényesülhetnek. Az egyezségben kell rögzíteni azt is, hogy az ügyészség, a terhelt és a védő milyen nemű, mértékű vagy tartamú büntetést vesz tudomásul.¹⁸ A Btk.-nak a büntetés kiszabására vonatkozó szabályai szerint pedig az egyezség jóváhagyása esetén a büntetés kiszabásakor a büntetés enyhítésére vonatkozó rendelkezéseket kell figyelembe venni.¹⁹ Az ügyészség a jegyzőkönyvbe foglalt egyezséggel azonos tényállás és minősítés miatt emel vádat, és indítványt tesz arra, hogy a bíróság az egyezséget hagyja jóvá, milyen büntetést szabjon ki, illetve az egyezség tartalmával egyező milyen egyéb rendelkezést tegyen. Az egyezséget tehát a bíróságnak kell jóváhagynia,²⁰ amelyre akkor kerülhet sor, ha az egyezség megfelel a törvényi előírásoknak, a vádlott az ügyészség természetét és jóváhagyásának következményeit megértette, a vádlott beszámítási képessége és beismerésének önkéntessége iránt észszerű kétely nem mutatkozik, illetve a vádlott beismerő nyilatkozata egyértelmű, és azt az ügyiratok alátámasztják. Amennyiben a feltételek adottak, a bíróság az egyezséget a külön eljárás keretei között az előkészítő ülésen jóváhagyja és meghozza a vádlott bűnösségét megállapító ítéletet. Rendkívül lényeges előírása a törvénynek, hogy a bíróság a vád szerinti tényállástól, minősítéstől, büntetési nemtől, tartamtól, egyéb indítványtól nem térhet el.²¹

Terhelti beismerés az előkészítő ülésen

Az egyezséggel kapcsolatos beismeréstől élesen el kell határolni az előkészítő ülésen tett beismerést.²² Abban az esetben ugyanis, ha a vádlott az elsőfokú bíróság tárgyalásának az előkészítése során, az előkészítő ülésen a bűnösségét beismeri, és a beismeréssel

16 Be. 409. § (1)-(3) bekezdés

17 Be. 410. § (2) bekezdés

18 Be. 410. § (4) bekezdés

19 Btk. 83. §

20 Be. 733. §

21 Be. 736. § (3) bekezdés

22 Be. 504. §

értett körben a tárgyaláshoz való jogáról lemond, a bíróságnak lehetősége nyílik arra, hogy elfogadja a bűnösséget beismerő vádlotti nyilatkozatot. Az elfogadásnak ekkor is feltétele, hogy a vádlott tisztában legyen nyilatkozatának lehetséges következményeivel, beszámítási képessége és beismerésének önkéntessége tekintetében ne mutakozzon észszerű kétely, valamint hogy a vádlott bűnösséget beismerő nyilatkozata egyértelmű legyen, és azt az eljárás ügyiratai alátámasszák.²³ Tehát amennyiben a vádlotti nyilatkozat elfogadására sor kerül, az előkészítő ülésen ugyancsak meghozható a bűnösséget megállapító ítélet. Ebben a körben az ügyészség a beismerést oly módon ösztönözheti, hogy már a vádirat tartalmazza a büntetés nemét és konkrét tartamát, amelynél súlyosabb büntetést a bíróság sem szabhat ki. Vita tárgyát képezheti, hogy az előkészítő ülés során tett beismerés és annak elfogadása esetén az ügyészség vádirat szerinti minősítése köti-e a bíróságot. A Be. rendelkezése szerint, ha a bíróság a vádlott bűnösséget beismerő nyilatkozatát végzésével elfogadta, akkor a vádirati tényállás megalapozottságát és a bűnösség kérdését nem vizsgálja, és az ügyészség által indítványozottnál nem szabhat ki hátrányosabb büntetést, illetve nem alkalmazhat hátrányosabb intézkedést. Mindebből kitűnően a bíróságot a vádirati tényállás, a bűnösség megállapítására vonatkozó kötelezettség, valamint a hátrányosabb jogkövetkezmény alkalmazásának tilalma egyértelműen köti. Álláspontom szerint azonban a bíróság a bűnösséget megállapító ítéletében a vádirati minősítéstől sem térhet el. A vádlotti beismerés ugyanis nyilvánvalóan egyrészt a vádirati tényállásban leírt történésre, másrészt annak az ügyészség által meghatározott jogi minősítésére vonatkozik. Ezért az elsőfokú bíróság az ügyészség által család vétségeként értékelt cselekményt nem minősítheti lopás vétségének. Ezt az értelmezést erősíti azon rendelkezés,²⁴ amely szerint, ha a bíróság a tárgyaláson lefolytatott korlátozott bizonyítás eredményéhez képest úgy látja, hogy a tényállás, illetve a Btk. szerinti minősítés változása folytán a bűnösséget beismerő nyilatkozat elfogadásának nem lett volna helye, az erről hozott végzés hatályon kívül helyezi. A vádirattól eltérő minősítést tartalmazó döntés meghozatala előtt ugyanis, a bíróságnak a vádtól eltérő minősítés lehetőségét is meg kellene állapítania, ami azonban az ügyészséget nem köti, azaz fenntarthatja a vád szerinti minősítést. Mindez pedig azt eredményezhetné, hogy a vádiratban szereplő büntetés vagy intézkedés mértéke, illetve tartama esetleg nem egyeztethető össze a bíróság álláspontja szerint megvalósult bűncselekményre vonatkozó szankcióval. A kifejtetteket egyébként az a szabály²⁵ is alátámasztja, amely szerint, ha az elsőfokú bíróság ítélete a vádlott beismerő nyilatkozatának elfogadásán alapult, a másodfokú bíróság a fellebbezéssel megtámadott ítéletnek a bűnösség megállapítására, a váddal egyező tényállásra, valamint a vádirati minősítéssel egyező minősítésre vonatkozó rendelkezéseit kizárólag akkor változtathatja meg, ha a terhelt felmentésének vagy az eljárás megszüntetésének van helye. Megjegyzem, megítélésem szerint az olyan szituációban, amikor az elsőfokú bíróság álláspontja a vádirati minősítéstől teljességgel eltér, mert például lopás vétsége helyett rablás büntettét látja megvalósultnak, a vádlott bűnösséget beismerő nyilatkozatát annak ellenére nem fogadhatja el, hogy a törvényben szereplő egyéb feltételek fennállnak.

23 Be. 504. § (2) bekezdés

24 Be. 521. § (3) bekezdés

25 Be. 606. § (3) bekezdés

A két – röviden bemutatott – jogintézmény között a legjelentősebb különbség, hogy az egyezségkötés során a büntetés, intézkedés egyeztetés tárgya lehet, míg az előkészítő ülésen történt beismeréskor az ügyésznek a cselekmény tárgyi súlyára, az elkövető társadalomra veszélyességére, a bűnösség fokára és az egyéb súlyosító, enyhítő körülményekre figyelemmel kell megtennie a joghátránnyal kapcsolatos indítványát, és ha azt a terhelt elfogadja, az a vádlotti beismerésben nyilvánulhat meg. Másként fogalmazva, ha az ügyesség büntetés kiszabására vonatkozó indítványa találkozik a terhelt „igazságérzetével”, az ügy ugyanúgy rapid módon az előkészítő ülésen befejezhetővé válik.

Befejezés

A Be.-nek számos egyéb új rendelkezése van, amelyek alkalmazása révén megítélés szerint a jogalkotó által meghatározott kodifikációs célok megvalósíthatók. Az már most elmondható, hogy az ügyészségek tapasztalatai szerint az új törvény jelentősebb működési zavart nem okozott, az új jogintézmények alkalmazására jelentős mértékben került sor az elmúlt öt hónapban, és ez a tendencia szükségszerűen csökkentette a bíróságok munkaterhét. Az új rendelkezések továbbá a védők számára is „új gondolkodásmód és körütekintő ügyfélkezelés alkalmazását teszik szükségessé. Nem tartható a továbbiakban az a kedvelt stratégia a nyomozás során, amely a vallomás megtagadására épül, nem igényelve az ügy teljes megismerését, az ügyfél időigényes felkészítését.”²⁶

Felhasznált irodalom

- Belegi József (2018): Büntetőeljárás jog, HVG ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest
- Belovics Ervin-Erdei Árpád (2018): A büntetőeljárás törvény magyarázata, HVG ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest
- Békés Ádám (2018): Az egyezség (valóban) új lehetőségei a magyar büntetőeljárásban. In: Molnár Gábor Miklós-Koltay András (szerk.): BONUS IUDEX, Ünnepi kötet Varga Zoltán 70. születésnapja alkalmából. Pázmány Press, Budapest, p. 27-39.

²⁶ Békés Á. (2018) p. 35.

Fotó: Bv. fotó

TELEKOMMUNIKÁCIÓS ESZKÖZÖK ALKALMAZÁSA A BÜNTETÉS- VÉGREHAJTÁSBAN, AZ IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁS ÉS A JOGÉRVÉNYESÍTÉS HATÉKONYSÁGÁNAK NÖVELÉSE CÉLJÁBÓL

*The usage of telecommunication devices in the
Prison Service for the purpose of strengthening the efficiency
of justice and law enforcement*

A bv. intézetek egyik kiemelt feladata a fogvatartottak előállítására bíróságra, vagy a bíróság által meghatározott helyre (büntetőügyben vagy polgári peres eljárás céljából és akár helyszíni tárgyalásra is), ügyészre, illetve egyéb ügyből, egyéb eljárási cselekmények lebonyolítása céljából. A fogvatartottak intézeten kívüli mozgatása nem csupán anyagi terhet ró a bv. intézetekre, de kiemelt biztonsági kockázatot is hordoz magában. Ennek mentén szeretném bemutatni e kiemelt feladat kialakulásának, fejlesztésének menetét, rámutatva ennek kiemelkedő jelentőségére, az anyagi terhek és a fogvatartás biztonságára fokozott veszélyt jelentő intézeten kívüli mozgatások számának folyamatos csökkenésére.

Kulcsszavak: előállítás, szállítás, bíróság, költségcsökkentés, hatékonyság

One of the priority functions of the prisons is the transportation of the prisoners to the court, or to any other place determined by the court (for the purpose of criminal or civil litigation or even to a negotiation held on-the-spot), to the prosecutor's office, or transport to any other procedural acts held in connection to any other cases. The transportation and movement of the inmates outside the prison does not only mean a financial burden to the prisons, but also poses a major security risk. Along this line I would like to present the formation and the development of this priority task, to introduce its outstanding significance and to show the continuing decline in the number of costly and dangerous outside-the-prison transportations.

Keywords: appear from custody, transport, court, cost effectiveness, efficiency

Bevezetés

A telekommunikációs eszközök fejlődésével, és a digitális hálózatok térnyerésével lehetővé vált, hogy egy adott egyén közvetlen kép- és hangkapcsolat útján kommunikálhasson egy másik helyiségben, épületben, városban vagy államban tartózkodó másik személlyel. A zártcélú távközlő hálózat útján történő tárgyalás tartásának lehetőségét hazánkban első ízben a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény módosítása kapcsán született 2002. évi I. törvény 146. §-a iktatta be a Be. 2003. július 01. napjától hatályba lépett szabályai közé. Ezt követően hazánkban is lehetségessé vált a tárgyalás zártcélú távközlő hálózat útján történő megtartása, mely jogintézmény bevezetését elsődlegesen a tanúvédelem, illetve a tanú kímélete, és az áldozatvédelem előtérbe kerülése indokolta, ugyanakkor jelentős szerepe volt benne a határokon átvívelő bűnözés elleni harcnak, és a nemzetközi szabályozás alakulásának, valamint az eljárás lehető leggyorsabb és biztonságosabb lebonyolításához fűződő érdekeknek. A jogintézmény olyan költség- és időkímélő megoldást jelent az eljáró hatóság számára, amelynek „nemcsak perökonómiai és biztonsági, hanem fontos tanúvédelmi jelentősége” is van. Az intézmény alkalmazása sem a szóbeliség, sem a közvetlenség elvét nem sérti, tekintve, hogy a tárgyalás és a kihallgatás helyszíne között egyidejű kép- és hangkapcsolat van.¹

A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: új Be.) 120-126. §-ai az eddigi szabályozás kereteit kitágítva újraszabályozták az eljárási cselekmények telekommunikációs eszközök használatával történő lefolytatását, és mintegy alapvető eszközként határozták meg azokat, melyek nem kivételes körülmények között, hanem a bíróságok mindennapi ügymenetében kell, hogy megjeljenek.

Az új szabályozási megközelítésnek és megoldásnak az a célja, hogy különböző helyszínek között ne csak egyes kihallgatások és meghallgatások, hanem az eljárásban részt vevő személyek teljes körű jelenléte is biztosítható legyen.

A törvény által bevezetett intézményrendszer lényege, hogy a technikai eszköz

- az eljárás bármely szakaszában (tehát nem csupán a vádemelés után),
- a büntetőeljárásban részt vevő bármely személy vonatkozásában (nem csupán a terhelt és a tanú tekintetében), és
- bármely eljárási cselekmény egész tartamára nézve (nem csupán a kihallgatás vonatkozásában, illetve a kihallgatás tartamára) alkalmazható.

A technikai eszköz alkalmazása esetén az eljárási cselekmény valójában két helyszínen, az eljárási cselekmény kitűzött vagy hatóság által meghatározott helyszínén, és a távmeghallgatás alkalmazásával közvetlenül érintett személy tartózkodási helyeként szolgáló más helyiségben, illetve helyszínen zajlik. A telekommunikációs eszköz működésének biztosításához szükséges feltételeket, berendezési tárgyakat a polgári eljárásban a tárgyalás, a meghallgatás elektronikus hírközlő hálózat útján történő megtartásáról szóló 19/2017. (XII. 21.) IM rendelet szabályozza.²

1 Szabó K. (2011)

2 Nemzeti Jogszabálytár (2018)

A fenti szabályozás értelmében az új eljárás alkalmazása érdekében a bíróság vagy egyéb szerv, illetve a büntetés-végrehajtási intézet (továbbiakban: bv. intézet) elkülönített helyiséget biztosít az elektronikus hírközlő hálózat útján történő meghallgatás lefolytatásához.

Ebben az elkülönített helyiségben a mozgóképet és a hangot egyidejűleg továbbító berendezést (a továbbiakban: kamera) úgy kell elhelyezni, hogy a továbbított felvételen egyszerre látható legyen az elkülönített helyiségben tartózkodó valamennyi személy. A tárgyalás, a személyes meghallgatás vagy a szemle kitűzött helyszínén (a továbbiakban együtt: tárgyalás kitűzött helyszíne) önálló közvetítő készülék biztosítja, hogy a jelen lévő bíró, illetve bírósági titkár, valamint a tárgyalás kitűzött helyszínén tartózkodó eljárásban részt vevők követhessék az elkülönített helyiségben történeteket.

A kamera látószögét úgy kell beállítani, hogy az elkülönített helyiség minden pontja látszon a tárgyalás kitűzött helyszínén jelen lévő, a tárgyalást vezető elnök (bíró), illetve a személyes meghallgatást vagy a szemlét lefolytató elnök (bíró) vagy a bírósági titkár (a továbbiakban együtt: a tárgyalás kitűzött helyszínén jelen lévő bíró, illetve bírósági titkár) számára. A kamerát mozgatni és a látószögét változtatni a meghallgatás során nem lehet. A kép és a hang egyidejű továbbítása során folyamatosan fel kell tüntetni a közvetítés pontos idejét. Ezen feltételeknek kell teljesülnie a tárgyalás kitűzött helyszínén is, ahol a dokumentum képét továbbító önálló kamera is alkalmazható.

Az elkülönített helyiségben további kamera/kamerák helyezhető/helyezhetők el, amelyet a tárgyalás kitűzött helyszínén jelen lévő bíró, illetve bírósági titkár közvetlenül vagy közvetve irányíthat. A további kamera/kamerák biztosítja/biztosítják a meghallgatandó fél és más perbeli személy, a tanú, valamint a szakértő (a továbbiakban együtt: meghallgatásra kerülő személy), továbbá azon személyek közvetlen figyelemmel kísérését, akiknek jelenlétét a meghallgatásra kerülő személyhez kapcsolódóan a tárgyaláson a törvény lehetővé, illetve kötelezővé teszi.

Az elkülönített helyiségben és a tárgyalás kitűzött helyszínén önálló hangfelvevő berendezést (a továbbiakban: mikrofon) kell biztosítani az eljárásban részt vevők számára, valamint további külön mikrofont/mikrofonokat a helyiségben tartózkodó más személyek számára.

Az elkülönített helyiségben önálló közvetítő készülék biztosítja, hogy az elkülönített helyiségben meghallgatásra kerülő személy, valamint az elkülönített helyiségben jelenlévők követhessék a tárgyalás kitűzött helyszínén történeteket.

Az elektronikus hírközlő hálózat útján tartott meghallgatás során készített felvételt – a tárgyaláson kívül – a felek, az ügyész és az eljárásban részt vevő egyéb személyek az erre a célra rendelt helyiségben, ügyfélfogadási időben hallgathatják, illetve tekinthetik meg.

A Be. továbbá meghatározza azon személyek körét, akik egy ilyen tárgyalás során jelen lehetnek. Ennek értelmében telekommunikációs eszköz használata esetén az elkülönített helyszínen kizárólag a következő személyek lehetnek jelen:

- az a személy, akinek a jelenlétét a telekommunikációs eszköz útján biztosítják,
- az előző pontban meghatározott személy védője vagy segítője,
- a nyomozó hatóság tagja, az ügyész, az alügyész, az ügyészségi fogalmazó, a bíró, a bírósági titkár, a bírósági fogalmazó,

- fogva tartott személy esetében a fogva tartást végrehajtó intézetnek a fogva tartott személy személyazonosságának megállapítására feljogosított dolgozója,
- fogva tartott személy esetében az őrzését ellátó személy,
- a szakértő,
- a telekommunikációs eszköz működését biztosító személyzet.³

A telekommunikációs eszköz használatára alapvetően két formában kerülhet sor. A törvény – ahogy az fentebb olvasható – főszabályként határozza meg a kép- és hangfelvételt egyidejűleg biztosító eszköz alkalmazását. Ehhez képest a csupán – folyamatos hangfelvétellel – hangkapcsolatot biztosító eszköz alkalmazására jelenlét biztosítása céljából csak meghatározott személy (tolmács) esetében, vagy csak meghatározott személyek (terhelt, tanú, szakértő) meghatározott eljárási cselekményének (kihallgatás, illetve meghallgatás) biztosítása céljából kerülhet sor.⁴

Egy ilyen, korszakosnak is tekinthető szabályozási változás a büntető igazságszolgáltatási rendszernek és a büntetőeljárások felépülési logikájának átfogó újragondolását követeli meg, így a jogalkotón túl a jogalkalmazókra is jelentős felelősségként hárul, hogy „jól” vezessék be azt a mindennapi ügymenetekbe és gyakorlatokba.

Ennek egyik leginkább célravezető módszere a más országokban már végbement hasonló fejlesztések és üzemeltetett rendszerek megfigyelése, vizsgálata.

Nemzetközi kitekintés

Az Osztrák Köztársaságban egy 2005-ös jogszabály lehetővé tette a videokonferencia használatát a tanúk és a vádlottak előzetes meghallgatására a büntetőeljárás során, illetve a tanúk bíróságon történő kihallgatására, továbbá a tanúk, a felek, és a szakértők meghallgatására polgári eljárásokban.

Tájékoztatásuk értelmében a videokonferencia technológia lehetővé teszi a bíróknak, hogy egy másik bíróságnak való segítségnyújtásként beidézzenek olyan személyeket és direkt meghallgatást nyújtsanak a videó konferencia segítségével, akiket másik bíróságnak kellene meghallgatnia, de ez körülményes lenne a távolság miatt. A videó konferencia ezáltal idő- és költségkímélőbb. Továbbá ennek segítségével az egész eljárás idejét is jelentősen le lehet rövidíteni, ugyanis nincs szükség a bíróság részéről külön ügyintézésre.

A videokonferenciával történő meghallgatás időpont egyeztetéséhez a bíróknak az igazságszolgáltatási rendszer intraneten keresztül egy „szobafoglalási rendszert” működtet. Ez egy felhasználóbarát foglalási rendszert biztosít minden tárgyalóteremnek/bíróságnak, ahol minden érintett személy egy lépésben kap egy visszaigazoló e-mailt, ami minden szükséges információt tartalmaz.

2011 márciusa óta minden bíróság, ügyészség és bv. intézet el lett látva videokonferencia lebonyolítására alkalmas eszközzel. Ezek a rendszerek szükség szerint összeköthetők.

³ Nemzeti Jogszabálytár (2018)

⁴ 2017. évi XC. törvény indokolása a büntetőeljárásról

2017-ben kb. 4000 videokonferencia meghallgatás történt Ausztria-szerte, melyből kb. 12% külföldi bíróságokkal zajlott. Tapasztalataik és a visszajelzések a rendszerrel kapcsolatban nagyok pozitívak.

A videokonferencia-technika alkalmazási területének kiterjesztése bírósági meghallgatásokra (például tanácsadásra) mérlegelés tárgyát képezi, figyelembe véve a jogalkotási és infrastrukturális feltételeket.

A Szlovák Köztársaság büntetés-végrehajtási intézeteiben a videokonferenciát az Operatív Program Integrált Infrastruktúra (a továbbiakban: OPII Projekt) kereteiben vezették be a szlovák Igazságügyi Minisztériumban. Tájékoztatásuk értelmében a videokonferenciára használt eszközök csupán kölcsönöztek, nem képezik a büntetés-végrehajtási rendszer tulajdonát. A bv. intézeteknél a videokonferenciát használják megbeszélésre és konzultációra bv. intézetek között, illetve elítéltek meghallgatására a szlovák vagy nemzetközi bíróságok által.

A rendszer előnyét elsősorban a költség- és időmegtakarításban látják.

A videokonferencia használatát a Büntető Törvénykönyv szabályozza, melynek lényege az alábbiakban foglalható össze:

- Ha a tolmács fizikai jelenléte nem szükséges a tisztességes eljárás biztosításához, és nincs biztosítva tolmács azon a nyelven, amelyen a személy (a vádlott, jogi képviselője, gyanúsítottja, áldozatai, érintettje, tanúja) kellően tud kommunikálni, a tolmácsolás létrejöhet olyan műszaki eszközök segítségével, melyek hang és kép átvitelére képesek.
- Azt a vádlottat, aki a tanúvédelemről szóló külön rendelet alapján védett és támogatott, hang- és képátvitelre szánt műszaki eszközök segítségével is meghallgatható.
- Az a vádlott, akit a különleges szabály szerint védenek és támogatnak és a bíróság előtt tartott eljárásban való jelenlétével veszélyeztetetnek az életét vagy az egészségét, illetve közeli hozzátartozója életét vagy egészségét, technikai eszközök segítségével is meg lehet hallgatni, mely képes hang- és képátvitelre.
- Olyan tanú, akit életkorából, betegségéből, testi vagy szellemi fogyatékoságából vagy más komoly okból nem hallgathat meg a bíróság, meghallgatható olyan technikai eszközökkel, melyek képesek hang- és képátvitelre.
- A tanú meghallgatása (kihallgatása) előtt a bűnüldöző hatóság és a bíróság intézkedéseket hoz a tanúvédelem kapcsán (a megjelenés és a tanúhangváltozás megváltoztatására, vagy lehetőség van hang- és képátvitel technikai eszközökkel történő meghallgatásra is).

A bv. intézeteknek nem áll rendelkezésére adat arról, hogy ez idáig hány alkalommal vették igénybe ezt a rendszert.

Csehországban 2013 óta az Európai Gazdasági Térség Norvég Alapja finanszíroz egy projektet, mely számos bv. intézet újjászervezésére és a büntetés-végrehajtás területein dolgozó személyek képzésére irányul. Továbbá folyamatos törekvéseket tesznek arra, hogy növeljék az igazságszolgáltatás hatékonyságát. Mindezt annak a segítségével, hogy nem csupán bevezetik, de ki is terjesztik a zártcélú távközlő hálózatok használa-

tát az egyes bíróságokon és büntetés-végrehajtási szerveknél.⁵ Csehországban a videokonferencia, mint telekommunikációs eszköz már megjelent a büntető tárgyalásokon is, ahol a sértett tanúvallomást tehet videokonferencia segítségével.⁶

A zártcélú távközlő hálózatok nemzetközi viszonylatban is széles körben elterjedtek, a bennük rejlő lehetőségek pedig nagy népszerűségnek örvendenek. Angliában és Walesben két évtizeddel ezelőtt, a *Crime and Disorder Act* nevezetű 1998-as törvény hatására megjelentek a videokonferenciák a tárgyalóterekben.⁷ A 2016-2017 közötti időszakban az Egyesült Királyságban összesen 137 000 esetben éltek a távtárgyalás lehetőségével, és 500 olyan bíróság van, amely rendelkezik megfelelő technikai felszereléssel.⁸ A bv. intézeteken kívül a távtárgyalás rendszerét kiterjesztették néhány „civil-tárgyalásra” is, pl. adóügyekkel kapcsolatos bírósági ügyek tárgyalására.⁹ A távtárgyalások ilyen módszerrel történő végrehajtásának előnyeit szemléltetve, különböző logikai szempontokat vonultattak fel. Legfőbb motívumként említik, hogy ezzel a módszerrel a tárgyalások kevesebb idővesztéssel járnak, ami az igazságszolgáltatás eredményességét javítja. A bíróság a videokonferencia rendszer használatával ki tudja iktatni azt a várakozási időt, amit egy fogvatartott szállítása során nem tudna elkerülni a különböző biztonsági procedúrák betartása miatt.¹⁰ Továbbá, ha egy elítéltet egy másik városból szállítanak tárgyalásra, az szintén csak időt vesz el a bíróságtól. Ha a vádlottakra és a tanúkra nem kell hosszasan várni, hogy megérkezzenek a tárgyalásra, illetve nem kell őket akár több napig elhúzódó procedúráknak kitenni, vagy várakoztatni őket a tárgyalás során, akkor az a bíróság hatékonyságát növeli. A rendszer jól kidolgozott működési rendben dolgozik, ha több vádlott kerül kihallgatásra, két különböző intézményből, akkor egy megszokott képernyőn lehet látni mindkét felet.¹¹

Egy újabb pontként kiemelték, hogy távmeghallgatással szeretnék a közmegelegedést növelni az Igazságszolgáltatási rendszer felé, anélkül, hogy ez sértse a vádlottak vagy az elítéltek jogait.¹² Ugyanis a zártcélú távközlő hálózatok használatával megszűnnek a vádlott vagy az elítélt szállításával kapcsolatos biztonsági kockázatok, illetve az egész rendszer költségkímélőbbé válik. Ez nem csupán a rendvédelmi szervek munkáját könnyíti meg nagymértékben, hanem az elítéltet is megkíméli azoktól a biztonsági procedúráktól és utazástól, amin át kellene esnie, ha személyesen jelenne meg a bíróságon.¹³ Továbbá, a kutatások szerint az elítéltek nagy százaléka preferálja ezt a módszert, ugyanis kevesebb stresszel jár számukra, nem veszi el az egész napjukat, így részt tudnak venni a rehabilitációs és reintegrációs foglalkozásaikban.¹⁴ Mindemellett nem kell attól tartaniuk, hogy másik bv. intézetbe szállítják őket a meghallgatás után, vagy, hogy valaki elfoglalja a zárkájukat, amíg a meghallgatáson vannak. Az Egyesült

5 Council of Europe (2014)

6 ČTK (2018)

7 Schäffner, C., Kredens, K., Fowler, Y. (2013)

8 Bowcott, O. (2017)

9 HM Courts & Tribunals Service, Ministry of Justice (2018)

10 Fowler, Y. (2007)

11 Fowler, Y. (2007)

12 Fowler, Y. (2007)

13 Fowler, Y. (2007)

14 Gibbs, P. (2017)

Királyság bv. intézeteiben ugyanis túlsúlyos van, így gyakran megeshet, hogy egy elítélt helyét egy másik kapja meg, amíg az érintett megőrzés céljából távol tartózkodik az intézménytől.¹⁵

Az Egyesült Királyságban ezen felül lépéseket tettek, hogy azoknak a 14 éven aluli gyerekeknek, akik valamilyen bántalmazásnak áldozatai lettek – legyen ez szexuális vagy más eredetű – lehetőségük nyíljon arra, hogy egy ilyen videokonferencia keretei között tegyenek tanúvallomást a vádlottal szemben, ezzel is megkímélve őket az esetleges további traumáktól.¹⁶

Az Egyesült Királyság kapcsán a fenti, tíz évvel ezelőtt vagy akár még régebben öszszefoglalt előnyöket tekinthetjük kortalannak, hiszen ugyanezeket az eredményeket igyekszünk elérni a távmeghallgatás rendszerének széleskörű, Magyarországon történő alkalmazásával is. A fentiek egy ponton talán mégis kiegészítést kívánnak, amennyiben a „közmegelégedés” növelése csak abban az esetben elérhető célkitűzés, ha az eljárás jogszerűségéhez és eredményességéhez fűződő társadalmi érdek folyamatos biztosítása mellett, annak résztvevői is előnyös változásként tekintenek a technikai eszközökre. Ez nem csak jogszabályi, de eljárási és technikai követelményeket is támaszt.

Elég a 2018 őszi, távmeghallgatással megtartott szabálysértési ügyek egy részére gondolni, ahol az alacsony hangerő miatt egyes szereplők a védelem jogának sérülését és a rendszer alkalmatlanságát vetették fel.

Az Egyesült Államokban is használnak zártcélú távközlő hálózati rendszert azzal a hangsúlyozott feltétellel, hogy a résztvevő feleknek szükséges biztosítani minden alkotmányos jogot. A cél elsősorban itt is az, hogy a szállítással együtt járó költségeket csökkentsék, így a bíróságoktól távol eső, vidéki, esetleg szándékosan elszigetelt, a sűrűn lakott vagy infrastruktúrával jobban ellátott területektől stratégiai megfontolások miatt távolabb eső földrajzi körülmények között lévő bv. intézetekben alkalmaznak leginkább távtárgyalást. Kiváltképp hasznos ez azokban az esetekben, amikor esetleg tolmácsra vagy olyan szakértőre van szükség, aki nem érhető el közvetlenül az adott helyszínen. Különösen gyakori a távtárgyalás azokban az esetekben, amikor a sértett vagy a tanú kiskorú.¹⁷ Ilyenkor a személyes jelenlét keltette stressz csökkenthető a technikai eszköz használatával. Olyan esetekben is alkalmaznak távtárgyalást, amikor a fogvatartottak tanúként hallgatják meg, vagy a saját ítéletét követően szükséges ismét megjelennie a bíróság előtt.

A zártcélú távközlő hálózatok Ausztráliában is működnek, ahol a költséghatékonyság az egyik fő szempont, ugyanis a kontinensnyi nagyságú országot jellemző, Európai szemmel szinte elképzelhetetlen távolságok miatt a fogvatartottak szállítása különösen időigényes, illetve költséges a szükséges biztonsági eljárások miatt.¹⁸ Az ausztrál bv. intézetekben kiemelt figyelmet fordítanak a fogvatartottak megfelelő felkészítésére (technikai és kommunikációs szempontok mentén), a megfelelő technikai felszerelések beszerzésére (az esetleges hang- és képhibák elkerülése érdekében), a megfelelően hangszigetelt távtárgyalási helyiségek kialakítására, valamint arra, hogy a fogvatartottak hozzáférjenek a távtárgyaláshoz megfelelő ruházathoz.¹⁹

15 Fowler, Y. (2007)

16 Williams, D.R. (1987)

17 Faller, K. C., Vandervort F. (2012)

18 Brett, A., Blumberg, L. (2006)

19 Ryan, P., Evers, M. (2016)

A távtárgyalások előnyt jelentenek azoknak az elítélteknek is, akik valamilyen mentális betegséggel küzdenek. Egy bírósági tárgyalás ugyanis fokozott stresszel jár, ami az amúgy is sebezhető személyeket még inkább kiszolgáltatottá teszi.

Ausztráliában²⁰ és az Egyesült Királyságban²¹ is használják a távtárgyalást a mentális betegséggel küzdő fogvatartottak meghallgatásánál.

Látható, hogy a költséghatékonyság és az idővel való takarékos gazdálkodás valamennyi példaként felhozott ország esetében jelentős súllyal szerepelt a kialakítás szükségességét erősítő érvek között.

Közvetlenül ez után azonban egy megkötés következik, amely szerint a távmeghallgatás nem jelenthet semmiféle hátrányt a személyes jelenléttel szemben. Ez a hátrány jogi, hozzáférési és érzékelési tekintetben külön-külön is értelmezhető, ezért a technikai rendszerektől nem kevesebbet, mint folyamatosan magas minőséget kell elvárni, kompromisszumok nélkül. Ahol viszont ez adott, ott a rendszerek iránt kiépült bizalmon alapulva megfordult a tendencia, és nem azt keresték, miképpen nem éri hátrány az eljárás alanyát a távmeghallgatással, hanem azt kezdték el vizsgálni, hogy kinek jelenthet ez a módszer előnyt a személyes megjelenéshez képest. Akik számára az eljárási cselekmény helyszíne, légköre, résztvevői köre, avagy hossza aránytalanul magas stresszfaktort jelentene, azoknál a technikai eszköz közbeiktatásával történő részvétel eredményesen képes ezt a sérelmet negálni. Ilyenek különösen a kisgyermekek, és a mentális betegséggel küzdők.

Az eszköz alkalmazása, működésének tapasztalatai

A távtárgyalás lebonyolítására alkalmas videokonferencia végponti eszközök bv. intézetekbe történő telepítése által lehetőség nyílt a bv. intézetekben elhelyezett fogvatartottak távmeghallgatására is, ugyanis az Országos Bírósági Hivatal stratégiai célkitűzésének egyike a bíróságokhoz való hozzáférés egyszerűsítése. A modern videokommunikációs technológiát az országban először az Egri Törvényszék épületében építették ki, majd 2018. május 24-én szimulált tárgyaláson mutatták be. A következő napon megtörtént a távmeghallgatási rendszer első éles használata, melyet egy feltételes szabadságra bocsátás tárgyában indult büntetés-végrehajtási ügyben alkalmaztak. A büntetés-végrehajtási bíró (a továbbiakban: bv. bíró) a Heves Megyei Büntetés-végrehajtási Intézettel kialakított kép- és hangkapcsolat létesítését követően hallgatta meg a bv. intézetben tartózkodó elítéltet. A meghallgatás tökéletes kép- és hangminőségben zajlott le.²²

Az első éles tárgyalásokat követően a bevont fogvatartottak nyilatkozata alapján elmondható, hogy a távtárgyalással, távmeghallgatással összefüggésben pszichés szempontból negatív tapasztalataik nem voltak, a kamera jelenléte szorongást, frusztrációt nem okozott.

A Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézetben teszt került lebonyolításra a kialakított távmeghallgató rendszeren.

20 Brett, A., Blumberg, L. (2006)

21 Mental Health Tribunal (2017)

22 OBH-Sajto9 (2018)

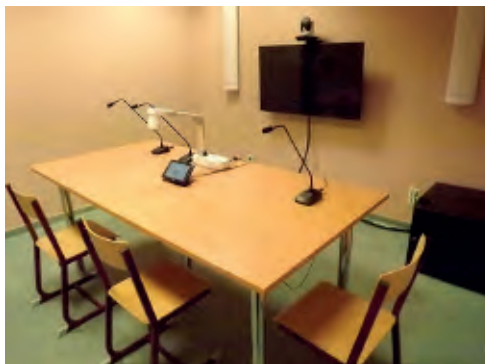
A teszt során végrehajtott konferencia beszélgetés keretében az Egri Törvényszék két tárgyalóterme és a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet III. objektumában (Budapest X. kerületében) berendezett távmeghallgató helyiség között került kialakításra a kapcsolat. A jelenlévők a tesztet sikeresnek nyilvánították.

A megvalósult fejlesztés egyrészt a távmeghallgatási rendszer jó minőségű működését, másrészt az eszközzám későbbi bővítésének lehetőségét, és nem utolsósorban az informatikai rendszerhez kapcsolódó tevékenységek alap infrastruktúráját biztosítja.

A megvalósítást követően több alkalommal hajtottak végre szoftverfrissítést, valamint ún. terheléses tesztet is tartottak, amelynek folyamán valamennyi bv. intézet egy-szerre jelentkezett be a rendszerbe. A tesztelés teljes körűen sikeres volt.

Jelentős eredményként értékelhető, hogy a projektben részes szervezetek közül elsőként a Bv. Szervezet készült el a teljes szervezetrendszer lefedő végponti eszköz hálózat kiépítésével. Az eszközök valamennyi helyszínen egységesek, a telepítés módját legfeljebb a távmeghallgatásra kijelölt helyiség nagysága és alapterülete befolyásolta. Valamennyi végpont tesztelése és finomhangolása már a telepítés során megtörtént, így megállapítható, hogy a távmeghallgatás technikai háttere minden bv. intézetben egységesen magas szolgáltatási minőségben áll rendelkezésre.

A rendszer kiemelt fontosságú eleme a központi foglalási modul, amely a videokonferencia (távtárgyalás, távmeghallgatás) szervezésének koordinációját végzi. Az országban telepített végponti eszközök közül bármelyik kettő (vagy több) képes kapcsolatot kiépíteni egymással, ugyanakkor épp ez

a szabadság jelenthet problémát, amennyiben egy adott időpontban egynél több bírósági helyszín kívánna kapcsolatot létesíteni egy bv. intézetben lévő végponttal. Garanciális alapszabály ennek elkerülésére, hogy távmeghallgatás csak a központi foglalási modulban előzetesen rögzített időszakban, és az ott megjelölt végpontok között létesíthető.

2018 augusztusában a bv. intézetek megkezdték az egyeztetéseket az illetékes törvényszékek, bíróságok elnökeivel annak érdekében, hogy a bírósági végpontok kiépítését követően megkezdődhessenek a távmeghallgatások.

A Bv. Szervezet az alapfeladatainak ellátása során folyamatosan képes és kész a fogvatartott személyek akár személyes, akár távmeghallgatási rendszeren keresztüli jelenlétét biztosítani az egyes eljárási cselekményeken. Ugyanakkor hosszabb távon a távmeghallgatás fokozatos felfutását és térnyerését prognosztizáljuk, amely a nemzetközi kitekintési részben már említett költségmegtakarítás mellett a személyi állomány szolgálatsszervezése, a biztonsági szint növelése, valamint a reintegrációs és a foglalkoztatási szempontok tekintetében egyaránt előnyös.

Az eszközökben rejlő addicionális lehetőségek kiaknázása szempontjából fontos megemlíteni egy szegedi példát.

Egy megkeresés eredményeképp a Szegedi Fegyház és Börtönben elhelyezett elítélt esetében videokonferencia keretében, egy Romániában elkövetett bűncselekmény vonatkozásában meghallgatásra került sor. A sikeres tesztelést követően 2018. szeptember

28-án, a Szegedi Járásbíróság közvetítésével és felügyeletével, külső kamerával történő rögzítés mellett zajlott le a tárgyalás. Az eset különlegességét nem csupán az első sikeres nemzetközi alkalmazás jelenti, hanem az is, hogy az érintett fogvatartott a magyar jogrendszerben létező legsúlyosabb büntetést, tényleges életfogytig tartó szabadságvesztést tölt. Ilyen módon aligha kell indokolni, hogy a bv. intézetből való kiszállítása, átadás-átvétele és külföldi elhelyezése, előállítás helyett végrehajtott távmeghallgatása milyen biztonsági előnyt jelentett mindkét részes állam számára.

A technikának több előnye is van. Egyrészt költséghatékony, ugyanis az így meghallgatott tanúk útiköltséget takaríthatnak meg azzal, hogy a tartózkodási helyükhöz közeli bíróságon tesznek vallomást. Másrészt a rendszer kiválóan alkalmas fogvatartott más bv. intézetben elhelyezett kapcsolattartójával engedélyezett beszélő lebonyolítására is, melynek alkalmazása már bevezetésre került.

A módszer Bv. Szervezeten belül történő alkalmazása kapcsán ki kell emelni, hogy hozzájárul a fogvatartás biztonságának és rendjének fenntartásához, tekintettel arra, hogy a tárgyalásra történő előállítások száma hosszú távon jelentősen csökkenni fog. Mindemelllett költséghatékony megoldást is jelent, mert a kör- és célszállításban érintett fogvatartotti létszám redukálását eredményezi. Továbbá fontos kiemelni, hogy így a bv. intézetekből a vádlottakat nem kell előállító felügyelők kíséretében a tárgyalás helyszínére szállítani. A bv. intézetek közötti mozgás elkerülése – figyelembe véve az országos szállítások heti rendszerességét – az alapfeladatként jelentkező foglalkoztatásra is pozitív hatást gyakorolhat, amennyiben csak az eljárási cselekmény napjára kellene távol maradnia a fogvatartottnak a munkahelyétől, vagy oktatásba/szakképzésbe bevont személyek esetében a tanóráról. A biztonsági kockázat és a költségek csökkentésére jó példa, hogy büntetőügy kapcsán és polgári peres eljárásban is sor került egy kiemelt, tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt fogvatartott távtárgyalás keretében történő meghallgatására. A fogvatartott kiemelt jellegre tekintettel mozgására csak speciális szállítójárművel és rendőri kísérettel van lehetőség.

Mindemelllett nem elhanyagolható tény, hogy ezen fogvatartottak nem csak az elkövetett bűncselekmények jellege és súlya, hanem magatartásuk miatt is veszélyesek, így intézetek kívüli mozgásuk nem csak a társadalomra, de az őket mozgató személyi állományra is kiemelt kockázati tényezőt jelent. Így, hogy csupán a bv. intézeten belül mozognak, egy újabb veszélyforrás küszöbölhető ki.

Összegzés

A jogalkotó a büntetőeljárások gyorsításának elősegítése érdekében, valamint a résztvevő személyek és szervezetek költség- és időráfordítását is szem előtt tartva, továbbá kihasználva a mára kiterjedt körben rendelkezésre álló technikai, informatikai fejlettség által biztosított eszközöket, széles körben kiterjesztette a hatályos törvény zártcélú távközlő hálózat alkalmazásának jelenleg szűkebb körben alkalmazható szabályait. A Bv. Szervezet még 2017-ben megkezdte a jogszabályban foglalt feladat végrehajtását, 2018-ban pedig megtörténtek az érdemi előrelépések a telekommunikációs eszköz alkalmazásának országos szintű bevezetésére. A távmeghallgatás lebonyolítására alkalmas videokonferencia végponti eszközök bv. intézetekbe történő telepítését követően, a törvényszéki oldalon a munkálatok október hónapban fejeződtek be. Az elmúlt idő-

szakban számos meghallgatás lebonyolítására került sor. A telekommunikációs eszköz gyakoribb, szélesebb körben történő alkalmazásával a jövőben a költséghatékonyság tovább növelhető, illetve a Bv. Szervezet biztonsága az előállítások megszűnésével tovább fokozható, nem beszélve a személyi állományi tagok ilyen jellegű feladatellátásból adódó terheinek csökkenéséről.

A Bv. Szervezet nem titkolt célja, hogy a jövőben még hangsúlyosabban jelenjen meg a társadalom előtt, jobban, hatékonyabban ismertesse meg azt a tevékenységet, amellyel hozzájárul az állampolgárok és az ország biztonságához. A távmeghallgatási rendszer telepítése, üzemeltetése ezen célkitűzés irányába hat, a Bv. Szervezet az évszázados hagyomány ápolása mellett a legmodernebb technológiát is sikerrel integrálja és alkalmazza az igazság védelmében.

Felhasznált irodalom

2017. évi XC. törvény indokolása a büntetőeljárásról. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1700090.TV×hift=fffff4&xtreferer=0000001.TXT>
- Bowcott, O. (2017): Videolinks in court trials undermine justice system, says report. Online: <https://www.theguardian.com/law/2017/oct/23/videolinks-in-court-trials-undermine-justice-system-says-report>
- Brett, A., & Blumberg, L. (2006). Video-linked court liaison services: forging new frontiers in psychiatry in Western Australia. *Australasian Psychiatry*, 14(1), 53-56.
- Faller, K. C. & Vandervort, F. (2012). What works in child welfare. Online: <https://cacnc.org/wp-content/uploads/2016/06/Powerpoint-on-protecting-child-witnesses-in-court-mental-health-issues-and-legal-provisions.pdf>
- Fowler, Y. (2007). Interpreting into the ether: interpreting for prison/court video link hearings. In *Proceedings of the Critical Link 5 conference*, Sydney, 11-15/04/2007.
- Gibbs, P. (2017). Defendants on video- conveyor belt justice or a revolution in access? Online: https://www.barrowcadbury.org.uk/wp-content/uploads/2017/10/TJ_Disconnected.pdf
- HM Courts & Tribunals Service, Ministry of Justice. (2018). Video hearing pilot launched. Online: <https://www.gov.uk/government/news/video-hearing-pilot-launched>
- Mental Health Tribunal. (2017) Orders, hearings and reviews: Information for patients, their carers and support people. Online: https://www.mentalhealthtribunal.tas.gov.au/__data/assets/pdf_file/0007/388618/The_Mental_Health_Tribunal_Guide_July_2017.pdf
- OBH-Sajto9. (2018). Távmeghallgatás: bírósági tárgyalások határok nélkül. Online: <https://birosag.hu/media/aktualis/tavmeghallgatas-birosagi-targyalasok-hatarok-nelkul>
- Nemzeti Jogszabálytár. (2018). 19/2017. (XII. 21.) IM rendelet. Online: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=206072.348612
- Schäffner, C., Kredens, K., & Fowler, Y. (Eds.). (2013). *Interpreting in a Changing Landscape: Selected Papers from Critical Link 6* (Vol. 109). John Benjamins Publishing.
- Szabó, Krisztián (2011): A tanú zártcélú távközlő hálózat útján történő kihallgatása, mint a tanúvédelem külön nem nevesített eszköze. Online: http://www.debreceinijogimuhely.hu/archivum/4_2009/a_tanu_zartcelu_tavkozlo_halozat_utjan_torteno_kihallgatasa_mint_a_tanuvedelem_kulon_nem_nevesített_eszkoze/
- Ryan, P., Evers, M., (2016): Exploring eCourt innovations in New South Wales civil courts. Online: <https://kanizsaujsag.hu/hir/201811/szazezreket-millioikat-sporolhat-a-birosag-az-allamnak-a-tavmeghallgatassal>
- Williams, D. R. (1987). Use of video recordings and video links by courts and tribunals. *UW Austl. L. Rev.*, 17, 257.
- Kanizsaujsag.hu 2018. november 23-i bejegyzése. Online: <https://kanizsaujsag.hu/hir/201811/szazezreket-millioikat-sporolhat-a-birosag-az-allamnak-a-tavmeghallgatassal>

LEGALITÁS ÉS OPPORTUNITÁS AZ ÚJ BÜNTETŐELJÁRÁSI KÓDEXBEN¹

Legality and opportunity in the New Criminal Procedure Code

A tanulmány arra keresi a választ, hogyan lehetséges a büntetőeljárások hatékonyságát és időszerűségét akként növelni, hogy közben ne sérüljön a törvényesség és a tisztességes eljárás követelménye.

Kulcsszavak: legalitás, officialitás, opportunítás, egyezség a bűnösség elismerése esetén, feltételes felfüggesztés közvetítői eljárás, bíróság elé állítás, büntetővégzés

The study examines how effectivity and timeliness of criminal procedures can be improved without violating the requirements of lawfulness and fair procedure.

Keywords: *Legality, ex officio procedure, opportunity principle, agreement in case of guilty plea, conditional suspension, mediating procedure, accelerated procedure by taking the accused to court, criminal injunction*

¹ A Magyar Tudományos Akadémián a Tudomány Ünnepeinek tiszteletére rendezett tanácskozáson elhangzott előadás szerkesztett változata.

Bevezetés

A legenda szerint Deák Ferenc üzenté azoknak a bírálóinak, akik a kiegyezési törvényt megalkuvónak tartották, hogy a törvény, amelyikből hiányzik a józanész diktálta célszerűség, eredeti, legális küldetését sem tudja betölteni. A méltányosságnak utat nem engedő, a jogi norma absztrakt jellege és a jogeset konkrét természete közötti ellentmondást feloldani képtelen szabályozás nem lehet sikeres. Ebből a szempontból az új büntetőeljárás kódex (a továbbiakban: új Be.) jó törvény, mert több lehetőséget kínál a hatékonyságot és az időszerűséget szolgáló, az általánostól eltérő megoldások számára.

Az új Be. már a preambulumban nyilvánvalóvá teszi, hogy miközben a büntető hatalmát gyakoroló állam vállalja a törvényesség érvényre juttatásának és az anyagi igazság megállapításának a kötelezettségét, nem mond le arról, hogy a büntető felelősségre vonás legyen hatékony és időszerű: *„Az Országgyűlés a Büntető Törvénykönyv, illetve a nemzetközi jog által büntetendő bűncselekmények elkövetőinek a tisztességes eljáráshoz való alapvető jog érvényesülését biztosító, hatékony és észszerű határidőn belül lefolytatott eljárásban történő felelősségre vonása céljából, szem előtt tartva az igazság megállapításának igényét, különös hangsúlyt fektetve a bűncselekmények sértettjeinek fokozott védelmére, valamint jogaik érvényesítésére, a funkciómegosztáson és rendeltetészerű joggyakorláson alapuló eljárások biztosítása érdekében, Magyarország nemzetközi jogi és európai uniós kötelezettségeinek figyelembevételével, az állam kizárólagos büntető hatalmának a büntetőeljáráson keresztül történő érvényesítése céljából a következő törvényt alkotja...”*

A preambulumhoz fűzött indokolás a következőkre hívja fel a figyelmet:

„A törvény megőrzi a kontinentális jogrendszeren alapuló magyar eljárásjogi hagyományokat... A megőrzés ugyanakkor nem jelent elzárkózást sem a hibák javításától, sem az olyan, az opportunitás bővítésére irányuló hazai és nemzetközi tendenciáktól, amelyek az eljárások időszerűségét és az igazság kiderítését egyaránt hatékonyan szolgálják.”

Mindazonáltal nem vitatható a következő megállapítás sem: *„A legalitás elve parancs a bűnüldöző hatóságok számára. Azt írja elő, hogy a büntető törvényeket alkalmazni kell.”*² Ennek a „parancsnak” az érvényességét féltette Kertész Imre, amikor egy nagy ívű tanulmányának *„A legalitás eróziója, az opportunitás inváziója”* címet adta. Ebben az írásában rámutatott a következőkre: *„A büntető eljárási rendszerek jogintézményeit nagymértékben határozza meg, hogy az opportunitás vagy a legalitás elvét tekintik talpkövének. A legalitás elve szerint meg kell indítani az eljárást és nem lehet megszüntetni a bűncselekmény alapos gyanúja esetén, ha annak nincs törvényben meghatározott akadálya. Az opportunitás elve lehetővé teszi, hogy a hatóságok mérlegeljék az eljárás megindításának vagy folytatásának hasznosságát és csak az értékelésük szerint közérdekűnek, célszerűnek tekinthető esetekben vonják felelősségre az elkövetőt. A legalitás és az opportunitás nem egymást kizáró fogalmak. A valóságban a világ egyetlen országában sem léteznek az eljárásnak ezek a desztillált formái. A legalitás elvére épülő eljárás kö-*

2 Bárd K., (1987) p. 66.

vetelménye nem valósítható meg maradéktalanul. Egyetlen állam hatóságai sem képesek minden egyes jogsértést megtorolni. Az oppportunitás elve sem érvényesülhet parttalanul, csak legális korlátok között valósulhat meg a demokratikus jogállamban. Tradicionálisan az oppportunitás elvének talaján áll az USA, Anglia, Franciaország és Hollandia eljárásjoga. Közölök Hollandiában az oppportunitás elve nem kivételes lehetőség az eljárás megindításának elmulasztására, hanem szabály: azt kell mérlegelni, hogy szükséges-e az eljárás megindítása és lefolytatása valóban megfelel-e a társadalom érdekeinek. A német, az osztrák és a magyar büntető eljárás tradicionálisan a legalitás elvére épül.³ Kertész fejtegetéseiben egy komoly kriminálpolitikai kétség húzódik meg: kell-e féltünk a legalitás nemes elvét, az oppportunitás terjedésétől?

A legalitás hagyományosan az anyagi jog intézménye, ellentmondást és kivételt nem tűrő üzenet. Példának okáért: a büntető kódex azt mondja, hogy aki mást megöl bűntetendő, és nem azt, hogy aki mást megöl, lehetőleg legyen bűntetendő. Ehhez képest a klasszikus felfogás az oppportunitást tisztán eljárásjogi felismerésnek méltatja, mondván a gyakorlatnak számolnia kell a bűntető felelősségre vonás kudarcával is. Álljon itt Finkey Ferenc érvelése:

„A kir. ügyészszég e köteleességét, mely szerint a hivatalból üldözendő, valamint a felhatalmazási cselekmény feljelentése esetén hivatalból (magánindítványi cselekmény miatt pedig a magánindítvány megtétele után) köteles a nyomozást elrendelni s a feljelentés alapossága esetén köteles vádat emelni és azt képviselni, nevezik a törvényesség (legalitás) elvének. Ez elv logikai folyományát azonban, hogy az ügyészszég, mint közvádó nincs jogosítva célszerűségi (oppportunitási) okból megtagadni a vád képviseletét, mindenesetre kötelessége a vádemelés, a modern perjog és a mi BP-unk sem fogadta el. A BP csak annyiban ismeri el a törvényesség elvét, hogy az ügyész köteles vádat emelni, ha

- a tudomására jutott cselekmény bűntetendő;
- az eljárás megindításának és folytatásának általános és különös feltételei fennforognak;
- a terhelt ellen nyomatékos gyanú forog fenn
- az eljárás sikeréhez szükséges bizonyíték megszerezhető.

Ha tehát a királyi ügyész meggyőződése szerint e feltételek valamelyike hiányzik s azt a nyomozás sem igazolta, joga van a vádképviseletet megtagadni.

Tisztán politikai célszerűség okából azonban az ügyészszégnek nincs joga megtagadni a vádemelést vagy elejteni a vádat.”⁴

A legalitás szűkebb és tágabb fogalma

A hazai szakirodalomban Gellér Balázs mutatott rá arra, hogy a legalitás elvét a maga összetettségében érdemes vizsgálni: „Először az anyagi és a formális legalitás fogalmát kell meghatározni. A büntetőjog tekintetében az anyagi és a formális legalitás kétféle módon

3 http://acta.bibl.u-szeged.hu/6850/1/juridpol_048_151-158.pdf letöltés ideje: 2018. 12. 10.

4 Finkey F., (1908) p. 220.

értelmezhető. Az egyik szerint a formális legalitás alatt azok az alkotmányos alapelvek értendők, amelyek a büntetőjogi eljárásra vonatkoznak, szemben az anyagi legalitással, ami az anyagi büntetőjoggal kapcsolatos alapelveket foglalja magában.⁵

A röviden szólva: a formális legalitás a tisztességes eljárás elveinek betartásával érvényesül, az anyagi legalitás pedig a büntető anyagi joggal szemben támasztott követelményeknek, az igazságosság és a jogbiztonság elvének megfelelő jogalkotással biztosítható. Ahogyan az alkotmányos büntetőjog fogalmának kialakítója, Szabó András mondta: Nem elegendő a „nincsen bűncselekmény és nincs büntetés sem törvény nélkül” formula számon kérése, ez a követelmény helyesen: nincsen bűncselekmény és nincs büntetés sem alkotmányos törvény nélkül. Szabó szerint az alkotmányos büntetőjog keretein belül a büntetés jogépségi büntetés, funkciója szimbolikus: annak szemléletessé tétele, hogy a büntetőjogi tilalmakat nem lehet semmilyen indokkal büntetlenül megsérteni, célja önmagában van, közelebről a jogépség nyilvános szemléltetésében rejlik, s alkalmazandó a jog megsértése esetén akkor is, ha nem ér el semmilyen célt, vagy alkalmatlan meghatározott cél elérésére, és végül, a büntetés arányos a tettel.⁶

Az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlatában különösen a jogbiztonság elve kapott hangsúlyt: „egy normát mindaddig nem lehet törvénynek tekinteni, amíg elegendő precizitással meg nem fogalmazták, és lehetővé nem teszik, hogy az állampolgár ehhez tudja igazítani magatartását, képes legyen előre látni, a körülményekhez képest ésszerű mértékig azon következményeket, amelyeket egy adott magatartás kiválthat.”⁷

A legalitás leteljesebb összefoglalását, jelentős nemzetközi források hasznosításával ugyancsak Gellér Balázs előbbiekben idézett tanulmányában találjuk. Ebben anyagi és eljárási követelményeket egyaránt szerepet kapnak, a következők szerint:

„... a visszaható hatály tilalma,
a megszorító értelmezés,
az analógia tilalma,
a bűnösségen alapuló felelősség szükségessége,
a pontos meghatározás szükségessége,
a bizonytalanság tilalma,
a tisztességes figyelmeztetés,
az ártatlanság vélelme,
a szerzett jogok tiszteletben tartása, az alapvető egyéni jogok védelme,
a hozzáférhetőség,
a parlament működésének tiszteletben tartása,
a szavak nyelvtani jelentéséhez való ragaszkodás,
a bírói kriminalizáció tilalma,
a szokásjog útján történő kriminalizáció tilalma,
a kétszeres értékelés tilalma.”⁸

Az előbbiekből egyenesen következik, hogy a legalitás elvét nem helyes kizárólag anyagi jogi természetére visszavezetni, abban ötvöződnek mindazok az eljárási alapelvek is,

5 Belovics E., Gellér B., Nagy F., Tóth M., (2012) p. 92.

6 Szabó A. (1995) p. 418-424.

7 Belovics E., Gellér B., Nagy F., Tóth M. (2012)

8 Belovics E., Gellér B., Nagy F., Tóth M. (2012) p. 96.

amelyek az alkotmányos jogállam büntető igazságszolgáltatását jellemzik. Ez a felismerés új megvilágításba helyezi az opportunitás értelmezését.

Az opportunitás elve: kudarc vagy lehetőség

A bevezetőben idéztem Finkey Ferenc hagyományos opportunitás értelmezését, amelynek két jellemzője emelhető ki: az elv tisztán eljárási jellegének hangsúlyozása, és a szembenézés azzal, hogy konkrét esetben a bűnüldözés lehet sikertelen. Mondhatjuk-e, hogy az eredménytelen nyomozás a jogállam kudarcra? A kérdés megválaszolása nem egyszerű. Az alkotmányos büntetőeljárás axiómája, miszerint a jogtalanság ellen is csak a jogállam eszközeivel lehet harcolni, az alkalmi sikerekért nem szabad feláldozni a büntető igazságszolgáltatás időtálló értékeit, nincs mindenáron való igazságszolgáltatás, de nincs alanyi jog az igazság megállapítására sem. A bűnüldözés kudarcait az állam viseli, azok nem háráthatók a gyanúsítottakra, nincs olyan magasabb érdek, amely alapján az ártatlanság véelme korlátozható lenne.⁹ A törvényesség, az igazságosság és a célszerűség ugyancsak nélkülözhetetlen tulajdonságai az alkotmányos büntetőjognak. Mindezek konfliktusba kerülhetnek a jogbiztonság követelményével, akár olyan mértékben is, hogy új büntető normák megalkotására, a régiek hatályon kívül helyezésére vagy módosításukra lesz szükség. Az elmélet a reform céljai között említi a dekriminalizálást, az alternatív büntetések és a büntetés alternatíváinak az elterjedését, végül pedig a vádlott és a sértett közötti közvetítői technikák alkalmazását, ami a sértettnek valóságos reparációt, az elkövetőnek pedig a társadalomba való visszafogadás reményét hozhatja el.¹⁰ Az így felfogott opportunitás nem erodálja, éppen ellenkezőleg, erősíti a büntető jogalkalmazás legalitását. Ez a felismerés fogalmazódott meg az Európa Tanács miniszteri bizottságának a büntetőeljárás egyszerűsítéséről szóló 1987/18. számú ajánlásában. Az ajánlás, miközben széles utat biztosított az eljárások gyorsítása és hatékonyságuk növelése számára, hangsúlyozta, hogy a büntető igazságszolgáltatás gyorsítását és egyszerűsítését szolgáló közös tevékenység során messzemenőig tekintetbe kell venni az Emberi Jogok Európai Egyezménye 5. és 6. cikkeiben lefektetett követelményeket.¹¹

Most már csak azt kell megvizsgálnunk, hogy az új Be. egyes intézményei csakugyan az opportunitás körébe vonhatóak-e és hordozzák-e azokat a jogállami garanciákat, amelyekhez a demokratikus államoknak illik ragaszkodni?

A büntetőjogi felelősségre vonás elkerülésének kilátásba helyezése: „A leplezett eszközök alkalmazására feljogosított szerv az ügyészség engedélyével bűncselekmény elkövetőjével megállapodást köthet, amelyben számára kilátásba helyezi, hogy vele szemben büntetőeljárást nem indítanak, illetve a folyamatban lévő büntetőeljárást megszüntetik, ha az ügy, illetve más büntetőügy felderítésével, bizonyításával összefüggő információkat és bizonyítékokat bocsát rendelkezésre, és a megállapodással elérhető nemzetbiztonsági

9 26/1999. (IX. 8.) AB határozat

10 Finszter G. (2014) p. 5-25.

11 Lásd az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 1993. évi XXXI. törvényt

vagy bűnüldözési érdek jelentősebb, mint az elkövető büntetőjogi felelősségre vonásához fűződő érdek.” [Be. 219. § (1)]

Ebben az esetben a legalitás két ponton nyit utat a célszerűségnek. Először: a minden bűnt büntetésnek kell követnie elvet felülírhatja az a felismerés, miszerint lehetséges emelkedettebb érdek annál, hogy az elkövető büntetésben részesüljön. Másodszor: a büntetőjogi felelősségre vonás elkerülésének a kilátásba helyezése, az államhatalom és a büntetett eredetileg konfliktusos viszonyát konszenzussá képes formálni. „A büntetőjogi felelősségre vonás elkerülésének kilátásba helyezése olyan eszköz, amelynek Minderre kizárólag akkor kerülhet sor, ha a megállapodással elérhető nemzetbiztonsági vagy bűnüldözési érdek jelentősebb, mint az elkövető büntetőjogi felelősségre vonásához fűződő érdek. A törvény rendelkezik azon, nem mérlegelhető esetekről is, amelyek kizárják a megállapodás lehetőségét, vagy amikor az elkövető megszegi a megállapodást.” [A Be. 219. § (1) bekezdéséhez fűzött indokolás.]

Az egyezség megkötése: „Az ügyészség és a terhelt a XCIX. Fejezet szerinti, egyezség esetén lefolytatandó eljárás érdekében a vádemelés előtt egyezséget köthet a terhelt által elkövetett bűncselekmény vonatkozásában a bűnösség beismeréséről és ennek következményeiről...” [Be. 407. § (1)]

Ebben az esetben is van esély arra, hogy elmaradjon a büntetés, de ennek megalapozásához nem szükséges további bűnüldözési vagy állambiztonsági érdek, elegendő az állam és az annak rendjét megsértő eredendően diametrális ellentmondását együttműködéssé oldani.

„A terhelttel történő megegyezés az Alkotmánybíróság meghatározása szerint a büntetőeljárás egyszerűsítését és gyorsítását szolgáló olyan jogintézmény, amelyben az állam lehetőséget teremt a büntetőeljárás alá vont személy rendelkezési jogának érvényesülésére a bírósági eljárás formájának megválasztásában. Az Alkotmánybíróság a 422/B/1999. AB határozatában iránymutató jelleggel azt is rögzítette, hogy a tárgyalásról lemondás - a tisztességes eljárás biztosító szabályok mellett - alkalmas eszköz arra, hogy társadalmi méretekből is hozzáférjünk az állami büntető igény észszerű időn belüli elbírálásához, az igazságszolgáltatás megfelelően hatékony működtetéséhez. Ebből következően a beismerő terhelt - a Btk. szerinti kedvezményrel történő - ösztönzése alkotmányos célt szolgál és semmilyen értelemben nem minősíthető arra irányuló állami kényszernek, hogy feladják alkotmányos jogukat.” [A Be. 407. § (1) bekezdéshez fűzött indokolás.]

A közvetítői eljárás: „A közvetítői eljárás a gyanúsított és a sértett megegyezését, a bűncselekmény következményeinek jóvátételét és a gyanúsított jövőbeni jogkövető magatartását elősegítő, a gyanúsított, illetve a sértett indítványára, vagy önkéntes hozzájárulásukkal alkalmazható eljárás.” [Be. 412. § (1)]

Nem kétséges, hogy ebben az esetben a büntető jogalkalmazás a civiljogra emlékeztető intézménynek enged utat, úgy azonban, hogy nem mond le társadalomvédelmi küldetéséről, épp ellenkezőleg, annak a represszióval hatékonyabb formáját keresi, és találja meg. „A törvény a közvetítői eljárást a célján keresztül definiálja. Az intézmény célja, hogy a gyanúsított és a sértett önkéntes részvétele alapján megegyezés, megbékélés jöjjön létre, amely a gyanúsított jövőbeni jogkövető magatartását is elősegíti. A közvetítői eljárásnak a büntetőeljáráson is túlmutató kívánatos hozadéka van, ezért a törvény a korábbiánál jelentősen tágabb körben teszi alkalmazhatóvá. Már nem csak a tevékeny

megbánás anyagi jogi büntethetőséget megszüntető vagy más kedvezményt engedő okkal összefüggésben alkalmazható, hanem attól függetlenül mindaddig, amíg a közvetítői eljárás céljai elérhetők.” [A Be. 412. § (1) bekezdéséhez fűzött indokolás.]

A feltételes ügyészi felfüggesztés: *„Az ügyészség határozattal felfüggesztheti az eljárást, ha a gyanúsított jövőbeni magatartására tekintettel az eljárás megszüntetése várható.” [Be. 416. § (1)]*

Emlékeztetnem kell az olvasót a tanulmány bevezetőjében említett jogépségi büntetés tanára. A büntetés akkor is alkalmas a jogrend reparálására, ha az ahhoz fűzött generális és speciális megelőzési célok nem teljesülnek. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a gyanúsított ne választhatná a jogkövetés útját. Ha pedig ezt büntetés nélkül is megteszi, az eljárásnak ehhez a kedvező fordulathoz külön intézményt érdemes biztosítani. *„A törvény a közvetítői eljárást a célján keresztül definiálja. Az intézmény célja, hogy a gyanúsított és a sértett önkéntes részvétele alapján megegyezés, megbékélés jöjjön létre, amely a gyanúsított jövőbeni jogkövető magatartását is elősegíti. A közvetítői eljárásnak a büntetőeljárásnál is túlmutatató kívánatos hozadéka van, ezért a törvény a korábbinál jelentősen tágabb körben teszi alkalmazhatóvá. Már nem csak a tevékeny megbánás anyagi jogi büntethetőséget megszüntető vagy más kedvezményt engedő okkal összefüggésben alkalmazható, hanem attól függetlenül mindaddig, amíg a közvetítői eljárás céljai elérhetők.” [A Be. 416. § (1) bekezdéséhez fűzött indokolás.]*

Bíróság elé állítás beismerés esetén: *„Az ügyészség a terheltet a gyanúsítottként történő kihallgatásától számított egy hónapon belül bíróság elé állíthatja, ha... a terhelt a bűncselekmény elkövetését beismerte.” (Be. 724. §)*

A legalitás elve számol a bűncselekmények rejtőzködő természetével, és azzal is, hogy minél súlyosabb a jogsértés, annál nagyobb az elkövetőre váró fenyegetés. Ezért a legalitás elve az anyagi igazság megállapításához minden materiális (a felderítést segítő), és garanciális (a bűnüldözés tévedéseit minimumra csökkentő) feltételt megteremt. Ezekhez képest sem a gyorsaságot sem a hatékonyságot nem részesíti előnyben. Ha azonban az elkövetett deliktum tárgyi és személyi jellemzői a megszokottnál kisebb kihívást jelentenek a büntető hatalom számára, célszerű olyan eljárási formát találni, ami ezeket, a jogrend helyreállítására nézve kedvező körülményeket kiaknázza. A beismerés honorálása a jogintézmény még szélesebb körben történő alkalmazását teszi lehetővé. *„A bíróság elé állítás megőrzi azt a kettősséget, hogy a külön eljárás a bűncselekmény elkövetésén tetten ért, vagy a bűncselekmény elkövetését beismerő terhelttel szemben alkalmazható. A jogintézmény hagyományos funkciójának megerősítését szolgálja viszont, hogy tettenérés esetén a terheltet a bűncselekmény elkövetésétől számított tizenöt napon belül bíróság elé kell állítani. Beismerés esetén a külön eljárás továbbra is a gyanúsított kihallgatás időpontjához kötődik, amely lehetővé teszi a jogintézmény széles körű alkalmazását. Mindkét esetben általános feltétel, hogy az ilyen módon elintézendő bűncselekményre a törvény tízévi szabadságvesztésnél nem súlyosabb büntetést rendeljen, az ügy megítélése legyen egyszerű, és az ügy elbírálásához szükséges bizonyítékok rendelkezésre álljanak.” (A Be. 724. § hoz fűzött indokolás.)*

A büntetővégzés: *„A bíróság az ügyészség indítványára vagy hivatalból háromévi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő bűncselekmény esetén tárgyalás mellőzésével, az ügyiratok alapján büntetővégzést hoz...” [Be. 740. § (1)]*

A legalitás teljes fegyverzetben a tárgyalási szakaszban képes érvényesülni. Ha azonban sem az anyagi igazság megállapítása, sem pedig a törvényesség érvényre juttatása nem igényeli ezt a teljes büntetőjogi arzenált, akkor a józanész, a célszerűség és az ésszerűség egyaránt keresi az egyszerűbb megoldásokat. Ezek sorában kapott most ismét helyet a büntető parancs, helyesen a büntetővégzés. *„A büntetővégzés meghozatalára irányuló eljárás egy rendkívüli módon egyszerűsített eljárás, amelynek hatékonysága abból fakad, hogy írásbeli, jogorvoslat hiányában a tárgyalás előkészítése és a tárgyalási szak teljesen elmarad, ugyanakkor a határozat jogerőre emelkedése esetén az ítélettel egyenértékű ügydöntő befejezést eredményez.”* [A Be. 740. § (1) bekezdéshez fűzött indokolás.]

Nem gondolom, hogy nagyot tévedek, amikor azt fogalmazom meg, miszerint a legalitás elve a bűnelkövetés legsúlyosabb formáival számolva felkészíti a büntető igazságszolgáltatást arra az esetre, amikor a legsúlyosabb bűncselekményt a legelvetemültebb profi elkövetők valósítják meg, akik mesterien tudnak rejtőzködni a felelősségre vonás elől és kézre kerítésüket követően semmiféle együttműködésre nem hajlandóak. Ha azonban a legszélesebb értelemben felfogott büntető igazságszolgáltatás egész rendszere kizárólag a főbenjáró bűnök és a legelvetemültebb bűnözők mintáira épülne, akkor ez a rendszer előbb vagy utóbb csődöt mondana. Az opportunitás, ami eredetileg tényleg a meghátrálás intézménye volt, a hatékonyság és az időszűrés szolgálataiban állhatott akkor, amikor az intézményeit arra építette fel, hogy vannak csekélyebb súlyú jogsértések, vannak együttműködésre kész jogsértők, vannak könnyen bizonyítható ügyek és vannak a büntetőjognak a megtorláson és a bosszún kívül más, hatékonyabb eszközei is.

Az együttműködés veszélyei

A terhelti együttműködés rendszerének az új Be.-ben szabályozott rendszerének legteljesebb áttekintését Gácsi Anett Erzsébet adja.¹² A szerző a terhelti együttműködés elengedhetetlen feltételeként a beismerést emeli ki, és annak két formáját különbözteti meg, először az egyezséget a nyomozási szakaszban a bűnösség beismeréséről, másodszor pedig a beismerésnek az előkészítő üléshez kapcsolódó formáját. Az előzőekben tárgyalt, az eljárások gyorsítását és egyszerűsítését szolgáló megoldások alapját ténylegesen a beismerés képezi, ezért érdemes felhívni a figyelmet a veszélyekre is, amelyek nem általában a legalitást, hanem konkrétan a törvényességet és az anyagi igazság megállapításának kötelezettségét csakugyan erodálhatják.

Sajnos a kriminalisztika mindeddig nem szentelt kellő figyelmet annak, hogy a büntető felelősségre vonáshoz vezető megismerési folyamatnak egyik jellemzője a hatalmi jelleg, ami a bűnüldözés számára kivételesen kemény eszközöket biztosít. Ezekre a törvényesség keretei között, rendeltetésszerű használattal szükség van, de a hatalommal vissza is lehet élni. Különösen az olyan rendszerekben nagy a tévedés veszélye, amelyek erősen centralizáltak, a parancs hatálya alatt állnak és a teljesítési kényszer nyomását viselik. Ha ehhez még hozzáteszük a bűnüldözők szakmai tapasztalatait, amelyek a sztereotípiákat erősítik, a tipikustól eltérő esetek hibás értékelésének az esélye nem kizárható. Egy legutóbb végzett pszichológiai kísérlet joggal állapította meg a következőket. *„A rendőri*

¹² Gácsi A. E. (2018) p. 273-287.

*hivatásból eredő szakmai tapasztalatok hatása a helyzetek értelmezésében játszik szerepet. Úgy tűnik, a rendőrök számára ahhoz, hogy valamely általuk megfigyelt szituáció elnyerje negatív morális jelentését, a civilekhez viszonyítva kevesebb információ szükséges.*¹³ Ez a kevesebb információ persze lehet előny is, mert alkalmassá teszi a szakembert a laikus által még nem érzékelt veszély észlelésére, de lehet hátrány is, ha a rutin nem párosul erőteljes önkontrollal, és kritikai bátorsággal. (Rosszul működik az a hierarchia, amelyben az ésszerű kétely megfogalmazásához kivételesen nagy bátorságra van szükség.)

Külön kell szólni a beismerő vallomások értékeléséről, és arról a tapasztalatról, ami szerint előfordulhat, hogy az elkövetők olyan cselekményeket ismernek el, amelyeket nem követtek el. Jellemző, hogy ezt a jelenséget hazai kriminalisztikai szakmunkák alig elemzik, pedig magyarországi példákat találhatnának hozzá. Információért mégis inkább érdemes külföldi szociológusokhoz fordulni:

*„Sok nyomozó pontosan azt teszi, amit valamennyien hajlamosak vagyunk tenni, ha egy bűntény hírért halljuk: latolgatás nélkül rögtön úgy gondoljuk, tudjuk mi történt, aztán a bizonyítékokat úgy igazítjuk, hogy következtetéseinket alátámasszák, figyelmen kívül hagyva, vagy egyszerűen lesöpörve az ellentmondó bizonyítékokat...”*¹⁴

Az érvelés így folytatódik: *„Nevetséges feltételezés, hogy bárkit hamis vallomásra lehet bírni... Ennek ellenére az egyhangúlag felmentett fogvatartottak körében végzett vizsgálatok megállapították, hogy 15-20 százalékuk olyan bűncselekményeket vallottak be, amit el sem követtek.”*¹⁵

Az opportunitás intézményeinek tanulmányozása nyomán a büntető tudományok három területét érintettem, a legalitás kérdése az anyagi büntetőjogra tereli a figyelmet, az eljárás gyorsítása és hatékonyságának növelése a processzuális szempontokat mozgósítja, végül a bűnösség beismerésének a jelentősége a kriminalisztika felelősségét hangsúlyozza. Kötelességem lenne a büntetés-végrehajtási jogtudomány számára is üzenetet megfogalmazni. Kompetencia hiányában ezt nem tehetem, csupán azt a feltételezést kockáztatom meg, hogy amennyiben az előadásomban érintett jogintézmények kellően meggyökeresednek a gyakorlatban, annak egyik hatása lehet a börtönépesség csökkenése. Ezt a feltételezést erősíti Tóth Mihály óvatos becslése:

*„Összességében úgy vélem, hogy a börtönépesség – európai arányokhoz képest is feltétlenül kedvezőtlen alakulása nagyobb részt a 2010-es évek elejének – a „középmérték” útkeresése jegyében zajló – szigorúbb ítélkezési gyakorlatával, s csak elenyésző részben egyéb tényezőkkel (a feltételes szabadságból kizárt elítéltek, elsősorban az erőszakos többszörös visszaesők számának növekedésével, vagy a korábbi szabadulás lehetőségét biztosító BV-bírói gyakorlat esetleges szigorodásával) magyarázható. Megítélésem szerint a fogvatartotti létszám további bővülését eredményező tényezők hatása – a mai tendenciák valószínű folytatódása mellett – fokozatosan tovább gyengülhet. Ha ez látványos változással rövid időn belül nem jár is, reálisnak tűnik az a prognózis, ami további, kezdetben lassabb csökkenéssel számol. Ez több év távlatában akár az ezres nagyságrendű létszámot is elérheti, elégedettek azonban akkor sem lehetünk.”*¹⁶

13 Fogarasi M., Gerzsenyi E., Varga Cs. L. (2018.) p. 142.

14 E. Aronso, C. Tavis (2009) p. 122.

15 E. Aronso, C. Tavis (2009) p. 127.

16 Tóth M.: A hazai börtönépesség újabb kori alakulásának lehetséges okai és valószínű távlatai

Felhasznált irodalom

26/1999. (IX. 8.) AB határozat

Bárd Károly (1987): A büntető hatalom megosztásának buktatói. Budapest

Belovics Ervin – Gellér Balázs – Nagy Ferenc – Tóth Mihály (2012): Büntetőjog I. A 2012. évi C. törvény alapján, Budapest: hborac Lap- és Könyvkiadó Kft.

Eliot Aronso – Carol Tavis (2009): Történetek hibák... Az öngazolás lélektana. Ab Ovo Kiadó

Finkey Ferenc (1908): A magyar büntetőeljárás tankönyve. Budapest: Politzerféle Könyvkiadó Vállalat

Finszter Géza (2014): Vállalható és nem vállalható társadalmi kockázatok, Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XV. kötet, Pécs

Fogarasi Mihály – Gerzsenyi Egon – Varga Csilla Laura (2018): A morálisan elítélt viselkedésmódok perspektíva felvételre gyakorolt hatásai (Belügyi Szemle 2018/10. szám)

Gácsi Anett Erzsébet (2018): A terhelti együttműködés rendszere az új büntetőeljárás törvényben, Ünnepi kötet Nagy Ferenc egyetemi tanár 70. születésnapjára, Szeged

Kertész Imre: A legalitás eróziója, az opportunitás inváziója. Online: http://acta.bibl.u-szeged.hu/6850/1/juridpol_048_151-158.pdf

Szabó András: Büntetőpolitika és alkotmányosság, Jogtudományi Közöny, 1995/9. szám

Tóth Mihály: A hazai börtönnépesség újabb kori alakulásának lehetséges okai és valószínű távlati. Online: <https://ujbtk.hu/dr-toth-mihaly-a-hazai-bortonnesseg-ujabb-kori-alakulasanak-lehetes-okai-es-valoszinu-tavlati%C2%B9/>

HATÁRTALAN TUDOMÁNY

AZ ÚJ BÜNTETŐELJÁRÁSI TÖRVÉNY HATÁSA A BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSRA, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A KÉNYSZERINTÉZKEDÉSEK VÉGREHAJTÁSÁRA

*Infinite Science – The impact of the new
Criminal Procedure Act on the Prison Service, in particular to the
enforcement of the coercive measures*

Tanulmányomban azokat a kapcsolódási pontokat keresem, amelyek összekötik a büntetőeljárást a büntetés-végrehajtással. A büntetés-végrehajtással kapcsolatos jogi szabályozás ugyanis részben a büntetőeljárás kódexben, nagyobb részben pedig a büntetés-végrehajtásról szóló törvényben helyezkedik el. Tanulmányomban így azt kívánom bemutatni, hogy egy-egy jogterület önmagában nem vizsgálható, hanem mindig ki kell tekintenünk más jogágak szabályozási rendszerére is.

Kulcsszavak: büntetőeljárás, büntetés-végrehajtás, kényszerintézkedések, Emberi Jogok Európai Egyezménye, Emberi Jogok Európai Bírósága

In my paper I look for the links that connect the criminal procedure with the execution of the punishment. The law on the enforcement of penalties is partly contained in the Criminal Procedure Code and in large part in the Code for Prison Service.

In my study, I intend to show that one area of the law may not be examined only in itself alone, but must always be looked together with the regulatory system regarding other branches of law.

Keywords: Criminal Procedure, Prison Service, coercive measures, European Convention on Human Rights, European Court of Human Rights

Bevezetés

A különböző törvények kölcsönösen hatnak egymásra, igaz ez a Bv. és a Be. esetében is. A legfontosabb kapcsolódási pont viszont a strasbourgi joggyakorlat, melyből kiderül, hogy az egyes országokban nem egységesek a fogva tartás körülményeire és a fogvatartotti jogok biztosítására vonatkozó előírások. Az Emberi Jogok Európai Bírósága (továbbiakban: EJEB) igyekszik egy ún. minimum szintet meghatározni, melynek során tekintetbe veszi az eset összes körülményét, a kifogásolt bánásmód időtartamát, annak fizikai és mentális hatásait, az áldozat nemét és egészségi állapotát.

A törvények kölcsönhatása

A büntetőeljárás reformjára többek között azért volt szükség, mert *„az Országgyűlés az új Büntető Törvénykönyvvel és az új büntetés-végrehajtási kódexszel az anyagi és a büntetés-végrehajtási jog szabályait már új, biztos alapra helyezte. Amíg azonban nincs elrendezve, hogy a bűncselekmény elkövetésétől a büntetés végrehajtásáig hogyan kell eljutni, addig a büntetőjog szigorának sem lehet következetesen érvényt szerezni”*.¹

Ugyanakkor nemcsak a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló törvény (továbbiakban Bv.)² hatott az új büntetőeljárásról szóló törvényre (továbbiakban: Be.)³, hanem a Be. is változásokat eredményezett a Bv.-ben, többek között a kényszerintézkedések körében. Nem maga a 2017. évi XC. törvény módosította közvetlenül a Bv.-t, hanem a Be. hatályba lépésével kapcsolatos ún. salátatörvény⁴, melynek következtében módosult a Bv. negyedik része. Az említett jogszabály 65 szakasza volt kihatással a Bv.-re. Többek között azért kellett a Be. elfogadását követően módosítani a Bv.-t, mert a büntetőeljárás reform miatt a Be.-ben megváltoztak a szerepek, új jogintézmények születtek, régiak pedig kihaltak. Mivel a Bv. a régi nevekre és fogalmakra épült, ezektől meg kellett tisztítani. A legtöbb változtatás egyfajta korrekciót jelentett, melyek zöme büntetőeljárás termézetű volt, s ezen belül is terminológiai módosítást jelentett.

A salátatörvénnyel érintett korrekciós módosítások

A salátatörvénnyel érintett korrekciós módosítások többféleképpen jelennek meg a Bv.-ben. Az alábbiakban kiemelek néhány olyan fogalmat, jogintézményt, melynek változása kihatással volt a Bv.-re is.

1 A 2017. évi XC. tv indokolása

2 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról (Bv.)

3 2017. évi tv. A büntetőeljárásról (Be.)

4 2017. évi CXCVII. törvény a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény hatálybalépésével összefüggő egyes törvények módosításáról (saláta tv.)

- *A Be. szerinti tartózkodási hely*

A Be. szerinti tényleges tartózkodási hely az az ingatlan, ahol a büntetőeljárásban részt vevő személy ténylegesen tartózkodik, ideértve a fogva tartás helyét, illetve a nem magyar állampolgár szálláshelyét is.

Ez a tényleges tartózkodási hely nem biztos, hogy azonos a lakcímmel, amelyet a polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvántartásáról szóló törvény meghatároz.

A két eltérő törvényi meghatározás miatt a salátatörvény módosította azokat a jogszabályokat, ahol a tartózkodási hely a büntetőeljárással összefüggésben jelenik meg.

- *Ügyész/ügyészség*

A Be.-ben változik az ügyész neve, és helyette az ügyészség szerepel. Ennek oka, hogy az ügyészség hierarchikus szerv, és az ügyész a szervezet nevében jár el. Ugyanakkor néhány helyen megmarad az ügyészi név, abban az esetben, amikor a törvény kifejezetten az eljáró ügyészre gondol. A salátatörvény ennek megfelelően minden olyan jogszabályban, és nem csak a Bv.-ben, ügyészségre módosította az ügyészt, amikor az ügyész az ügyészség büntetőeljárási hatásköreit gyakorolja.

- *A terhelt*

A Be. értelmében a terhelt olyan személy, akivel szemben büntetőeljárást folytatnak. A büntetőeljáráson kívüli jogviszonyokban viszont a büntetőeljárás hatálya alatt álló személyek közé sorolja, a bűnügyi nyilvántartási rendszerről szóló törvény fogalomhasználatával egyezően.

- *Vagyoni érdekelt*

A Be. szerint a vagyoni érdekelt a büntetőeljárásban részt vevő személyek, és nem csupán egyéb érdekelt, ezért utóbbiakhoz képest plusz jogokkal és kötelezettségekkel rendelkeznek. Ennek megfelelően kell szerepelnie a vagyoni érdekeltnek a Bv.-ben is.

- *Megkeresés – Adatkérés*

A régi Be. szerinti megkeresés jogintézménye adatkérésre változik, ezért a Bv.-re vonatkozó jogszabályt is módosítani kellett ennek érdekében. A változtatás háttérében az áll, miszerint a Be. azért módosított ennél a résznél, hogy logikusabb rendszerbe helyezze a megkeresésre, a nyomozó hatóság egyéb adatszerző tevékenységére vonatkozó, valamint a büntetőeljárás során eljáró szervekre irányadó ágazati jogszabályokban szabályozott adatgyűjtő tevékenységet. A Be. kódex az e területet gyakorta jellemző következetlenségeket megszüntette, és a megkeresést – bár tartalmában a korábbiakkal nagyrészt azonos módon – az adatkérés és az adatgyűjtés intézményei vették át.

- *Kényszerintézkedések*

Néhány kényszerintézkedés neve megváltozik a Be.-ben: pl. előzetes letartóztatás helyett csak letartóztatás szerepel a törvényben, az ideiglenes kényszergyógykezelés pedig előzetes kényszergyógykezelésre változik. Az új fogalmaknak az érintett Bv.-ben is meg kell jelenniük.

- *Gyanú – Megalapozott gyanú*

A büntetőeljárás szakaszainak eltérő célja van, és ennek megfelelően megváltozik a gyanú különböző fajtáihoz kapcsolódó megismerési szint. A büntetőeljárás törvényéhez kapcsolódó más jogszabályokban a gyanú és a megalapozott gyanú nem mindig következetesen különül el egymástól, és ezáltal sokszor nem helyesen használják ezeket a fogalmakat. A salátatörvény egyfajta egységet igyekszik elérni. A Bv.-ben a bűncselekmény gyanújára utalás egy olyan szakaszt érint, amelyet a salátatörvény módosított.

- *Eljárás megszüntetése*

A régi Be. a vádemelés előtt hol az eljárás, hol a nyomozás megszüntetéséről szólt. A Be. egységes fogalomként az eljárás megszüntetéséről rendelkezik, ezt a salátatörvény kiterjeszti a Bv. kódexre is, megszüntetve ezzel a fogalmi kettőséget.

- *Vádemelés elhalasztása – Feltételes ügyési felfüggesztés*

A régi Be.-ben szereplő vádemelés elhalasztása helyett az új Be.-ben feltételes ügyési felfüggesztés szerepel. Nem csupán terminológiai változtatásról van itt szó, hanem tartalmi újításról is. A Be. rendelkezéseinek megfelelően kellett pontosítani a Bv.-t is.

- *Vádemelés – Vádirat benyújtása*

A Be.-ben egységesen a vádemelés szerepel, a külön eljárásokban is, és ennek megfelelően módosítja a salátatörvény a többi jogszabályt is.

- *A bíróság határozatának különféle formái*

A bíróság az eljárása során ügyszóval, nem ügyszóval végzéssel vagy határozati formát nem igénylő bírói intézkedéssel dönt. Ügyszóval határozat az ítélet és az ügyszóval végzés. A salátatörvény ennek megfelelően módosítja az egyes törvényeket is.

- *Jogerő*

A Be. a jogerő fogalma alatt kizárólag az anyagi jogerőt érti. Anyagi jogerőre az ítélet és az ügyszóval végzés, vagyis az ügyszóval határozat emelkedhet. Ennek megfelelően módosítja a salátatörvény a többi jogszabályt is.

- *Véglegesség*

A nem ügyszóval végzésként szereplő határozatok, mivel jogerőre nem emelkedhetnek, így a megfelelő alaki jogerő neve a Be.-ben az ún. véglegesség.

A salátatörvénnyel nem érintett módosítások

Ugyanakkor nem minden olyan új szabály került be a Bv.-be, amely a Be.-ben más lett, és a Bv.-t is érinti. Ilyen például az alábbi:

A határozatok eljárásjogi kötőereje – A további jogorvoslattal nem támadható határozatok

A Be. értelmében a bíróságon kívüli, büntetőeljárásban eljáró szervek határozataihoz nem fűződik jogerő. A nyomozási szakban a határozatok eljárásjogi kötőerejének új törvénybeli megjelenése „a további jogorvoslattal nem támadható” kifejezés. A salátatörvény ennek megfelelően bár módosítja az egyes törvényeket is, a hatályos Bv.-ben ez mégsem jelenik meg. A Bv. kódex 21. § (5) bekezdése értelmében:

„A panaszt harminc napon belül kell elbírálni, kivéve, ha az ügy jellege ezt soron kívül szükségessé teszi. E határidő indokolt esetben harminc nappal meghosszabbítható. A panasz elbírálásáról, valamint a határidő meghosszabbításáról az elítéltet és az egyéb jogcímen fogvatartottat, illetve a panasztevőt írásban tájékoztatni kell. A panasz elbírálásáról szóló határozat ellen további jogorvoslatnak nincs helye.”

Látható tehát, hogy nem szerepel a Bv.-ben „a további jogorvoslattal nem támadható” kitétel, hanem helyette továbbra is benne maradt a „jogorvoslatnak nincs helye” rész.

A Bv. hatálya

A Bv.-t többek között a Be. szerinti letartóztatás, előzetes kényszergyógykezelés és őrizet, valamint a rendbíróság helyébe lépő elzárás végrehajtása során kell alkalmazni. Ez azt jelenti, hogy a Be.-ben szabályozott kényszerintézkedések egy része házasítható a Bv.-vel

A Be.-ben a kényszerintézkedésekkel kapcsolatban érdemi változás látszólag nem történt, a nevek változtak ugyan, de a szabályok nagy része megmaradt. Ha jobban megnézzük viszont a rendelkezéseket, akkor az előbbi kijelentés felülvizsgálatra szorul.

A Be.-ben nem csupán külön fejezetet, hanem külön címet szentel a jogalkotó ennek a résznek. (Be. Nyolcadik rész)

A személyi szabadságot érintő kényszerintézkedések közül a témánk szempontjából az őrizet az első, amit fontos bemutatni.

Őrizet

Az őrizet szabályozása külön fejezetben történik a Be.-ben. Ezt követik azok a részek, amelyekben a többi személyi szabadságot érintő kényszerintézkedést – úgymint a távollatást, a bűnügyi felügyeletet, a letartóztatást és az előzetes kényszergyógykezelést – bár külön-külön, egy-egy saját fejezetben, de mégis a személyi szabadságot érintő kényszerintézkedéseken belül egy megkülönböztetett alcsoportban, a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedések néven szabályozzák.

Mivel az őrizetet nemcsak a bíróság, hanem az ügyészség és a nyomozó hatóság is elrendelheti, ezért ez a kényszerintézkedés a személyi szabadságot érintő kényszerintézkedések csoportján belül nem tartozik a bírói engedélyes kényszerintézkedések alcsoportjába, hanem alcsoport nélkül, önállóan szerepel a törvényben. Változást jelent, hogy visszatért a régi Be.-ből az a szabály, miszerint a terhelt tettenérés esetén akkor vehető őrizetbe, ha a személyazonossága nem állapítható meg. Változást jelent továbbá, hogy az őrizet esetén más lesz az értesítés határideje, és másképpen alakul az értesítendő személyek köre is. A hatályos szabályok értelmében az őrizetbe vétel elrendeléséről és a fogva tartás helyéről huszonnégy órán belül értesíteni kell a terhelt által megjelölt hozzátartozót, ennek hiányában pedig a terhelt által megjelölt más személy is értesíthető. A Be. értelmében az őrizet elrendeléséről és a fogva tartás helyéről legkésőbb nyolc órán belül tájékoztatni kell a terhelt által megjelölt nagykorú személyt.

Személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedések

A letartóztatás és az előzetes kényszergyógykezelés a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedések között kapott helyet a Be.-ben. A személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedéseknél történő változtatásoknál ki kell emelni, hogy a jogalkotó a törvényi feltételek okainál különbséget tesz ténybeli okok és valószínűsíthető okok között, bár nem ezeket a kifejezéseket használja. Csak a jogszabály szerkezetéből és nyelvtani értelmezéssel tudjuk ezt a két kört elkülöníteni.

A Be. értelmében a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés több okból rendelhető el. Ezek az alábbi esetek érdekében történhetnek:

- a terhelt jelenlétének biztosítása,
- a bizonyítás megnehezítésének vagy megghiúsításának megakadályozása,
- a bűnisméltés lehetőségének megakadályozása.

Az első esetben, amikor a terhelt jelenlétét akarják biztosítani, akkor rendelhető el, ha a terhelt:

- megszökött, szökést kísérelt meg, vagy a bíróság, az ügyészség vagy a nyomozó hatóság elől elrejtőzött (ténybeli ok), illetve
- megalapozottan feltehető, hogy a büntetőeljárásban elérhetetlenné válna, így különösen megszökne, elrejtőzne (valószínűsíthető ok).

A második esetben, a bizonyítás megnehezítésének vagy megghiúsításának megakadályozása érdekében történhet az elrendelés, ha:

- a terhelt a bizonyítás megghiúsítása érdekében a büntetőeljárásban részt vevő vagy más személyt megfélemlített, jogellenesen befolyásolt, vagy tárgyi bizonyítási eszközt, elektronikus adatot, vagy vagyonekobjás alá eső dolgot megsemmisített, meghamisított vagy elrejtett (ténybeli ok), illetve
- megalapozottan feltehető, hogy a terhelt a bizonyítást veszélyeztetné, így különösen a büntetőeljárásban részt vevő vagy más személyt megfélemlítene, jogellenesen befolyásolna, tárgyi bizonyítási eszközt, elektronikus adatot vagy vagyonekobjás alá eső dolgot megsemmisítene, meghamisítana vagy elrejtene (valószínűsíthető ok).

A harmadik esetben, a bűnisméltés lehetőségének megakadályozása érdekében akkor rendelik el, ha a terhelt:

- a gyanúsított kihallgatását követően az eljárás tárgyát képező bűncselekményt folytatta, vagy a gyanúsított kihallgatását követően elkövetett újabb, szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmény miatt gyanúsítottként hallgatták ki (ténybeli ok), illetve
- megalapozottan feltehető, hogy a megkísérelt vagy előkészített bűncselekményt véghez vinné, az eljárás tárgyát képező bűncselekményt folytatná vagy szabadságvesztéssel büntetendő újabb bűncselekményt követne el (valószínűsíthető ok).

A ténybeli és a valószínűsíthető okokra történő felosztás célja, hogy a jogalkotó az okok összeütközését elkerülje.

A kényszerintézkedések közül az előzetes letartóztatás neve 2018-tól megváltozott, és „csak” letartóztatásnak hívják, ugyanakkor az ideiglenes kényszergyógykezelés jelzős szerkezete bár megmaradt, a neve előzetes kényszergyógykezeléssé változott. A változtatások háttérben nem tartalmi szempontok, hanem sokkal inkább nyelvi okok szerepelnek. A második helyen említett kényszerintézkedés nevében meglévő jelzős szerkezet azért marad meg, mivel az ideiglenes helyébe lépő előzetes névnek utalnia kell arra a különbségre, amely a végső döntésben szereplőtől elhatárolja a kényszerintézkedést. Továbbra is ideiglenes tehát az előzetes kényszergyógykezelés, hiszen a „szabadságtól

elvonás” csak a jogerős ügydöntő határozatig tarthat. (Csak zárójelben jegyzem meg, hogy a mindennapok jogalkalmazásában a letartóztatást rövidítve csak „előzetes”-nek hívják, és jól tudjuk, hogy a berögződések problémát okozhatnak később, amikor az „előzetes”-ről beszélnek majd, és még mindig a régi előzetesre, vagyis a letartóztatásra gondolnak, és nem a kényszergyógykezelés új nevére.)

Letartóztatás

Az első kérdés, ami a múltból továbbra is megmaradt, hogy a letartóztatás vajon kényszerintézkedés, vagy előrehozott büntetés?

Mit mond a Kúria?

A Kúria 1/2014. számú büntető elvi határozata⁵ kimondta, hogy a letartóztatás nem lehet előrehozott büntetés, és az eljáró hatóságoknak törekedniük kell arra, hogy ez a kényszerintézkedés a lehető legrövidebb ideig tartson.

Mit mond az Emberi Jogok Európai Bírósága?

Az Emberi Jogok Európai Bírósága (továbbiakban: EJEB) szerint az elhúzódó fogvatartás csak akkor lehet indokolt, ha a közérdek nagyobb súllyal esik latba, mint az ártatlanság vélelme.⁶

Mit mond a Bv.?

A Bv. tv. 386. § (1) bekezdése értelmében a letartóztatás végrehajtására – függetlenül a letartóztatás végrehajtási helyétől – a szabadságvesztés végrehajtására vonatkozó szabályokat kell alkalmazni.

A kiinduló kérdés így továbbra is, hogy mi a letartóztatás: kényszerintézkedés, vagy előrehozott szabadságvesztés. Ugyanis hiába mondja ki a Kúria és az EJEB is, hogy nem lehet előrehozott büntetés, a Bv. félreérthető módon fogalmaz, bár ezt a 386. § (1) bekezdésében próbálja korrigálni, amikor úgy fogalmaz, hogy „a letartóztatott a büntetőeljárás jogait korlátozás nélkül gyakorolhatja.”

A felvetett szempontból, miszerint előrehozott büntetés-e a letartóztatás, lényeges kérdés, hol hajtják végre. Fő szabály szerint ott, ahol a szabadságvesztést is. Rendőrségi fogdába csak kivételesen kerülnek letartóztatottak. Mit mond pontosan a jogszabály? A Bv. szerint a rendelkezési jogkör gyakorlójának székhelye szerinti bv. intézetben, rendőrségi fogdában, az IMEI-ben, egyéb létesítményben, a katonai fogdában vagy javítóintézetben hajtják végre.

Az IMEI-ben akkor, ha a letartóztatott pszichiátriai kezelése szükséges, de előzetes kényszergyógykezelésének elrendelésére nincs alap, a letartóztatást – a bíróság rendelkezése alapján – az IMEI-ben kell végrehajtani.

A javítóintézetben történő végrehajtás újabb további kapcsolódási pontot jelent a Be. és a Bv. között. Korábban a Be.⁷ szabályozta az erre vonatkozó rendelkezéseket. A fiatal-

5 <http://kuria-birosag.hu/hu/elvhat/12014-szamu-bunteto-elvi-hatarozat>

6 Lásd a Darvas kontra Magyarország ügyet! <http://www.lb.hu/hu/ejeb/darvas-magyarorszag-elleni-ugye-1954707> Tanulmányom utolsó részében kitérek ennek az ügynek az ismertetésére.

7 Régi Be. 454. § (2) bek.

korú letartóztatásának részletes szabályai átkerültek a Bv.-be. A hatályos büntetőeljárás és büntetés-végrehajtási rendelkezések értelmében a fiatalkorúval szemben elrendelt letartóztatás maximális tartamát alapvetően a fiatalkorú életkora, míg a végrehajtási helyét az életkorán túl továbbra is a fiatalkorú személyisége és a terhére rótt bűncselekmény jellege határozza meg.

Összeköti a két jogszabályt az egyéb létesítményben történő végrehajtás is.⁸ Ennek kapcsán kell megemlíteni a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzetben a menedékkérelről és a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló tv. hatálya alá tartozó személyek elhelyezésére, ellátására és fogvatartására szolgáló létesítményt. A jogszabályok egyrészt kimondják, hogy a kényszerintézkedések végrehajtása során a családokat lehetőleg együtt kell tartani, másrészt pedig azt is, hogy a kényszerintézkedéssel érintetteket el kell különíteni a büntetőeljárás hatálya alatt nem álló kérelmezőktől. Ez ellentmondást jelent, hiszen ha el kell különíteni a kényszerintézkedéssel érintetteket a büntetőeljárás hatálya alatt nem álló kérelmezőktől, akkor ez a két szabály egymást kizárja, és a hétköznapi gyakorlatában nem valósítható meg. Amikor tehát azt kutatjuk, hogy az egyes jogszabályok, jelen esetben a Be. és a Bv. között milyen kapcsolódási pontok vannak, akkor nem feltétlenül pozitív összefüggésekre, hanem kaotikus szabályozásra is bukkanhatunk.

Következő kapcsolódási pont az EJEE és az EJEB joggyakorlata lehet, ahol a 3. és az 5. cikk tilalmát komolyan veszik, és mind a büntetőeljárást, mind a büntetés-végrehajtást alaposan megvizsgálják egy-egy ügy kapcsán.

A strasbourgi joggyakorlat

A 3. cikk (A kínzás tilalma)

Az Emberi Jogok Európai Egyezményének (továbbiakban: EJEE) 3. cikke kimondja: *„Senkit nem lehet kínzásnak vagy embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni.”*

A kínzás tilalma alól nem lehet kivételeket tenni az állam javára. Ez egyben azt is jelenti, hogy az állam nem kaphat felmentést semmilyen esetre sem, ha a 3. cikkben meghatározott magatartást kifejti. A sértett közrehatásakor sincs kivétel, sőt háború vagy a legsúlyosabb bűncselekmények elkövetői esetében sem engedhető meg a kínzás, az embertelen és megalázó bánásmód.⁹

Érdekes eset Gafgen kontra Németország ügye, ahol az emberi jogi bíróság kimondta, miszerint az embertelen bánásmód alkalmazásának tilalma akkor is fennáll, ha azt a hatóság a sértett megmentése érdekében alkalmazza. A 3. cikkben megfogalmazott kínzás tilalma tehát az elérendő célra tekintet nélkül alkalmazandó, vagyis a tilalom alól nincsenek kivételek, még mások életének megmentése érdekében sem. Bár a terhelttel szemben alkalmazott fenyegetés – miszerint fájdalmas eljárásnak néz elébe, ha nem árulja el, hol van az elrabolt gyermek – elérte a 3. cikk megsértéséhez szükséges szintet, ugyanakkor a bíróság azt is kimondta, hogy ez a fenyegetés nem minősül kínzásnak.¹⁰

8 Be. CVII. fejezet és Bv. XXVIII/A fejezet

9 Grád A. (2005) p. 109.

10 Polgár E. (2010) p. 125-126.

Az Egyesült Államokat ért szeptember 11-i támadás után, a terrorizmusra adott válaszként megjelentek olyan „nézetek, hogy a fizikai nyomásgyakorlás bizonyos esetekben még jogállami demokráciákban is igazolható”,¹¹ így a történelem során megszületett jogokra nincs szükség, mert ezek az elvek akadálypályává változtatják a büntetőeljárást, és a „dzsungelben” a „dzsungel-jognak” kell érvényesülnie. Ezt pedig a hatalom korlátlansága jellemzi. „Ennek az új védelmi logikának következménye a társadalmaknak jókra és rosszakra való felosztása. Ezen az alapon lehet különbséget tenni országok között is. Vannak tehát, akiknek bűnösségéhez nem kell külön bizonyítási eljárás, és van hatalom, amely jogosult ennek a szelekciónak az elvégzésére. A célpontot nyilván a legerősebb nevezheti meg. A nemzetközi jog fórumai sem gátolják meg az önvédelmet, ha azok elutasítják a világnak ezt az amerikai interpretációját. (Ezért nincs szükség az ENSZ felhatalmazására, ezért nem ismeri el az USA a Nemzetközi Büntetőbíróság hatáskörét.) A bűnösök szőnyegbombázással is mósresre taníthatók.”¹² Ugyanakkor nemcsak az európai nemzetközi egyezmények mondják ki, hanem az Emberi Jogok Amerikai Egyezménye is deklarálja a semmilyen körülmények között, még háború, közveszély és egyéb szükségállapot idején sem felfüggeszhető emberi jogokat. Megsértésük ma háborús bűntettnek számít. Természetesen ez alól is van kibúvó. Dershowitz, aki bár nem tartja elképzelhetőnek, hogy fizikai kényszert alkalmazzanak a vádlottal szemben a büntetőeljárásban – a felelősségét igazoló bizonyíték megszerzése érdekében –, a büntetőeljáráson kívüli más eljárásokban viszont megengedhetőnek tartja. Érvei között szerepel, hogy „az amerikai jogban az önvádra kényszerítés tilalma csak a büntető perben érvényesül, és a büntetőjogi felelősség alóli mentesség garانتálása esetén az érintett – akár szabadságelvonással való fenyegetettség mellett – köteles önmagára nézve terhelő nyilatkozatot is tenni. Ebből következett arra, hogy a tortúra engedélyezése sem elképzelhetetlen, ha az érintett számára a büntetőjogi immunitás biztosított.”¹³

Strasbourgban nincs helye a fenti nézetnek, továbbra is kitananak amellet, hogy a 3. cikkben lévő tilalom semmilyen körülmények között nem feloldható.

Vókó György szerint bár az EJEB döntései segítenek a jogalkotónak és a jogalkalmazónak is abban, hogy eligazodjanak az EJEE cikkeinek értelmezésében, az EJEB döntéshozatali eljárását ugyanakkor „a jogirodalomban túl nehézkesnek, bürokratikusnak jellemezték, kevésbé tartják alkalmasnak arra, hogy hatékonyan kontrollálja a büntetés-végrehajtási gyakorlatot.”¹⁴ Vókó mégis úgy gondolja, hogy „a strasbourgi esetjog kétség kívül orientációs eszköz az emberi jogoknak a börtönökben való tiszteletben tartását vigyázó minden más szervezet, fórum számára.”¹⁵ Én az utóbbi megállapításával értek egyet.

Ha részletesebben belemegyünk a strasbourgi bíróság gyakorlatába, és a 3. cikkel kapcsolatos döntéseket elemezzük, akkor azt látjuk, hogy az embertelen bánásmódnak el kell érnie egy minimális szintet ahhoz, hogy a 3. cikk hatálya alá tartozzon. A minimum szint meghatározása során tekintettel kell lenni az eset összes körülményére, így a kifogásolt bánásmód időtartamára, annak fizikai és mentális hatásaira, az áldozat nemére és egészségi állapotára. A megalázás szándékának hiánya nem zárja ki a jog-

11 Bárd K. (2003) p. 79.

12 Kagan, R (2002) p. 517. idézi Finszter G. (2003) p. 76-77.

13 Dershowitz, M (2002). idézi Bárd (2003) p. 79.

14 Vókó Gy. (2011)

15 Uo.

sértés megállapítását. Az államnak biztosítania kell, hogy a fogva tartási körülmények ne sértsek az emberi méltóságot és a büntetés végrehajtása ne okozzon a szükségesnél nagyobb szenvedést.¹⁶

Ha további példák után kutatunk, akkor arra jutunk, hogy számos ügyben jelenik meg ez a tilalom, többek között hazánkat is érintően, de a vallomás megszerzése érdekében alkalmazott kínzás miatt legtöbb esetben Törökországot marasztalta el a Bíróság. A kurd kérelmezők ügyében, akiket általában illegális szervezetekben való részvétellel, terrorizmussal gyanúsított a török állam, az EJEB megállapította, hogy a legszélsőségsé-
sebb és szinte elképzelhetetlen módon kínozták őket fogva tartásuk alatt. Bár a török hatóságok nem ismerték el az embertelen bánásmód alkalmazását, az EJEB a kérelmezők nyilatkozatai, a látletelek és egyéb bizonyítékok alapján számos ügyben állapította meg a Bíróság a török állam felelősségét.

A Magyarország elleni ítéletek közül megemlíthető a Kmetty kontra Magyarország-
ügy. A tényállás szerint 1998-ban a nagycsarnoki bombariadónál a kierkező rendőrök felszólítása ellenére néhányan mégsem akarták elhagyni a piacot. Az egyik árust a rendőrök erőszakkal megragadták és elszállították a rendőrkapitányságra. Ott súlyosan bántalmazták, ütötték, rúgták, szidalmazták, leköpték, és csak este 9-kor engedték el. A bántalmazás következtében a kérelmező megsérült, testén véralfutások keletkeztek, több foga kitört. A sérülésekről látlet készült, amelyben az orvos megállapította, hogy a sérülések „közepesenél nagyobb erejű tompa erőbehatástól” is keletkezhetnek, ugyanakkor azt is kizárta, hogy a bántalmazás a kérelmező által előadott módon történt. A sérülések elvileg az előállítás során tanúsított ellenállása leküzdése közben jöttek létre. Erre tekintettel a nyomozóhatóság megszüntette az eljárást, a másodfokú Ügyészeti Nyomozó Hivatal pedig ezt helybenhagyta. A strasbourgi bíróság elfogadta, hogy a sérülések keletkezésének körülményei valóban nem állapíthatók meg az ügy adatai alapján, azonban a nyomozóhatóságok nem tisztázták szakszerűen és megnyugtatóan az ügy körülményeit. Például nem került sor a felismerésre bemutatásnál kiválasztott rendőrökkel történő szembesítésre, valamint nem hallgatták ki őket. Ezért a bíróság megállapította, hogy hazánk megsértette az EJEE 3. cikkét.¹⁷

Az alábbi ügyeket lehetne még kiemelni a 3. cikk kapcsán:

- Balogh kontra Magyarország, ügyszám: 47940/99., 2004. július 20.
- Réti és Fizli kontra Magyarország, ügyszám: 31373/11., 2012. szeptember 25.
- Károly László kontra Magyarország, ügyszám: 50218/08., 2013. február 12.
- Kiss Borbála kontra Magyarország, ügyszám: 59214/11., 2012. június 26.
- Gubacsi kontra Magyarország, ügyszám: 44686/07., 2011. június 28.
- H. Z. kontra Magyarország, ügyszám: 28973/11., 2012. november 8.

Természetesen más államok is kerülhetnek Strasbourg elé, mint például az alábbi ügyek esetében:

- Tomasi kontra Franciaország, ügyszám: Series A 141-A., 1992. augusztus 27.
- Gafgen kontra Németország, ügyszám: 22978/05., 2010. június 1.

¹⁶ Grád A. (2005) p. 108-141.

¹⁷ http://epa.oszk.hu/02300/02334/00014/pdf/EPA02334_Fundamentum_2004_01_157-161.pdf

- Aydin kontra Törökország, ügyszáma: Reports 1997-V., p.1866., 1997. szeptember 25.
- Cakici kontra Törökország, ügyszám: 23657/94., 1999. július 8.

A 3. cikk sérelme nemcsak büntető-, hanem idegenrendészeti eljárásokban is előfordulhat, mely eseteket az EJEB is vizsgál. Az ilyen ügyekben a kérelmezők általában azt sérelmezték, hogy a „bepanaszolt” állam nem adott számukra és családtagjaik számára tartózkodási vagy letelepedési engedélyt, illetve a már engedéllyel rendelkezőt kiutasították vagy más államnak kiadták. A strasbourgi bíróság ezekben az ügyekben tág mérlegelési teret hagy a tagállamoknak, különösen akkor, ha a kérelmező kiutasítására súlyos bűncselekmény elkövetése miatt kerül sor. A kérelmezők egyik csoportja arra hivatkozott, hogy elszakad a befogadó országban élő családjától, a másik részük a származási országukba visszatérésük esetén rájuk váró kínzás és embertelen vagy megalázó bánásmódtól tartottak. A bíróság azonban viszonylag ritkán fogadja el a felsorolt érveket a 3. cikk sérelmének megállapításához.

Az 5. cikk (A szabadsághoz és a biztonsághoz való jog)

„(1) Mindenkinek joga van a szabadságra és a személyi biztonságra. Szabadságától senkit nem lehet megfosztani...”

Az ENSZ Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának 9. cikke és az EJEE 5. cikke csaknem egyezően szabályozza a szabadsághoz és biztonsághoz való jogot, mely tartalmilag az alábbiakat jelenti:

- Mindenkinek joga van a szabadságra és a személyi biztonságra. Senkit sem lehet önkényesen őrizetbe venni vagy letartóztatni, kivéve, ha ezt a törvényben meghatározott okok, feltételek alapján, legális eljárásban az erre feljogosított szerv teszi.
- Minden letartóztatott személyt, az általa értett nyelven, haladéktalanul tájékoztatni kell letartóztatása okairól és az ellene felhozott vádról.
- Akit bűncselekmény vádjával őrizetbe vettek, illetve letartóztattak, a legrövidebb időn belül bíró (vagy a törvény értelmében bírói hatáskört gyakorló más hatósági személy) elé kell állítani; a terheltnek joga van arra, hogy ügyében ésszerű határidőn belül tárgyalást tartsanak, vagy szabadlábba helyezték.
- Az őrizetbe vett, vagy letartóztatott terhelt jogosult bírósághoz fordulni avégett, hogy az késedelem nélkül döntsön a fogva tartás törvényességéről, és rendelje el a szabadlábba helyezését, amennyiben a fogva tartás nem törvényes.
- A törvénytelenül letartóztatott vagy fogva tartott személynek joga van kártalanításra.

A személyes szabadság – mint emberi jog – és a tisztességes eljárás megvalósulását garantáló biztosítékok összefoglalóan – a lényegét kiemelve – Bárd Károly szerint az alábbiak:

- az őrizetbe vett személy bíróság elé állítása,
- a törvénytelenül letartóztatott vagy fogva tartott kártérítési jogosultsága,
- az ártatlanság védelme és
- a védelemhez való jog.¹⁸

Ezek az elvek azok, amelyeket Strasbourgban betartatnak, és korlátozásukat semmilyen körülmények között, még szükséghelyzetben sem engedik meg. Amikor úgy tűnik, mintha a letartóztatás előrehozott büntetés lenne, akkor ezzel leginkább az a baj, hogy a felsorolt garanciák közül az ártatlanság védelme sérül. A bíróságok legtöbbször a letartóztatást a kiszabható súlyos büntetéssel indokolják, és ezzel is azt támasztják alá, hogy nem kényszerintézkedésről, hanem sokkal inkább előrehozott büntetésről van itt szó. Ezt támasztja alá a már említett Darvas ügy, ahol a kérelmező az EJEE 5. cikke 1. bekezdésének c) pontjára és 3. bekezdésére hivatkozott, amikor azt sérelmezte, hogy indokolatlanul helyezték előzetes letartóztatásba. Az EJEB kifejtette, hogy a nyomozás befejezését követően, amikor már vádat emeltek, arra hivatkozni, miszerint az összejátszás veszélye áll fenn, nem helyénvaló, hiszen ha egyszer a bizonyítékokat már összegyűjtötték, akkor az összebeszélés szöbe sem jöhet. Később pedig, amikor a bíróságok azért hosszabbították meg a kérelmező letartóztatását, mert a várható büntetésének a súlyosságára hivatkoztak, az EJEB-et nem győzték meg arról, hogy a letartóztatás fenntartására szükség volt a bizonyítékok összegyűjtése és a vádemelés után. Ennek az ügynek a kapcsán merült fel a szökés veszélyére történő hivatkozás is. A strasbourgi bíróságot ennél a ténynél sem győzték meg a Kormányzat érvei. Az EJEB megjegyezte, miszerint a bíróságok kevés figyelmet fordítottak a kérelmező szökését valószínűtlenné tevő olyan személyes körülményeire, mint például a családi háttere, ehelyett ragaszkodtak a kérelmező szökésének veszélyéhez, itt is egyetlen érvre, a kiszabható büntetés súlyára utalva, anélkül azonban, hogy bármilyen módon megjelölték volna, hogy a nyomozás eredménye miként támasztotta alá ezt.¹⁹

Az EJEE 5. cikke jelenti a legtöbb vita tárgyát, ugyanis a legalapvetőbb kérdés ezzel kapcsolatban, hogy mi az, amit fogalmilag szabadságtól való megfosztásnak tekinthetünk. A Bíróság általánosan az 1. bekezdésbe ütközésre hivatkozással is marasztalt el országokat.

Néhány más érdekes esetet kiemelve látható, hogy az EJEB hogyan értelmezi az 5. cikket.

A Lukanov kontra Bulgária (21915/93, 1997. március 20.) ügyben²⁰ a kérelmező a korábbi bolgár miniszterelnök-helyettes, aki sérelmezte, hogy az ellene sikkasztás büntette miatt indult büntetőeljárásban előzetes letartóztatását rendelték el. Az EJEB megállapította, hogy a strasbourgi eljárás során Bulgária nem nyújtotta be azokat a bizonyítékokat, amelyek alátámasztották volna a megalapozott gyanút arra vonatkozóan, hogy az eljárás alá vont személy a saját maga vagy harmadik személy számára előnyt akart szerezni. A Bíróság nem fogadta el az állam védekezését, miszerint a szabadságtól való megfosztás jogoszerű lett volna, és bűncselekmény elkövetésének megalapozott gyanúján alapult.

Az ügy érdekessége az, ahogyan a bolgár legfőbb ügyész „védekezett”. Észrevételeiben utalt a bolgár jogra, mely szerint, ha az elkövető más tulajdonával úgy rendelkezik, mintha az a sajátja lenne, s ez a tényleges tulajdonos érdekeit sérti, akkor megvalósul a

18 Bárd K. (2007) p. 37.

19 <http://www.lb.hu/hu/ejeb/darvas-magyarorszag-elleni-ugye-1954707>

20 <http://kuria-birosag.hu/hu/ejeb/lukanov-bulgaria-elleni-ugye-2191593>

sikkasztás. A bűncselekmény tényállásának nem szükséges eleme, hogy a terhelt saját maga vagy harmadik fél számára előnyt kívánt-e szerezni. A konkrét esetben, mivel testületi döntés következtében keletkezett a gazdasági kár, a határozatot hozó testület valamennyi tagja ellen büntetőeljárás indult. A legfőbb ügyész ugyanakkor elismerte, hogy a panaszos előzetes letartóztatásának idején „nem volt abban a helyzetben, hogy megállapítsa, vajon volt-e bűncselekmény elkövetésére irányuló szándék. Úgy ítélte meg – figyelemmel az ügy körülményeire és bonyolultságára – ez csak az előzetes nyomozás során dönthető el. Habár kifejezetten nem szerepel a kérelmező előzetes letartóztatását elrendelő határozatban, a döntést a kérelmező személye s az elkövetett bűncselekmény súlyossága figyelembevételével hozták meg.”²¹ A Kúria is hangsúlyozta döntésében, hogy a volt bolgár miniszterelnök-helyettes hatalma „kivételesen széleskörű hatalom, amivel pozíciója folytán rendelkezett, nagyobb lehetőséget biztosított számára, hogy megszökjön, vagy további bűncselekményeket kövessen el a már elkövetettek mellett. Ráadásul helyzete a társadalomban, számos külföldi kapcsolata, megismélt útlevél visszaadása iránti kérelmei voltak azok a szempontok, amik jogszerűvé tették előzetes letartóztatásba helyezését.”²² A legfőbb ügyész megítélése szerint a panaszos előzetes letartóztatása összhangban volt a bolgár joggal, beleértve az alkotmányt is, és összhangban volt továbbá az EJEE 5. cikkének 1/c. pontjában foglaltakkal.

Az EJEB a bolgár kormány azon észrevételeit illetően, mely szerint a panasz alapjául szolgáló intézkedéseket független hatóságok hozták, hangsúlyozta, a kormányok felelnek az EJEE alapján az ilyen hatóságok tevékenységéért, ahogy bármely más kormány szerv tevékenységéért is. A Bíróság hangsúlyozta továbbá, hogy számára – valamennyi ügyben – az állam nemzetközi jogi felelőssége a főkérdés.

A strasbourgi eljárás során az EJEB számára központi kérdésként az EJEE 5. cikkének első bekezdése, s ehhez kapcsolódóan az előzetes letartóztatás jogszerűsége merült fel. A Bíróság megvizsgálta a bolgár jogszabályokat, és megállapította, hogy bár a kérelmező, mint a bolgár kormány tagja, részt vett olyan döntésekben, melyekben egyes fejlődő országoknak bizonyos összegeket ítélték oda segélyként és kölcsönként, mindazonáltal az előzetes letartóztatás jogszerűségét igazoló egyik büntető törvénykönyvi rendelkezés sem írta elő, hogy bárki büntetőjogi felelősségre vonásnak teszi ki magát ilyen jellegű testületi döntésben való részvétellel. Ráadásul olyan bizonyítékot sem hoztak fel ellene, amely igazolná, hogy a hivatkozott döntések jogellenesek voltak.²³

A Magyarországgal szemben indított eljárások közül talán az egyik legérdekesebb a Gajcsi kontra Magyarország-ügy (34503/03, 2006. október 3.). A tényállás szerint a panaszos már 3 éve egy pszichiátriai intézetben volt, amikor a bíróság a fogva tartás törvényességének éves felülvizsgálatát végezte. „A bizonyítékokra és a szakvéleményre támaszkodva a bíróság megállapította, hogy indokolt és törvényes a páciens meghosszabbított pszichiátriai kezelése. A páciens további terápiát igényel.” A panaszos jogorvoslatot nyújtott be, és ebben arra hivatkozott, hogy a bíróság határozatában érdemi hiányosságok vannak, és a fogva tartásának elrendelése nem „a törvényben meghatározott eljárás” keretében történt, továbbá nem indokolták a döntést. A fellebbezését a magyar bíróság elutasította. Ezt követően fordult a panaszos Strasbourghoz, ahol az EJEB megállapította

21 Uo.

22 Uo.

23 <http://kuria-birosag.hu/hu/ejeb/lukanov-bulgaria-elleni-ugye-2191593>

az EJEE 5. cikk (1) bekezdésében foglaltak sérelmét. Az EJEB döntése szerint bármely szabadság-megvonási formát nemcsak a nemzeti jog anyagi és eljárási rendelkezéseivel összhangban, hanem magának az 5. cikknek a célját szem előtt tartva kell fogantatni, megvédvé az egyént az önkényességtől. A Bíróság megvizsgálta a releváns nemzeti jogi szabályt erre vonatkozóan, mely hangsúlyozza a veszélyességet, mint a kényszer-gyógykezelés elrendelésének egyik előfeltételét. Ugyanakkor a nemzeti bírósági határozatokban nem volt nyoma a panaszos állítólagos vagy potenciálisan „veszélyes magatartása” értékelésének, így a fogva tartásnak nem volt meg a jogalapja.²⁴

Az Országos Kriminológiai Intézet (OKRI) egyik kutatása²⁵ a szabadsághoz való jog megsértésével kapcsolatban megállapítja, hogy nem minősül az 5. cikk első bekezdésébe ütközőnek az, ha valakit akarata ellenére öregek otthonában helyeznek el, feltéve, hogy a mentálisan sérült személy már nem képes saját magáról gondoskodni.²⁶

Az említett kutatás kitér arra is, miszerint a strasbourgi ügyeknek speciális sajátossága, hogy az EJEE értelmében nem minősül előzetes fogvatartásnak a terheltnek az első fokú ítélet utáni szabadságelvonása. E tekintetben ugyanis az EJEB az angolszász logikát követi, és úgy véli, hogy – bár az ítélet még nem jogerős – a terhelt elítéltnek minősül. Az angolszász jog értelmében a fellebbezési jog nem tekinthető automatikusnak, hanem sok esetben a fellebbezés gyakorlásához bírósági hozzájárulás is szükséges.

Összegezés

Tanulmányomban azokat a kapcsolódási pontokat kerestem, amelyek összekötik a büntetőeljárást a büntetés-végrehajtással. A büntetés-végrehajtással kapcsolatos jogi szabályozás ugyanis részben a büntetőeljárás törvényben, nagyobb részben pedig a büntetés végrehajtásáról szóló törvényben helyezkedik el. Fontosnak tartottam bemutatni, hogy egy-egy jogterület önmagában nem vizsgálható. Mindig ki kell tekintenünk más jogágak szabályozási rendszerére is. A különböző törvények ugyanis kölcsönösen hatnak egymásra. Igaz ez a Bv. kódexre és a Be. törvényre is, de a legfontosabb kapcsolódási pontot véleményem szerint a strasbourgi joggyakorlat jelenti. A döntésekből kiderül, hogy az egyes országokban nem egységesek a fogvatartás körülményeire és a fogvatartotti jogok biztosítására vonatkozó előírások, ugyanakkor az EJEB igyekszik egy ún. minimum szintet meghatározni, melynek során tekintetbe veszi az eset összes körülményét, a kifogásolt bánásmód időtartamát, annak fizikai és mentális hatásait, az áldozat nemét és egészségi állapotát.

24 EJEB, 34503/03, 2006. október 3-i ítélet

25 Bárd P. (2014)

26 A mentálisan sérültek jogaival kapcsolatban lásd továbbá az Európai Emberi Jogi Bíróságnak az e témával kapcsolatos összefoglalóját: (http://www.mdac.info/sites/mdac.info/file/Hungarian_Summaries%20of%20Mental%20Disability%20Cases%20Decided%20by%20the%20European%20Court%20of%20Human%20Rights.pdf)

Felhasznált irodalom

- Bárd Károly (2003): Demokrácia - Tisztességes eljárás - Megismerés a büntető perben. In: Emlékkönyv Kratochwill Ferenc (1933-1993) tiszteletére; Bűnügyi Tudományi Közlemények, 5. sz. (szerk.: Farkas Á.) Bíbor Kiadó, Miskolc
- Bárd Károly (2007): Emberi jogok és büntető igazságszolgáltatás Európában. A tisztességes eljárás büntetőügyekben – emberijog-dogmatikai értekezés. Magyar Hivatalos Közlönykiadó, Bp.
- Bárd Petra (szerk., 2014) Büntetőeljárás alapelvek – kézirat, OKRI könyvtár –, OKRI-kutatás, Bp.
- Dershowitz, Alan M. (2002): Why Terrorism Works. Yale University Press, New Haven
- Finszter Géza (2003): A rendészet elmélete. OKRI – KJK, Bp.
- Grád András (2005): A Strasbourgi Emberi Jogi Bírászkodás kézikönyve., Strasbourg Bt., Budapest
- Kagan, Robert (2002): Puissance et faiblesse. Commentaire, N. 99. Automne
- Polgári Eszter (2010): Az Emberi Jogok Európai Bíróságának legfrissebb döntéseiből. Gafgen Németség elleni ügye. Fundamentum, 2010/3. szám p. 125-130.
- Vókó György: Bűnelkövetők jogkorlátozása jogállamban. MTA Doktori értekezés

KIÉTKÉZÉSI BOLT

Kovács Mihály

ZÁRT LÁNCÚ CSOMAGKÜLDÉS A MAGYAR BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSI SZERVEZETBEN

Secure package sending in the Hungarian Prison Service

A Büntetés-végrehajtási Szervezeten belül a kapcsolattartás egyik meghatározó formája a csomagküldés. Jelenleg ez egy zárt rendszeren keresztül történik. A szabályzat szigorítása miatt, a Büntetés-végrehajtási Szervezet kidolgozott egy webes felületet, mely lehetővé teszi a fogvatartottak, illetve kapcsolattartóik számára, hogy egyszerűen, de a biztonsági előírásoknak megfelelően jussanak hozzá a kívánt termékekhez. Az országos szinten egységes összetételű és árfekvésű termékeket tartalmazó csomagok a büntetés-végrehajtás gazdasági társaságai által működtetett kiétkező boltok árukínálatából állíthatók össze, illetve a fogvatartottak a kiétkezések alkalmával szintén az egységesen elérhető, a birtokban tartható tárgyak köréhez illeszkedő árucikkeket vásárolhatják meg. A tanulmány célja, hogy a kapcsolattartás egyes elemeinek ismertetése mellett bemutassa az új rendszer sajátosságait, illetve rávilágítson annak számos előnyére is. Az egyik legfontosabb ezek közül, hogy a megváltozott gyakorlatnak köszönhetően visszaesett az eddig postai úton bejutó tiltott tárgyak száma.

Kulcsszavak: fogvatartottak kapcsolattartása, csomagküldés, tiltott tárgyak, webes felület, kiétkező boltok

Within the penitentiary system, one of the main forms used for keeping in touch with the prisoners is through sending parcels. Currently, this is done within a closed system. Due to the tightening of regulations, the Prison Service has developed a web-based surface that allows prisoners and their contact persons to access the products they need in a simple manner, still in full accordance with safety regulations. Prisoners may purchase items at the shops inside the prisons, run by the Prison Ltd. companies, offering uniformed commodities that are allowed to be in their possession. Packages accessible for prisoners and their contact persons contain products with composition and price range uniformed at national level from the product range of the inside the prison shops. The purpose of this study is to describe the elements of certain forms of communications, as well as to present the features of the new system and to highlight the many benefits of it. One of the most important benefits is that, due to the changed practice, the number of prohibited items entering through postal mail has been reduced.

Keywords: forms of communications of the prisoners, package sending, prohibited items, web-based surface, shops for prisoners

Bevezető

A fogvatartottak kapcsolattartásának szabályozása a büntetés-végrehajtás rendszerében ugyan látszólag csak a társadalom egy szűkebb rétegét érinti, a hatása azonban mégis kiterjed úgy a Büntetés-végrehajtási Szervezet (a továbbiakban: Bv. Szervezet) személyi állományának tagjaira, mint a fogvatartottak kapcsolattartóira, hozzátartozóira: a civil állampolgárokra, mint „harmadik személyekre” is. A Büntetés-végrehajtási Kódex¹ (a továbbiakban: Bv. Kódex) egyértelműen megfogalmazza: kapcsolattartó az a személy, aki az elítélttel vagy az egyéb jogcímen fogvatartottal *jogszabály vagy engedély alapján kapcsolattartásra jogosult*.

Napjainkban, Magyarországon mintegy 17 000 fő fogvatartott tölti szabadságvesztés büntetését valamely bv. intézetben vagy bv. egészségügyi intézményben (a továbbiakban együtt: bv. szerv), az engedélyezett kapcsolattartók száma pedig meghaladja a 122 000 főt. Túlmenően a társadalmi megítélés, valamint a bv. szerv és a fogvatartás biztonságának fontosságán, a vonatkozó törvények és egyéb jogszabályok közvetve – és nem utolsó sorban – Magyarország valamennyi állampolgárának a biztonságát is szavatolják.

Már a Bv. Kódex jogelődje² is részletekbe menően szabályozta a fogvatartottak és kapcsolattartóik – kapcsolattartáshoz való – egyes jogait és kötelezettségeit, azonban az elmúlt évtizedek tapasztalatai alapján, párhuzamosan a tiltott tárgyak számának és fajtájának bv. szerveken belüli elterjedésével, szükségessé vált jogalkotói szinten is újraértelmezni egyes kapcsolattartási formákat és azok realizálódását, a gyakorlatba átültetve. Erre tekintettel a Bv. Kódex és végrehajtási rendelete³ (a továbbiakban: Rendelet) 2018. július 01-jei hatállyal a fogvatartottak kapcsolattartását – különösen a csomag fogadása tekintetében – módosította.

A kapcsolattartás formái

A fogvatartott hozzátartozóival, valamint az általa megjelölt és a bv. szerv által engedélyezett személyekkel levelezhet, a levelek gyakorisága és terjedelme nem korlátozott. A levelezés biztonsági ellenőrzésének célja a fogvatartás biztonságának a fenntartása, a biztonságot sértő vagy veszélyeztető cselekmények megelőzése.

A fogvatartott a szabadságvesztés végrehajtási fokozataira és rezsimjeire vonatkozó rendelkezések szerinti gyakoriságban és időtartamban telefonhívást kezdeményezhet, kizárólag a bv. szerv által kijelölt telefonon. A telefonbeszélgetés a bv. szerv rendje, a fogvatartás biztonsága érdekében jogszabályban meghatározott módon ellenőrizhető, indokolt esetben megszakítható.

1 A büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény

2 A büntetések és az intézkedések végrehajtásáról szóló 1979. évi 11. törvényerejű rendelet

3 A szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbíróság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól szóló 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet

A fogvatartott havonta legalább egyszer fogadhat látogatót. A fogvatartott és a látogató beszélgetése is ellenőrizhető. Engedélyezhető látogató bv. intézetben kívüli fogadása is annak az elítéltnak, aki a szabadságvesztésből a büntetés egyharmadát letöltötte, és fegyházban legalább egy évet, börtönben legalább hat hónapot, fogházban legalább három hónapot kitöltött, vagy akit átmeneti részlegre helyeztek.

Kimaradás annak a fogvatartottnak engedélyezhető, aki a szabadságvesztésből a büntetés egyharmadát letöltötte, és fegyházban legalább egy évet, börtönben legalább hat hónapot, fogházban legalább három hónapot kitöltött, vagy akit átmeneti részlegre helyeztek. Elsősorban a fogvatartott családi és társadalmi kapcsolatainak fenntartása, oktatásban, képzésben való részvétele, a szabadulása után a munkahelyről és a lakásról való gondoskodás elősegítése érdekében engedélyezhető, tartama a huszonnégy órát nem haladhatja meg.

Eltávozás akkor engedélyezhető, ha a fogvatartott a szabadságvesztésből a büntetés egyharmadát letöltötte, és fegyházban legalább egy évet, börtönben legalább fél évet, fogházban legalább három hónapot kitöltött. Az eltávozás tartama évente fegyházban legfeljebb öt nap, börtönben legfeljebb tíz nap, fogházban és az átmeneti részlegen legfeljebb tizenöt nap.

Csomag küldése és fogadása

A hivatkozott jogszabályok hatályba lépésével módosult a csomagküldés, mint a kapcsolat-tartás egyik formája: azóta a bv. szerv területén kívülről érkező csomagban élelmiszer, tisztálkodási szer, dohánytermék, valamint (kivételekkel) gyógyszer, gyógyászati segédeszköz vagy gyógyhatású készítmény nem küldhető, egyebekben a csomag mindazokat a tárgyakat tartalmazhatja, amelyeket a fogvatartott engedéllyel magánál tarthat.

A fogvatartott jogszabályban meghatározott módon, havonta fogadhat és küldhet csomagot, ennek szabályairól a bv. szerv a fogvatartott útján küld értesítést a kapcsolattartó részére. A csomag a bv. szerv, valamint a fogvatartás biztonsága érdekében ellenőrizhető, erről a fogvatartottat tájékoztatni kell, a csomag súlya – a ruhát és lábbelít tartalmazó csomag kivételével – továbbra sem haladhatja meg az öt kg-ot.

Ezen felül negyedévente egy alkalommal kizárólag ruhaneműt, illetve lábbelít tartalmazó csomagot is fogadhat, illetve a letartóztatottnak⁴ – a rendelkezési jogkör gyakorlásának rendelkezéseire figyelemmel – lehetővé kell tenni, hogy a letartóztatás elrendelésétől számított hetvenkét órán belül látogatót fogadjon, és tőle csomagot vehessen át.

Webshop

A klasszikus csomagküldési és -fogadási rendszer szigorításával más alternatív megoldással kellett szolgálnia a Bv. Szervezetnek. A Rendelet előírásai által biztosítottá vált a webes felületen vagy a látogatás során történő csomagrendelés lehetősége a kapcsolattartók számára. Ennek megfelelően a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága

4 A letartóztatás az ítélet jogerőre emelkedéséig tart

(a továbbiakban: BvOP) és a Bv. Holding Kft. szoros együttműködésben létrehozta magyar és angol nyelven azt a webes felületet, amelyen keresztül a kapcsolattartók csomagot rendelhetnek a fogvatartottak részére.

A Webshop létrehozása, valamint a csomagküldés és a kiétkezés szabályainak átdolgozása érdekében, az érintett szakterületek és külső partnerek bevonásával szakmai munkacsoport alakult, melynek fő feladata az egységesség követelményének figyelembe vételével a változásokra való felkészülés, az országos gyakorlat kialakítása, továbbá szakmai támogatás nyújtása az egyes átdolgozandó elemek, vitás kérdések kapcsán. A BvOP kiemelt figyelmet fordított a külső partner által fejlesztett Webshop kapcsán az előírt adatvédelmi szabályokra, a vitatott jogértelmezési kérdések letisztázására, az előírt szabályok és gyakorlatok lemodellezésére. A fogvatartottak kapcsolattartóinak minél szélesebb körű tájékoztatása a megváltozó jogszabályi rendszerről szintén kiemelt feladat volt, amely a bv. szervek és a fogvatartottak, valamint a BvOP honlapján elhelyezett általános tájékoztató útján került megvalósításra.

A Webshop bevezetéséhez szükségessé vált a – fentiekkel szoros összefüggésben álló – kiétkező bolti rendszer racionalizálása, ahol a fogvatartottak a személyes szükségleteikre fordítható, jogszabályban meghatározott összeget elkölthetik. A Rendelet előírása szerint a Webshop felületén keresztül forgalmazott termékek árukinálatának és az áraknak egységesnek kellett lenniük. Már a jogalkotói szándékot megelőzően elkezdődött a kiétkező boltok árukinálatának egységesítése és egyszerűsítése, mely jó alapot szolgáltatott ennek végrehajtásához.

A Bv. Holding Kft. által üzemeltetett Webshop a vele szemben támasztott követelményeknek mindenben megfelel, a 2018. július 01-je óta eltelt időszakban szerzett tapasztalatok alapján a fejlesztés folyamatos. A felület kizárólag a kapcsolattartók számára elérhető, megfelelő biztonsági szintű, egyedi azonosító alapú regisztrációt követően. A honlapon közel 300 termék érhető el, mely lefedi a legalapvetőbb és alaparas termékektől kezdve a magasabb minőségű és árszínvonalú termékek kínálatát. A Webshop felületén bankkártyával vagy átutalással lehet a fizetést teljesíteni, és a csomag az összeg beérkezését követően 3 munkanapon belüli átadásra kerül a fogvatartott számára. Az ilyen módon történő rendelésnek számos előnye van, többek között az, hogy a rendelést kényelmesen lehet leadni bárholnan, országosan egységes árukészletből és árázással úgy, hogy az összeállított csomag a bv. szervek előírásainak biztosan megfelel, nincs visszaküldött vagy megsemmisített csomag.

A webes felület elérhető a www.bvcsomag.hu honlapon, a termékek megjelenítése képekkel és leírásokkal valósul meg úgy, hogy a csomag összeállítása során a súly- és mennyiségfigyelés automatikusan történik. Ehhez az adatkommunikáció a bv. rendszerével megvalósul, a csomag státusz információk az információbiztonsági előírásoknak mindenben megfelelően folyamatosan rendelkezésre állnak.

Zárt láncú fogvatartotti csomagküldési és kiétkezettető rendszer

A hagyományos csomagküldési rendszer helyébe egy új, ún. zárt láncú csomagküldési rendszer lépett, a jövőben kizárólag a kiétkező boltok árukinálatából kerülhet sor a csomag összeállítására, mely a csomagküldés régi hagyományaira épülve, de már a megváltozott jogszabályi környezethez igazítva a fogvatartott kapcsolattartó részére

kontrollált módon biztosítja a csomagküldést. A továbbiakban élelmiszert, tisztálkodási szert tartalmazó csomagot kizárólag internetes felületen keresztül, vagy a látogatás során lehetséges megrendelni, mely gyorsabbá teszi a rendszert.

Ugyanakkor fontos kiemelni, hogy dohányterméket fiatalkorúaknak értékesíteni, vagy részükre más módon hozzáférhetővé tenni tilos, ezért dohánytermék web áruházból nem rendelhető, bv. szervezeten kívülről érkező csomagban nem küldhető. Erre való tekintettel 2018. július 01-jétől a fogvatartottak csak a kiétező boltokban történő vásárláskor vagy nagykorú kapcsolattartóik által a látogatáskori megvétel útján juthatnak dohányáruhoz. Ezen felül, amennyiben célzott pénzküldeményként utalnak a kapcsolattartók a fogvatartottaknak, azt szándékuk szerint, jogszabályban meghatározott mértékben levásárolhatják.

A látogatás során a kapcsolattartók kétféle módon vásárolhatnak csomagot a fogvatartottak számára. Az egyik lehetőség, hogy előre összeállított – négyféle különböző értékű és árkategóriájú termékeket tartalmazó – egységcsomag közül választanak. A másik opció szerint a bv. gazdasági társaságok által működtetett kiétező boltok egységes áru kínálatából állíthatják össze a csomagot. Ennek megfelelően a készpénzes vagy bankkártyás fizetési lehetőséget a látogatófogadások alkalmával szintén meg kellett teremteni.

Árak meghatározása

A jogszabályi előírások alapján a kiétező boltok üzemeltetőinek az igényekhez igazodó, valamennyi bv. szerv esetében egységes áru kínálatot kell biztosítaniuk, és a termékek árát egységesen, a kiskereskedelmi üzletek átlagos árszínvonalánál nem állapíthatják meg magasabban.

A csomag átadására az ellenérték beérkezését követő három munkanapon belül sor kerül, azt a fogvatartott garantáltan megkapja, nem fordul elő olyan eset, hogy a csomagot nem veszik át, vagy meg kell semmisíteni. A rendszer üzemeltetése kapcsán fokozottan megvalósul a kiétező boltok helyszíni ellenőrzése, az eltelt időszak alatt foganatosított intézkedések vizsgálata céljából.

Az egységes Házi rend, a fogvatartottak birtokában tartható tárgyak köre

A módosuló jogszabályoknak való megfelelés érdekében, továbbá a fogvatartottak birtokában tartható tárgyak körének és mennyiségének időszakos felülvizsgálata, valamint a zárkában tartható tárgyak felhalmozásának megakadályozása céljából – párhuzamosan a Webshop és a csomagküldő-kiétező rendszer kialakításával – módosításra került az egységes Házi rend vonatkozó melléklete is, mely a már fentebb említett, a birtokban tartható tárgyak körét és azok mennyiségét hivatott meghatározni.

Kiemelendő, hogy az ilyen és ehhez hasonló – bv. szervezeti és fogvatartotti szempontból egyaránt, országosan nagy hatást gyakorló – központi intézkedések bevezetését minden esetben a BvOP illetékes szervezeti egységei a szakterületüket érintő kérdéskörök kapcsán, továbbá az egyes bv. szervek vezetői – szem előtt tartva a fogva-

tartotti jogok gyakorlatban történő biztosítását, valamint a hangulati tényezőket – véleményezik, melyek beépítésével kerülnek kiadásra az országos egységességet megkövetelő központi rendelkezések.

Az előkészítés során fő szempontként kezeltük, hogy a jelenleg hatályos, egységes Házirend, a kialakításra kerülő központi cikktörzs, valamint a csomagküldő Webshop felületen megjelenítendő termékkör megfelelő tartalommal történő megtöltésének, illetve szabályzó rendszerrel való ellátásának összhangban kell lennie annak érdekében, hogy a jogszabályokban meghatározottak maradéktalanul betartásra és végrehajtásra kerülhessenek.

A számos termék-megszüntetési javaslat ellenére az elérhető termékek száma, típusonként lényegében nem csökkent, tekintettel annak szükségére, hogy az egyes csoportokból elérhetőek kell, hogy legyenek az elsősorban, illetve a minőségi választékok is. Mindemellett, az új rendelkezésekre figyelemmel biztosítani kell egy adott termékből egy kötelező minimum-szortimentet is (pl. laktózmentes tej, allergén-mentes tisztítószerek stb). A megszüntetésre, mennyiségi módosításra vonatkozó döntések meghozatalakor elsődleges szempont volt a zárkán történő felhalmozás megakadályozása, illetve a romlandó élelmiszerek mennyiségének – közegészségügyi okokból történő – lehetőség szerinti csökkentése, azok tartásának feltételhez kötése.

Tiltott tárgyak a büntetés-végrehajtási közegben⁵

Amennyiben rövid, közérthető megfogalmazást keresünk arra, hogy mi minősülhet tiltott tárgynak a fogvatartotti körben, úgy elmondható, hogy minden olyan tárgy – független annak állagától, halmazállapotától, méretétől és rendeltetésétől –, mely a Rendelet, így az egységes Házirend fentebb hivatkozott melléklete alapján nem engedélyezett. A hazai gyakorlat azonban jóval komplexebb szempontrendszer kialakítását követeli meg, hiszen nem egyforma szankciót (fegyelmi fenytés, különböző biztonsági intézkedések) követel meg például egy szem – engedély nélkül tartott – vény nélkül kapható fájdalomcsillapító gyógyszer, mint egy tiltott módon birtokban tartott mobiltelefon előtalálása.

A bv. szervek működését, biztonságát a fogvatartottak birtokában nem tartható tárgyak jelentősen veszélyeztetik, azok felderítése – a miniatürizáció, az újabb és újabb kifinomult rejtési módok miatt – a hagyományos eszközökkel, illetve módszerekkel egyre nagyobb nehézséget jelent, fokozott figyelmet igényel. A tiltott tárgyak alkalmasak lehetnek fegyelmi cselekmények, rendkívüli események, illetve újabb jogsértések elkövetésére. Az ellenőrizetlen mobilkommunikációs eszközökkel a fogvatartottak tiltott kapcsolatot létesíthetnek, befolyásolhatják a büntetőeljárás lefolytatásának eredményességét, azokkal rendkívüli események előkészítését támogató információkat tudnak kijuttatni a külvilág számára hang, kép vagy akár videó formájában. A különböző tudatmódosító szerek használata – az egyébként szabálykövető fogvatartottakat is – ön- és közveszélyessé tehetik, fizikai erejüket megsokszorozhatja. Az alábbiakban a teljesség igénye nélkül a biztonságra kiemelten veszélyes tiltott tárgyak kerülnek bemutatásra.

5 Bogotján R., Kovács M. (2018)

Illegális mobiltelefonok

A bv. szerveknél továbbra is súlyos problémát jelent az illegális mobiltelefonok, illetve az ellenőrzés nélküli működtetésükhöz szükséges SIM kártyák jelenléte. Fokozott figyelmet igényelnek azonban a SIM kártya nélküli készülékek is, amelyek szintén alkalmasak a bv. szervek működésének, biztonságának megzavarására.

A 2018. év II. félévétől a hazai piacon is megvásárolhatóvá váltak az e-SIM kártyás készülékek, azonban ilyen termékkel a gyártók többsége még nem rendelkezik. A technikai megoldás lényege, hogy a SIM kártya nem egy plasztik lapra rögzített, és az nem cserélhető a készülékek között. Az eszközbe van beépítve egy SIM kártyát kiváltó chip, amelyet a szolgáltató online aktivál. Az alábbi ábrán látható, hogy lehetőség van SIM kártya nélkül, egy előfizetéssel, több – akár rendkívül kisméretű – készülékkel is a mobilhálózatra kapcsolódni.

e-SIM kártya működése (forrás: internet)⁶

Az okos órák

Az okos órák tömeges megjelenése körülbelül a 2014-es évre tehető, amikor a nagy telefongyártó cégek megkezdték az „okosóra-forradalmat” és egymással versenyezve egyre kisebb és „okosabb” készülékeket gyártottak. A lakosság egyre szélesebb körben ismerte meg az eszközöket, és mára az élet mindennapi eszközévé vált.

A mobilkommunikációs iparág várható fejlesztései közé fog tartozni az elérhető árú hajlítható elektronikus kijelző megjelenése, amelynek prototípusát az egyik nagy gyár-

⁶ <http://victor8481.tistory.com/699>

tó már 2008-ban bemutatta. A műanyagból készülő megoldás papírszerűen meghajlítható, könnyű és eközben ellenálló.

Okos órák (forrás: internet)⁷

A bv. szervekben előtalált tiltott mobiltelefonok közel fele nem normálméretű, hanem különösen kisméretű, nehezen felderíthető készülék volt. Az okos telefonok térnyerésével, az azokon futtatható online vagy offline applikációk (pl.: zseblámpa, iránytű, műholdas helymeghatározó, időjárás előrejelző, növényhatározó, rádió- és TV adások figyelemmel kísérhetősége stb.) számos új lehetőséget biztosítanak a fogvatartottaknak, jelentősen megkönnyíthetik egyes rendkívüli események elkövetését.

Eredmények

A bv. szervekhez, postai úton csomagban bejutó tiltott tárgyak száma a korábbiakhoz képest minimalizálódott, a további, tiltott tárgyak bejuttatására szolgáló útvonalak felderítése így könnyebbé vált.

A csomagküldés szabályainak változásával egyidejűleg a kiétkező boltok működése és működtetése is átalakult, 2018. július 01-jétől a fogvatartotti kiétkező boltokban országosan egységes, a kiskereskedelmi üzletek átlagos árszínvonalánál nem magasabb árak és egységes áru kínálat várja a fogvatartottakat, így megszűnt a korábban sokszor kifogásolt differenciáltság.

⁷ <https://bitport.hu/milyen-lesz-a-joevo-okostelefonja>

A zárt láncú csomagküldési rendszeren keresztül kézbesített csomag mindenben az előírásoknak megfelel, nincs megsemmisítendő vagy visszaküldött csomag e tekintetben. A csomagküldési rendszer automatizmusai, beépített kontroll pontjai és folyamatosan ellenőrzött mechanizmusa miatt az ellenőrzési tevékenységet végrehajtó személyi állomány munkája e területen csökkent.

Összegzés

Összességében megállapítható, hogy a Bv. Szervezet a jogszabályi rendelkezések hatálya lépéséig eredményesen felkészült a fogvatartotti csomagküldés és -fogadás, valamint a kiértékelés rendszerének országos szintű bevezetésére, a tapasztalatok alapján az a bv. szervek, illetve a kapcsolattartók-fogvatartottak oldaláról egyaránt elfogadottak látszik.

Az eltelt időszak gyakorlati tapasztalatainak feldolgozását és értékelését – a jövőben lehetséges kockázatok felmérése, illetve azok csökkentése és megszüntetése, a rendkívüli események bekövetkezésének megelőzése érdekében – a BvOP folyamatba helyezte.

Az új rendszer a gyakorlatban beváltotta a hozzá fűzött reményeket, nagymértékben csökkent a bv. szervek területére bejutott tiltott tárgyak mennyisége, a Webshop felületén keresztül és a látogatófogadások alkalmával megvásárolt szükségleti cikkek eljuttatása a fogvatartotthoz gördülékenyebbé, biztonságosabbá vált. Megállapítható azonban, hogy a bevezetett intézkedések arra ösztönzik a tiltott tárgyak készítésében, tartásában, cseréjében, bejuttatásában érintett fogvatartottakat és kapcsolattartókat, hogy újabb bejutási módszereket találjanak. Ezzel összefüggésben, a lehetséges kockázati tényezők monitorozása a továbbiakban is kiemelt hangsúlyt kap a Bv. Szervezet rendszerében, annak biztonságát és a fogvatartás rendjét szem előtt tartva biztosítjuk a személyi- és technikai feltételeket, nem mellőzve a munkatársak folyamatos oktatását, szaktudásuk fejlesztését sem.

Felhasznált irodalom

Bogotán Róbert – Kovács Mihály (2018): Szakmai esettanulmányok az előtalált tiltott tárgyokról

Lukács Krisztina

A JOGÁLLAMI SZABADSÁGVESZTÉS VÉGREHAJTÁS LEGÚJABB BIZTOSÍTÉKA

– GONDOLATOK A NEMZETI MEGELŐZŐ
MECHANIZMUSRÓL

*The most recent guarantee of the execution of the
improvement according to the rule of law –
Some thoughts on the National Preventive Mechanism*

A büntetés-végrehajtás hazai kontrollrendszerére néhány éve új elemmel egészült ki. 2015. január 1-jén megkezdte működését a Nemzeti Megelőző Mechanizmus (NMM). Jelen tanulmány célja az, hogy megvizsgálja ezen ellenőrző mechanizmus életre hívásának a kiváltó okait, a folyamatát és első néhány évének a tapasztalatait. A vizsgálat nem érinti az NMM tevékenységének valamennyi szegmensét, csupán a hazai szankciórendszer legsúlyosabb elemének, a szabadságvesztés büntetésnek a végrehajtásával összefüggő munkásságára fókuszál. Ezt megelőzően – a folyamatokat történeti kontextusba helyezve – rövid áttekintést nyújt azokról a nemzetközi előzményekről, amelyek a tárgyalt kontrollmechanizmus hazai alkalmazásához vezettek.

Kulcsszavak: szabadságvesztés, kontrollrendszer, Nemzeti Megelőző Mechanizmus, kontrollmechanizmus

The domestic control system of the law enforcement has been enlarged by a new institution in the recent years. The National Preventive Mechanism (NPM) began its operation on January 1, 2015. The objective of the current study is to explore the reasons and process that led to the establishment of the control mechanism along with the experiences of its first couple of years of operation. The research does not touch upon every segment of the operation of the NPM. Instead, it focuses on the examination of the most severe punishment of the sanction regime, the imprisonment. It also offers beforehand a short overview – by placing its establishment in historical context – about those international background that led to the introduction of the given control mechanism.

Keywords: imprisonment, control system, National Preventive Mechanism, control mechanism

Bevezető

„Napjaink modern, demokratikus társadalmainak egyöntetű célja, hogy [...] az embertelen magatartásokat a jogrendszereikből kiirtsák. Az elítéltek büntetése csak az legyen, amit a bíróság rájuk kiszabott és ehhez egyetlen intézmény vagy magánszemély se kapcsolhasson öntörvényűen semmiféle többlet hátrányt, negatív jogkövetkezményt. Csak ilyen viszonyok fenntartása mellett érezhetjük magunkat egy jogállam állampolgárainak.”¹ A több mint húsz éves gondolatok aktualitását mi sem bizonyítja jobban, mint az a tény, hogy a büntetés-végrehajtás kontrollrendszere néhány éve új elemmel egészült ki. Hazánkban 2015. január 1-jén kezdte meg működését a Nemzeti Megelőző Mechanizmus (NMM). Jelen tanulmány célja az, hogy megvizsgálja ezen ellenőrző mechanizmus életre hívásának a folyamatát és első néhány évének a tapasztalatait. A vizsgálat nem érinti az NMM tevékenységének valamennyi szegmensét, csupán a hazai szankciórendszer legsúlyosabb elemének, a szabadságvesztés büntetésnek a végrehajtásával összefüggő munkásságára fókuszál. Ezt megelőzően ugyanakkor – a folyamatokat történeti kontextusba helyezve – rövid áttekintést nyújt azokról a nemzetközi előzményekről, amelyek a tárgyalt kontrollmechanizmus hazai alkalmazásához vezettek.

Nemzetközi előzmények

Az általánosan elfogadott szakirodalmi álláspont értelmében jogállami büntetés-végrehajtás nem létezhet olyan garancia- és kontrollrendszer nélkül, amely teljes körű felügyeletet valósít meg. Különösen igaz ez a szabadságvesztés büntetés végrehajtására, hiszen ez a hatályos magyar büntetőjogi szabályozásban a legsúlyosabb szankció. Az ellenőrző mechanizmusok sokféleségének legitimációja a szabadságvesztés súlyos jogkorlátozó jellegéből fakad. A személyes szabadsághoz való jog, mint az Alaptörvény IV. cikk (1) bekezdésében deklarált és az Alkotmánybíróság gyakorlatában kiemelten védett alapjog megkívánja, hogy érvényesülését, adott esetben pedig korlátozásának az alkotmányosságát strukturált, hatékonyan működő kontrollrendszer felügyelje. Napjainkban Európa legtöbb államát már „kétszer két-szintű”² nemzetközi kontroll tartja felügyelet alatt, ezek: az ENSZ és az Európa Tanács által működtetett „általános” emberi jogi és „szak” emberi jogi (vagyis a kínzás, a kegyetlen, embertelen vagy más megalázó bánásmód ellen védelmet biztosító) jogvédelmi mechanizmusok.

A nemzetközi szervezetek büntetőjogi tárgyú tevékenységének gyökerei, amelyek eredményeként ez az összetett rendszer kialakulhatott, az egyes államok büntetés-végrehajtási szerveződéseihez nyúlnak vissza. Európában az első nemzeti büntetőjogi kongresszusokat a XIX. század közepén rendezték meg Olaszországban. Az első nemzetközi tanácskozást 1846-ban tartották Frankfurtban, majd 1872 után rendszeresen szerveztek nemzetközi kongresszusokat (1872. London, 1878. Stockholm, 1885. Róma,

1 Horváth T. (1995) p. 32.

2 Csernyánszky L., Horváth T., Heylmann K., Kabódi Cs., Lórinz J., Nagy F., Palló J. (2007) p. 303.

1890. Szentpétervár, 1895. Párizs, 1900. Brüsszel, 1905. Budapest).³ Az első világháború a folyamatot megakasztotta, de 1925-től kezdődően (1925. London) megújultak és ismét rendszeressé váltak a nemzetközi szakmai rendezvények. A második világháborút követően ezt a szerepet vették át az Egyesült Nemzetek által szervezett azon értekezletek, amelyek napirendjén állandó jelleggel szerepeltek a bűnözés megelőzésével összefüggő kérdéseken túl az elítéltekkel való bánásmód egyes aspektusai.⁴ Az emberi jogi felfogás ekkor, vagyis a II. világháborút követően „– kitérve a nemzeti alkotmányok keretéből – „világforradalmi” hódító útra indult.”⁵ Az első nemzetközi elvárásokat megfogalmazó egyezményeket az Európa Tanács és az ENSZ égisze alatt ebben az időszakban fogadták el. Ezek az elvárások rögzítették azon komplex nemzetközi jogi követelményrendszer alapjait, amely a jogvédelmi mechanizmusokat napjainkig meghatározza.

Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának széleskörű elfogadása teremtette meg a szükséges alapokat ahhoz, hogy később egész sor nemzetközi emberi jogi dokumentum szülessen. Ezek köréből témánk szempontjából a kínzás és az embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megakadályozására szóló két egyezmény bír különös jelentőséggel. Az egyik az ENSZ Kínzás Elleni Egyezménye (UNCAT), amelyet a szervezet 39. ülészakán, 1984-ben fogadtak el. A konvenció 1987. június 26-án lépett hatályba, azt Magyarország a 1988. évi 3. törvényerejű rendelettel hirdette ki.⁶ A dokumentum meghatározta a kínzás definícióját, rögzítette a kínzás tilalmát és azzal összefüggésben a részes államok felelősségét és kötelezettségeit. A kötelezettségek teljesítésének ellenőrzésére létrehozta továbbá a Kínzás Elleni Bizottságot (CAT),⁷ amelyhez a részes államok – az Egyesült Nemzetek Szervezete Főtitkárának közvetítésével, meghatározott gyakorisággal – jelentést terjesztenek be az egyezményben vállalt kötelezettségeik teljesítését célzó intézkedésekről.

Nem sokkal ezt követően, 1987. november 26-án írták alá a kínzás és az embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód megelőzéséről szóló európai egyezményt az Európa Tanács tagállamai. A dokumentum 1989. február 1-jén lépett hatályba, hazánk pedig az 1995. évi III. törvénnyel⁸ hirdette ki. A konvenció célja az volt, hogy – figyelemmel az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezmény 3. Cikkére, amelynek értelmében „senkit sem lehet kínzásnak, embertelen vagy megalázó büntetésnek vagy bánásmódnak alávetni” – a részes államok körében ösztönözze a kínzás megelőzésére tett intézkedéseket. Ezen célt pedig „a nem bírósági megelőző jellegű látogatásokon alapuló eljárások” segítségével kívánta elérni. Ennek jegyében az egyezmény létrehozta a Kínzás Elleni Európai Bizottságot (CPT),⁹ és kialakította azt a sajátos látogatási mechanizmust is, amely napjainkig az egyik leghatásosabb eszköze

3 Az alábbi nemzetközi büntönügyi kongresszusokon a magyar igazságügyi minisztérium képviselői is részt vettek: 1878. Stockholm, 1885. Róma, 1890. Szentpétervár, 1895. Párizs, 1900. Brüsszel, 1905. Budapest, 1925. London. Szöllősy O. (1930) p.40.

4 Lásd részletesebben: Balogh L., Horváth T. (1983) p. 28.

5 Csernyánszky L., Horváth T., Heylmann K., Kabódi Cs., Lőrincz J., Nagy F., Palló J. (2007) p. 304.

6 A kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmódok elleni nemzetközi egyezmény kihirdetéséről szóló 1988. évi 3. törvényerejű rendelet

7 Committee Against Torture, 17. cikk

8 A Strasbourgban, 1987. november 26-án kelt, a kínzás és az embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód megelőzéséről szóló európai egyezmény kihirdetéséről szóló 1995. évi III. törvény

9 European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment and Punishment, 1. cikk

a fogvatartottakkal való bánásmód ellenőrzésének. A dokumentum az ellenőrzési jog deklarálásán túl szól az időszakos és rendkívüli látogatások megkülönböztetéséről, a jelentések bizalmaságáról, a közzétételhez szükséges állami beleegyezésről és a Bizottság általános, éves jelentési kötelezettségéről.

A büntetés-végrehajtási intézetek külső megfigyelők általi ellenőrzését, mint a szabadságvesztés végrehajtása fölötti kontroll eszközt nem az említett egyezmények alkalmazták elsőként, annak Európában több százéves hagyománya van. Az Amszterdamban 1595-ben létesített fenyítőház tevékenységét ugyanis a polgármester javaslatára a város tanácsa által megválasztott négy polgár felügyelte, akik e tevékenységüket ellenszolgáltatás nélkül végezték. Ezt az amszterdami példát követve alakult ki és terjedt el a XVII. században a Hansa-városokban épített fenyítőházakban az ellenőrző mechanizmus. A XVIII-XIX. században a börtönügyi fejlődés Észak-Amerikában volt a leginkább dinamikus. Az intézetek felügyeletével először Philadelphiában bíztak meg ún. inspektorokat, akiknek megválasztásukat követően arra szolt a mandátumuk, hogy meghatározott gyakorisággal ellátogassanak a felügyeletük alá tartozó börtönbe és megsejmeljék az ott tapasztalható körülményeket. 1787-ben 37 philadelphiai polgár alakította meg a pennsylvaniai börtön-társaságot, amely ún. látogató bizottságot hozott létre a fogva tartási helyek ellenőrzésére. A bizottság küldetése az volt, hogy az elítélteket hetente egyszer felkeresse, és ilyen módon a büntetésük végrehajtásának a körülményeit közvetlenül ellenőrizze. A pusztán kontrollfunkción túl azonban a látogató bizottság a fogvatartottak helyzetét érintő döntések meghozatalára is jogosult volt, így pl.: befolyásolta a ruházkodást, az ételmezést vagy az egészségügyi ellátásokat. Utalni kell rá, hogy a rablátogatás intézményét Pennsylvániában vallási gyökerekre, a kvéker vallási közösséghez köthetjük.¹⁰ A kontrolltevékenység, illetve az azt folytató szervezetek széleskörű elterjedése a XIX. század utolsó harmadára tehető. Az angolszász területeken az ellenőrző tevékenység jellemzője volt, hogy a törvényességen túl a fogvatartottak erkölcsi, vallási fejlődését is elő kívánta segíteni; ezzel szemben a német területeken pusztán a törvényességi, jogi felügyelet volt a cél.

A XX. század első felében a büntetés-végrehajtás feletti kontroll kiszélesítése a jogállamiság megszilárdítását kívánta elősegíteni. Ezzel szemben a második világháborút követő időszakban a társadalmi szerepvállalás a büntetések végrehajtásában az állam mindenhatóságát kívánta korlátok közé szorítani. Ez a folyamat Európa egyes államaiban különböző elnevezésű bizottságok és tanácsok szervezéséhez vezetett,¹¹ amelyek azonban funkciójukat tekintve egységes elvek mentén szerveződtek. Elsődleges szerepüknek azt szánták, hogy garanciát nyújtsanak a büntetés-végrehajtás jogállami működéséhez. A bizottságok eszközeiket tekintve is jelentős hasonlóságot mutattak: csaknem valamennyi országban jogosultak – sőt egyes államokban kötelesek – voltak akár előzetes bejelentés nélkül is fogva tartó helyeket meglátogatni, az ottani életkörülményeket ellenőrizni, szóban felvilágosítást kérni és iratokba betekinteni. Ezen felül a legtöbb országban a fogvatartottak közvetlenül és ellenőrzés nélkül fordulhattak kifogásaikkal a bizottságokhoz, és kérhették segítségüket a problémáik megoldásában. Általánosan megállapítható, hogy a bizottságokat nem ruházták fel döntési jogkörrel, ugyanakkor lehetőséget kaptak, hogy a munkájuk során feltárt visszasságokat, egyedi vagy általánosan megmutatózó problémákat jelezzék a büntetés-végrehajtásnak.

10 Lásd részletesebben: Pulszky Á., Tauffer E. (1867) p. 43-46.

11 Lásd részletesebben: Lőrincz J. (2002) p. 175-179.

A Kínzás Elleni Európai Egyezmény újítása – ezen előzmények ismeretében – abban állt, hogy a fogvatartotti körülmények ellenőrzésének, a fogvatartotti jogok érvényesülése számonkérésének a lehetőségét nemzetközi szervezethez telepítette. A Kínzás Elleni Európai Bizottság 1990 óta keresi fel Európa-szerte azokat az intézményeket, ahol emberek tartanak fogva. Fő feladata a kínzás, az embertelen és a megalázó bánásmód megelőzése a szerződő felek joghatósága alatt álló olyan intézetekben folytatott látogatások által, ahol szabadságuktól megfosztott személyek élnek. Vizsgálatai nem elsősorban arra irányulnak, hogy történtek-e jogsértések, és nem a felelősségre vonást szolgálják. Helyette a körülményeket és az előjeleket mérlegeli a későbbi, lehetséges sérelmek elkerülése érdekében. Tevékenysége három alapelv köré szerveződik, ezek: az együttműködés, a titkosság és a bizalom elvei. Az *együttműködés* követelményét az egyezmény 3. cikke tartalmazza, de eszméje a dokumentum valamennyi rendelkezését áthatja. Az elv mindkét fél – a Bizottság és a látogatással érintett állam – oldalán kötelezettséget jelent. Ennek jegyében zajlanak a látogatások és az azt követő kapcsolattartás az érintettek között. A *titkosság* a Bizottság üléseire és az azokról készített jelentésekre, a látogatásokon nyert értesülésekre, az államoknak ezekről küldött jelentésekre, és ajánlásokra, de a Bizottság munkájával kapcsolatos egyéb iratok kezelésére is irányadó. A Bizottság ezen felül a *kölcsönös bizalom* megteremtésére törekszik a vizsgált állam kormányával, a fogva tartási intézmények személyzetével és a fogva tartottakkal kialakítandó viszony kapcsán egyaránt. Ennek legfőbb eszköze a megfelelő tájékoztatás, célja pedig az, hogy a látogatás a fogadó államban ne keltsen ellenszenvet, tudatosuljon annak megelőző jellege; ugyanakkor a fogvatartottak körében se keltsen túlzott elvárásokat, amelyek csalódáshoz vezethetnek.¹² Tevékenysége során a Bizottság nem kizárólag a Kínzás Elleni Európai Egyezmény rendelkezései alapján jár el. Figyelembe veheti más emberi jogi egyezmények és dokumentumok rendelkezéseit ugyanúgy, mint az ezek alapján működő jogalkalmazó fórumok esetjogát, ám azokhoz nincs kötve. A Bizottság nem utasításokat bocsát ki és nem elsősorban szankciókat alkalmaz – bár ez utóbbira a vizsgált állam hozzáállásától függően sor kerülhet –, sokkal inkább abban nyújt segítséget az államoknak, hogy megfelelő együttműködés keretében megoldásokat találjanak az elfogadható, emberséges bánásmód kialakítására.

A magyar Nemzeti Megelőző Mechanizmus (NMM)

Az ENSZ Közgyűlése 2002. december 18-án megtartott 25. ülésén fogadta el a Kínzás Elleni Egyezmény fakultatív kiegészítő jegyzőkönyvét (OPCAT),¹³ amely a huszadik ratifikációt követően 2006. június 22-én lépett hatályba. Rendelkezései egyrészt létrehozták az ENSZ mellett működő, független szakértőkből álló ún. Megelőzési Albizottságot, másrészt minden szerződő állam számára kötelezettségként írták elő ún. nemzeti megelőző mechanizmus kialakítását és működtetését. A Megelőzési Albizottság, valamint a nemzeti megelőző mechanizmus egyaránt felhatalmazással bír arra, hogy helyszíni látogatással ellenőrizze bármely személy bírói, közigazgatási vagy más hatóság utasításán alapuló

¹² Ruzsonyi P. (1993) p. 92-93.

¹³ Optional Protocol to the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (A/RES/57/199)

fogva tartását. Az OPCAT értelmében a nemzeti megelőző mechanizmus munkatársai vizsgálatot folytathatnak a szabadságelvonás büntetés-végrehajtási, valamint a rendészeti intézményein túlmenően minden olyan állami, egyházi, önkormányzati, alapítványi vagy piaci szereplő által fenntartott intézményben, amelyet a fogvatartott valamilyen bírói, közigazgatási vagy más hatóság utasítása értelmében a saját akaratából nem hagyhat el. A mechanizmus „célja, hogy a független szakértőkből álló szervezetek képviselőinek a fogva tartás helyszínénél szolgáló intézményekben történő rendszeres látogatásaival, a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmódok alkalmazásával szemben hatékony megelőzést biztosítson.”¹⁴

Hazánkban az Országgyűlés 2011. október 24-én fogadta el a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyvének kihirdetéséről szóló 2011. évi CXLIII. törvényt, amely a nemzeti megelőző mechanizmus működtetésének feladatát az alapvető jogok biztosához telepítette.¹⁵ A biztos feladatait és az NMM működésének részletes szabályait az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (Ajbtv.) önálló fejezetben¹⁶ tartalmazza. A rendelkezések felhatalmazzák a biztost, hogy a nemzeti megelőző mechanizmus feladatainak teljesítése érdekében a szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmódot fogva tartási helyeken, beadvány és felmerült visszáság hiányában, tehát saját elhatározása alapján is rendszeresen vizsgálja. A vizsgálatok során a biztos a fogva tartást végrehajtó hatóságtól adatokat, felvilágosítást és iratmásolatokat kérhet a fogva tartási helyek számáról és földrajzi helyéről, valamint a fogva tartási helyeken lévő, szabadságuktól megfosztott személyek számáról, a velük való bánásmódról és fogva tartásuk körülményeiről. A helyszíni ellenőrzés során a biztos a fogva tartási helyekre és a vizsgált hatóság egyéb helyiségeibe korlátozás nélkül beléphet; a fogva tartással összefüggő összes iratba korlátozás nélkül betekinthez, azokról kivonatot és másolatot készíthet; a vizsgált hatóság munkatársát és a szabadságától megfosztott személyt is beleértve, bármely ott tartózkodó személyt – főszabály szerint más jelenléte nélkül – meghallgathat. A nemzeti megelőző mechanizmus feladatairól a biztos évente köteles jelentést készíteni, amelyet honlapján nyilvánosságra is hoz. Az alapvető jogok biztosa a látogatások során feltárt visszáságok megszüntetése, illetve jövőbeni megelőzése érdekében intézkedéseket kezdeményez.

Az alapvető jogok biztosának általános alapjogvédelmi tevékenysége fontos kiegészítője az NMM működésének. Az alapvető jogok biztos a az Alaptörvény 30. cikkének (1) és (2) bekezdése, valamint az Ajbtv. értelmében széles körű és komplex általános ellenőrző tevékenységet folytat annak érdekében, hogy a hatóságok eljárásaik során az állampolgárok alapvető jogait tiszteletben tartsák, ezen jogok érvényesüléséhez a szükséges feltételeket biztosítsák. Ez a tevékenység kiterjed a büntetés-végrehajtás területére, így a szabadságvesztés büntetés végrehajtására is. Annak következtében, hogy a biztos eljárása elsősorban – ha nem is kizárólagosan – egyedi ügyeket érint, főként személyes sérelmeket vizsgál ki, a szakirodalom megelőző funkciójának csekélyebb jelentőséget

14 Hajas B., Szabó M. (2009) p. 33.

15 Ajbtv. 2. § (6) „Az alapvető jogok biztos a ellátja a 2011. évi CXLIII. törvénnyel kihirdetett, a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyve 3. cikke szerinti nemzeti megelőző mechanizmus feladatait.”

16 Ajbtv. III/A. Fejezet, Az alapvető jogok biztosának eljárása és intézkedései a nemzeti megelőző mechanizmus keretében

tulajdonít.¹⁷ Ugyanakkor a törvény által a hivatalból való eljárásra biztosított lehetőséggel élve a biztos 2008-tól a büntetés-végrehajtást érintően is alkalmazza az ún. projektmodszert, amely – egy 2013-as, a fogvatartottakat érintő vizsgálatról beszámoló projektfüzet megállapítása szerint – „különösen jelentős lépés volt az ombudsman munkájában a proaktív és a jogon túli eszközöket is mindinkább kiaknázó alapjogvédelem útján.”¹⁸ A szabadságvesztés büntetés végrehajtását érintő vizsgálatok jelentőségét az alapjogi biztos a következőképpen foglalta össze: „[a]z országgyűlési biztos a fogva tartott jogi helyzetének védelméhez járulhat hozzá ellenőrzéseivel, vizsgálataival, alkotmányos joggal összefüggő visszasság feltárása esetén intézkedéseivel, az állam büntetőhatalmi igényének érvényesítését, valamint annak alkotmányos, törvényes keretek között tartását segítve.”¹⁹

Az NMM működésének az előkészítése 2014. január 1-jén kezdődött meg. Annak során a biztos kiemelt figyelmet fordított a régióban már működő megelőző mechanizmusok eredményeire, és arra törekedett, hogy velük hatékony munkakapcsolatot alakítson ki. Ennek érdekében a biztos munkatársai 2014. első félévében számos nemzetközi szakmai rendezvényen vettek részt. Az NMM munkatársai 2014 júniusában, míg vezetője 2014 szeptemberében léptek munkába.²⁰ Ezt követően, 2014 novemberében sor került a fogva tartó helyek jegyzékének az összeállítására is.²¹ A biztos a Magyarországon nyilvántartásba vett és működő szervezetek szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmód területén szerzett kiemelkedő gyakorlati, illetőleg magas szintű elméleti ismereteinek hasznosítása céljából három évre Civil Konzultációs Testületet (CKT) hozott létre.²² A CKT fő funkciója, hogy javaslataival és észrevételeivel segítse a nemzeti megelőző mechanizmus működését.²³ A testület négy meghívott és négy pályázat útján kiválasztott²⁴ tagszervezetből áll. Ezen felül az NMM munkatársai felvették a kapcsolatot a legfőbb ügyésszel, mivel az Alaptörvény 29. cikk (2) bekezdés c) pontja értelmében a legfőbb ügyész és az ügyészség felügyeletet gyakorol a büntetés-végrehajtás törvényessége felett.

17 Ahogyan Lajtár István utal rá: a biztos „[c]sak szükség esetén tart ellenőrzést, tehát nem rendszeresen, ami pedig már nem tekinthető felügyeletnek.” Lajtár I. (1997) p. 65.

18 Pajcsicsné Csóré Erika (szerk.) (2013) p. 19.

19 Pajcsicsné Csóré E. (2009) p. 2.

20 Az alapvető jogok biztosának 2015. évi átfogó jelentése az OPCAT nemzeti megelőző mechanizmus tevékenységéről. p. 14.

21 Az alapvető jogok biztosának 2015. évi átfogó jelentése az OPCAT nemzeti megelőző mechanizmus tevékenységéről. p. 14-15.

22 Civil Konzultációs Testület.

23 A CKT tagjai folyamatosan figyelemmel kísérik az NMM tevékenységét. Ennek keretében egyebek mellett javaslatot tehetnek az NMM látogatási tervére, az eseti szakértők személyére; véleményezhetik az NMM munkamódszerét, jelentéseit, publikációit; részt vehetnek az NMM által szervezett rendezvényeken. (lásd: az alapvető jogok biztosának 3/2014. (IX. 11.) számú utasítását)

24 Az alapvető jogok biztosa által a CKT létrehozatalakor meghívott szervezetek: a Magyar Orvosi Kamara, a Magyar Pszichiátriai Társaság, a Magyar Dietetikusok Országos Szövetsége és a Magyar Ügyvédi Kamara. Az első CKT nyilvános pályázat útján kiválasztott tagjai: a Magyar Helsinki Bizottság, a MENEDÉK – Migránsokat Segítő Egyesület, a Társaság a Szabadságjogokért, valamint a Központ a Mentális Sérültek Jogaiért Alapítvány (Mental Disability Advocacy Center – MDAC). Az alapvető jogok biztosa a CKT három éves megbízási idejének leteltét követően a testületet ismét – újabb három év időtartamra – felállította. A második CKT alapvető jogok biztosa által meghívott tagjai azonosak az első CKT meghívott tagjaival. A második CKT nyilvános pályázat útján kiválasztott tagjai: a Cordelia Alapítvány a Szervezett Erőszak Áldozataiért, a Magyar Helsinki Bizottság, a Társaság a Szabadságjogokért, valamint a Validity Alapítvány.

Az OPCAT azon államok számára kínál lehetőséget a csatlakozásra, amelyek a Kínzás Elleni Európai Egyezményhez is csatlakoztak. Az NMM tevékenységét ez utóbbi egyezmény, illetve a kiegészítő jegyzőkönyv rendelkezései határozzák meg. A jelentések ugyanakkor azt mutatják, hogy az NMM sokkal szélesebb jogi háttér alapján teljesíti a feladatait. A látogatások előkészítése és végrehajtása, valamint a következtetések megállapítása során ugyanis az NMM munkatársai egyaránt figyelembe veszik az ENSZ,²⁵ valamint az Európa Tanács dokumentumainak²⁶ mindazon előírásait, amelyek a szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmódot meghatározzák, valamint a kapcsolódó esetjogot is. Különös jelentőséggel bírnak a CPT-látogatások tapasztalatai, azok közül elsősorban azok, amelyek a Bizottság Magyarországon tett látogatásainak az eredményeit taglalják. Az ellenőrző tevékenység jogi háttéréhez ezen felül hozzátartoznak a hazai jogszabályi környezetből, így különösen az Alaptörvény rendelkezéseiből fakadó releváns követelmények.

A biztos az NMM megfelelő szakmai felkészültségét azzal igyekezett biztosítani, hogy jogász és pszichológus előképzettségű, a szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmód területén kiemelkedő elméleti tudással és gyakorlati tapasztalattal rendelkező munkatársakat választott. Ezen felül az orvosi szakértelem eseti megbízásokkal biztosított a látogatásokon. A jogvédelem területén szerzett gyakorlati tapasztalatok bevonását a biztos a CKT létrehozásával kívánta elérni. Ezen felül az NMM eseti jelleggel külső szakértőket is bevon a munkájába – akár a látogatás előkészítése, akár annak lefolytatása során – abból a célból, hogy a vizsgálat a lehető leginkább illeszkedjen a meglátogatott intézmény sajátosságaihoz.²⁷

Az NMM 2015 januárjában megkezdte a fogva tartási helyszínek látogatását. A jelen tanulmány kéziratának lezárásáig eltelt, közel négy éves időszakban 12 olyan intézményben tettek az NMM munkatársai látogatást, amelyek Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága irányítása alatt állnak.²⁸ A látogatásról készült jelentések, csakúgy, mint az éves átfogó jelentések, a biztos honlapján – részben – elérhetők.²⁹

25 Így például: az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya kihirdetéséről szóló 1976. évi 8. törvényerejű rendelet; a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről szóló 1991. évi LXIV. törvény; a Fogyatékkal élő személyek jogairól szóló egyezmény és az ahhoz kapcsolódó Fakultatív Jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 2007. évi XCII. törvény.

26 Így például: az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 1993. évi XXXI. törvény és annak kapcsán az Emberi Jogok Európai Bíróságának esetjoga; a Strasbourgban, 1987. november 26-án kelt, a kínzás és az embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód megelőzéséről szóló európai egyezmény kihirdetéséről szóló 1995. évi III. törvény és azzal összefüggésben a CPT tapasztalatai.

27 Ezen szempontok gyakorlati érvényesüléséről a látogatásokról közzétett jelentések tanúskodnak.

28 2015: Fiatalkorúak Büntetés-végrehajtási Intézete, Tököl (2015. március 24-25.), Büntetés-végrehajtás Központi Kórháza (2015. április 2.), Somogy Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet (2015. június 24-25.); 2016: Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézet (2016. február 16-18.), ismételt látogatás és utóvizsgálat a Fiatalkorúak Büntetés-végrehajtási Intézetében, Tökölön (2016. június 28-29.), Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön (2016. július 19-21.), Szombathelyi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet (2016. július 26-28.); 2017: Márianosztrai Fegyház és Börtön (2017. március 13-14.), Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet I. objektuma (2017. március 28.), Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet (2017. november 28-30.); 2018, jelen tanulmány kéziratának lezárásáig: Szegedi Fegyház és Börtön III. Objektumának Krónikus Utókezelő Részlege (2018. június 13-14.), utánkövető látogatás a Büntetés-végrehajtás Központi Kórházában (2018. november 30.).

29 Jelentések.

A látogatások helyszíneinek a kiválasztásakor – a jelentések tanúsága szerint – az NMM munkatársai arra törekednek, hogy a vizsgálatok felöleljék a szabadságtól való megfosztás különböző lehetséges formáit. A fogva tartó helyek jellegén felül figyelembe veszik azok elhelyezkedését, fenntartóját és a szabadságukban korlátozott személyek életkorát is. Jelentőséget tulajdonítanak továbbá a nemzetközi szervezetek kontrolltevékenysége tapasztalatainak, a biztos saját hatáskörében tudomásra jutott információknak, és adott esetben aktuális eseményeknek is. Az éves látogatási tervet az NMM munkatársai bizalmasan kezelik, így arról a nyilvánosság és a látogatással érintett intézmények vezetői, munkatársai sem szerezhetnek előzetesen tudomást.

A nyilvános jelentések alapján³⁰ az NMM gyakorlatát a látogatások előkészítésével és lefolytatásával kapcsolatosan az alábbiakkal jellemezhetjük. A látogatások időpontjait az esetek többségében a hivatali munkarendhez igazították, míg különösen kiszolgáltatott helyzetben lévő személyek esetében az adott fogva tartási hely sajátosságait is figyelembe véve határozták meg.³¹ Az egyes intézmények felkeresését alapos felkészülés előzi meg: a látogatás vezetője tanulmányozza a hasonló típusú és a konkrét intézmény kapcsán elérhető, hazai és nemzetközi szervek által korábban folytatott vizsgálatok eredményeit. A látogatás során az NMM munkatársai végigjárják a fogva tartási hely helyiségeit, azok méretét és hőmérsékletét a megfelelő eszközökkel ellenőrzik, szemrevételezik továbbá a helyiségek állapotát és berendezéseit. A fogva tartással összefüggő dokumentumokba betekintheznek, azokból másolatot kérhetnek. A látogatás során fényképfelvételeket készíthetnek. Meghallgatják a fogva tartási hely vezetőjét és az állomány tagjait, de az ellenőrzés helyszínén tartózkodó bármely személyt nyilatkoztathatják. A látogatásokat úgy alakítják, hogy az NMM munkatársai találkozzanak valamennyi, az adott fogva tartási helyen lévő szabadságától megfosztott személlyel. Ennek érdekében csoportos és négy szemközti beszélgetésekre is alkalmat teremtenek. A látogatások kiterjednek a szabadságelvonás valamennyi területére, így például a befogadásra, a fogva tartás tárgyi feltételeire, a kiszolgáltatott csoportok helyzetének önálló értékelésére, az egészségügyi ellátásra, a foglalkoztatásra, a szabadidős programokra, a kényszerítő és egyéb fegyelmező eszközök használatára, a panaszmechanizmusokra, továbbá a szabadságtól megfosztott személyek egymás közötti és a fogva tartási hely állományával való viszonyára. A jelentés elkészítését a látogatócsoport tagjainak tapasztalatcseréje előzi meg. A látogatásról készített jelentés az NMM munkatársainak pozitív és negatív tapasztalatait is ismerteti. A megállapítások egyaránt szolgálják a látogatás helyszínén tapasztalt nem megfelelő gyakorlat megszüntetését és a megelőző szolgáló intézkedések hatékonyságának a növelését. A biztos az elkészült jelentést megküldi az érintett fogva tartási helyszín vezetője mellett a jelentésben foglalt ajánlások címzettjeinek, a CKT tagjainak, és a CPT magyar tagjának is. Ezen kívül a jelentéseket a biztos Hivatalának a weboldalán is elérhetővé teszi.

Az OPCAT 22. cikke³² a látogatással érintett szervezet párbeszéd folytatására kötelezi a megelőző mechanizmussal, míg az Ajbvt. az érintett szerv számára azt írja elő, hogy

30 A 2015-ben és 2016-ban tett látogatásokról készített jelentések közzétételére már sor került, ugyanakkor a 2017-ben és 2018-ban lefolytatott öt látogatás tapasztalatait tartalmazó jelentéseket jelen tanulmány kéziratának a lezárásáig nem hozták nyilvánosságra.

31 Így például a meglátogatott rendőrségi fogdák felkeresésére késő éjszaka került sor.

32 OPCAT 22. cikk „A részes állam illetékes hatóságai megvizsgálják a nemzeti megelőző mechanizmus ajánlásait, és párbeszédet folytatnak azzal a lehetséges megvalósítási intézkedésekről.”

a biztos megállapításaira meghatározott időtartamon belül érdemben reagáljon. Ez utóbbi követelményt a biztos nem csak az általános alapjogvédelmi feladata teljesítése során, hanem az NMM feladataival összefüggésben is igyekszik érvényre juttatni.³³ Az ajánlások következményeit érintően a biztos gondosságát igazolja, hogy az NMM eddigi munkássága során már két alkalommal is folytatott az érintett intézményi körben ismételt vagy utánkövető látogatást, amelyek alkalmával saját korábbi tapasztalatai is viszonyítási pontként szolgáltak.³⁴

Következtetések

A Nemzeti Megelőző Mechanizmus működési feltételeinek megteremtése hazánkban hosszas és alapos előkészítő munkálatok eredménye. Az NMM a szabadságelvonás alatt álló személyek jogvédelmét ellátó olyan hazai kontrollmechanizmus, amely elsősorban nemzetközi követelmények érvényesítésére hivatott. Szükségszerűen magán hordozza ugyanakkor azokat a sajátosságokat, amelyek a hazai jogrendszerbe történő beillesztés és a hazai jogszabályi környezetben történő munkavégzés következményei. Mindezek ismeretében működését akkor tekinthetjük eredményesnek és hatékonynak, ha a feladatait a nemzetközi és hazai elvárásoknak egyaránt megfelelően, közöttük összhangot teremtve képes ellátni.

A fenti elemzés arra enged következtetni, hogy az összhang kialakításában a biztos sikeres munkát végzett. A hazai megelőző mechanizmus, az alapjogi biztos tevékenységként meghatározott NMM megfelel az OPCAT és a Kínzás Elleni Európai Egyezmény alapján vele szemben támasztott követelményeknek. A nagy körülményekkel előkészített működés, valamint a jelentésekben tükröződő magas szakmai színvonal, gondosság és empátia optimizmusra ad okot. Az NMM a szabadságvesztés végrehajtása feletti garancia- és kontrollrendszernek máris fontos eleme, az alapjogok biztosításának hatékony eszköze. A kezdeti tudatosság, alaposság és érzékenység pedig kellő alapot biztosít ahhoz, hogy az NMM a szabadságvesztés végrehajtása felett őrködő kontrollrendszernek hosszú távon is hasznos és értékes elemévé váljon.

33 Ajbvt. 31-38. §§

34 Előbb a Fiatalkorúak Büntetés-végrehajtási Intézetében, Tökölön a 2015-ben tapasztalt körülmények miatt tartott ismételt látogatást és utóvizsgálatot 2016-ban, majd a Büntetés-végrehajtás Központi Kórházában 2015-ben szerzett tapasztalatok alapján tett utánkövető látogatást 2018-ban.

Felhasznált irodalom

- Balogh László – Horváth Tibor (1983): Büntetés-végrehajtási jog, I. kötet, BM Könyvkiadó, Budapest
- Csernyánszky Lajos – Horváth Tibor – Heylmann Katalin – Kabódi Csaba – Lőrincz József – Nagy Ferenc – Palló József (2007): Büntetés-végrehajtási jog, Rejtjel Kiadó, Budapest
- Hajas Barnabás – Szabó Máté (2009): Az alapvető jogok húsz legutóbbi évéről – Magyarországon (1988-2008). Online: <https://www.ajbh.hu/egyeb-kiadvanyok> (Letöltve: 2015. augusztus 19.)
- Horváth Tibor (1995): A magyar büntetőpolitika perspektívái az európai integrációban. Összehasonlító jogi vizsgálódás az ember jogok érvényesüléséről a büntető igazságszolgáltatás rendszerében. Beszámoló az 1991. január 1. és 1994. december 31. között lefolytatott OTKA 2426 sz. kutatásról, Miskolci Egyetem Büntügyi Tudományok Tanszéke, Miskolc
- Lajtár István (1997): A büntetés-végrehajtási jogharmonizáció és a végrehajtás külső kontrollja. Ügyészek Lapja 5. p. 63-73.
- Lőrincz József (2002): A büntetés-végrehajtás civil kontrollja. Belügyi Szemle 2-3. p. 175-179.
- Pajcsicsné Csöré Erika (szerk.) (2013): „Emberi jogok kint és bent – ombudsmani szemmel.” AJB Projekt-füzetek 2. Alapvető Jogok Biztosának Hivatala, Budapest
- Pajcsicsné Csöré Erika (2009): Országgyűlési biztosi tájékoztató a magyar büntetés-végrehajtásban tapasztaltakról. Online: <https://www.ajbh.hu/egyeb-kiadvanyok> (Letöltve: 2015. augusztus 29.)
- Pulszky Ágost – Tauffer Emil (1867): A börtönügy múltja, elmélete, jelen állása, különös tekintettel Magyarországra. A M. K. Tud. Egyetem által 1866. évben első díjra érdemesített pályamű, Pest, Emich Gusztáv kiadványa
- Ruzsonyi Péter (1993): Konvenció. Börtönügyi Szemle 4. p. 90-99.
- Szöllősy Oszkár (1930): Magyar börtönügy. A szabadságvesztés büntetések végrehajtása, Budapest
- Az alapvető jogok biztosának 2015. évi átfogó jelentése az OPCAT nemzeti megelőző mechanizmus tevékenységéről. Online: <http://www.ajbh.hu/opcat> (Letöltve: 2018. november 30.)
- Civil Konzultációs Testület. Online: <http://www.ajbh.hu/opcat-ckt> (Letöltve: 2015. július 21., 2018. november 30.)
- Jelentések. Online: <https://www.ajbh.hu/opcat-jelentesek> (Letöltve: 2015. július 21., 2018. november 30.)

Ruzsonyi Péter

RENDSZERBEN LÁTNI, RENDSZERBEN GONDOLKODNI: STRATÉGIA ÉS DIDAKTIKA

AZ OKTATÁS, A TOVÁBBKÉPZÉS ÚJ MÓDSZEREINEK
SZEREPE ÉS JELENTŐSÉGE A MEGVÁLTOZOTT JOGI
SZABÁLYOZÁS ÉS ALKALMAZÁSA MEGISMERÉSÉBEN

View and think in a system: strategy and didactics

The role and the significance of the new methods of education and further training in the cognition of altered regulation of legislation and its application

A 2012-ben elindított büntetőpolitikai reformtörekvések három jogterületre terjednek ki; az anyagi büntetőjog, a büntetőeljárás jog és a büntetés-végrehajtási jog átfogó újrakodifikálására került sor az elmúlt időszakban.

Tanulmányunk első részében egy olyan – mindhárom törvényi szabályozáson áthúzódó – princípiumot mutatunk be, amely a jogalkalmazók számára egyszerre nyújthat eligazodást és iránymutatást. Esetünkben ez az alaptétel – kriminálpedagógiai indíttatásunkból következően – a terhelt/vádolt/letartóztatott/fogvatartott együttműködésének kialakítása, tevőleges és felelős részvételének igénylése és támogatása a büntető jogkövetkezmények végrehajtásának teljes ideje alatt.

Tanulmányunk második részében – az érintett törvények oktatásának apropójából – az egyetemi szintű oktatás/képzés/továbbképzés didaktikai kérdéseit tárgyaljuk.

Kulcsszavak: büntetőjog, büntetőeljárás jog, büntetés-végrehajtás jog, kriminálpedagógia, együttműködés, oktatásmódszertan

The endeavours and reforms of the criminal policy cover three fields of law i.e. the comprehensive recodification of substantive criminal law, criminal procedure law and correctional law which have recently been implemented.

In the first part of our study we present such a principle –touching upon all of the three regulations of legislation–, which might provide orientation and guideline in the same time for the enforcement authorities.

This principle –deriving from our criminal pedagogical motivation–, is the creation of the collaboration of the accused/defendant/arrested/detainee, the requirement of responsible participation, and the promotion during the whole period of the implementation of the penal legal consequences.

In the second part of our study – resulting from the education of the affected legislations– we discuss the didactic questions of the academic education/training/further training.

Keywords: Criminal law, Criminal procedure law, Correctional law, Criminal pedagogy, collaboration, teaching methodology

Bevezetés és alapvetés: rendszerben látni, rendszerben gondolkodni

Tanulmányunk elkészítéséhez az új Büntetőeljárás törvény (továbbiakban: Be.)¹ oktatására történő felkészülés szolgált apropóul, azonban nagyon hamar szembesültünk azzal a sürgető szükséglettel, hogy számos vonatkozásban újra kell gondolnunk oktatási stratégiánkat és annak didaktikai alapjait.

Mivel a 2010-ben elindult igazságszolgáltatási reform három jogterületre terjed ki; az anyagi büntetőjog, a büntetőeljárás jog és a büntetés-végrehajtási jog átfogó újrakodifikálására került sor az elmúlt rövid időszakban, így indokoltnak tűnt, hogy az érintett jogszabályok szövegét és szellemiségét egységben vizsgáljuk. Nagyon hamar beigazolódott, hogy alapfeltevésünk helyes; így további munkánk alaptételeként azt fogalmazzuk meg, hogy (1) a büntető igazságszolgáltatás jogszabályi kereteit meghatározó törvényeket nem szabad egymástól teljesen elszigetelten feldolgozni és oktatni, (2) a konkrét ismeretanyag tételes megtanításán túl olyan gondolati ívet kell találnunk – és ennek létezését tudományos alappal igazolni –, amely az érintett törvényeket² átfogja.

Törekvés a „Modern idők szindróma” kivédésére

Charlie Chaplin 1936-ban készített utolsó némafilmjében³ a monoton és elgépiesedett világ szatirikus kritikáját adja: amikor az ember csak egy fogaskerék a gépezetben; fogalma sincs arról, hogy a gyártósoron mi történik előtte, de arról sincs elképzelése, hogy vajon mi lehet a következő munkafázis. Nem tesz – nem tehet mást; csak elgépiesedetten húzza a csavarokat. Talán nem tűnik túlzottnak a következtetés: annak érdekében, hogy érdemben végezhesünk a munkánkat, pontosan kell ismernünk feladataink elhelyezkedését a (munka)folyamatban. Álláspontunk szerint a tudományos gondolkodásnak – és természetesen a felsőoktatásnak is – egyik alapfeltétele, hogy képesek legyünk rendszerben szemlélni a problémákat és/vagy történéseket, hogy felismerjük az elméleti összefüggéseket és képesek legyünk hatást gyakorolni a gyakorlati életre.

Első lépésként azt a feladatot határoztuk meg önmagunk számára, hogy találjunk a három törvényben valamilyen közös gondolatot, megközelítést illetve szándékot. Mivel az elmúlt években több munkatársunkkal együtt számos olyan munkát publikáltunk, amelyekben elemeztük a fogvatartotti reintegráció lehetőségét, valamint a Bv. kódex⁴ pedagógiai potenciálját⁵, így magától értetődőnek tűnt, hogy ebbe az irányba kezdtük meg a kutakodásunkat.

1 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról

2 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről; 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról; 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról

3 Modern idők (eredeti címe: Modern Times, 1935, New York, Rendező: Charlie Chaplin)

4 Bv. kódex: 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról

5 Czenczer O. (2014); Forgács J. (2012); Hautzinger Z. (2015); Pallo J. (2017); Ruzsonyi P. (2009); Ruzsonyi P. (2012); Ruzsonyi P. (2014)

A legnehezebb feladatunk a Büntető Törvénykönyv (továbbiakban: Btk.) esetében volt. Direkt módon ugyanis nem találtunk utalást a bűnelkövetők magatartása, vagy tevékenysége formálásának, illetve a személyiségük fejlesztésének igényére, ugyanakkor a Btk. a 79. §-ban a büntetés célját az alábbiak szerint határozza meg: „A büntetés célja a társadalom védelme érdekében annak megelőzése, hogy akár az elkövető, akár más bűncselekményt kövessen el.”

A Btk. keretjellegű célmeghatározásából levezethető, hogy a bűncselekményt elkövetők esetében ennek a célnak az elérése kizárólag a magatartásuk és cselekedeteik formálásával/átalakításával képzelhető el. Ennek hiányában jelentősen megnő az esélye a bűnismétlésnek.

A Büntetőeljárás törvény – az Általános indoklásában – több alkalommal deklarálja a terhelti együttműködés kialakításának fontosságát: „*kiemelt hangsúlyt kell fektetni a terhelti együttműködésre*”; „*szélesíteni kell azt a lehetőséget, hogy a terhelt a hatóságokkal való együttműködésben érdekelt legyen*”.

Álláspontunk szerint a Btk.-ban és a Be.-ben már – ha áttételesen is – felfedezhető a bűnelkövető, illetve a terhelt viselkedésének változtatásával/változásával kapcsolatos igény. A folyamat lényege: a bűnelkövető számára az első lépés a tetteivel való szembenézés, az elkövetett cselekmények és a saját felelősségének beismerése, a következmények jogosságának belátása, végezetül pedig – a helyzete javításának az érdekében – az együttműködés szükségességének és hasznosságának felismerése. Törekedni kell arra – kezdetben kedvezmények kilátásba helyezésével –, hogy az érintettek belássák; saját érdekükben kell tenniük a magatartásuk és tevékenységük proszociális irányú változtatása/fejlesztése érdekében.

A Bv. kódexben már nyomatékosan kerül megfogalmazásra az a teljesen jogos elvárás, hogy a fogvatartott a szabadságvesztés büntetés első pillanatától cselekvően tegyen a későbbi eredményes reintegrációja érdekében: „*A szabadságvesztés végrehajtásának célja az ítéletben meghatározott joghátrány érvényesítése, valamint a végrehajtás alatti reintegrációs tevékenység eredményeként annak elősegítése, hogy az elítélt szabadulása után a társadalomba sikeresen visszailleszkedjen és a társadalom jogkövető tagjává váljon.*” [83. § (1)]; „*Az elítélt szabadságvesztés alatti életvitelét – ha erre képesnek és késznek mutatkozik – vele együttműködésben kell kialakítani.*” [83. § (8)].

Könnyen belátható, hogy a hivatkozott törvényekben megjelölt célok „legkisebb közös többszöröse” a terhelttel/vádlottal/letartóztatottal/fogvatartottal kialakított aktív és tevőleges együttműködés kialakításának igénye. Az új szabályozás további – és már kifejezetten – pedagógiai nívóra, hogy a büntetés-végrehajtás az elvárt egyéni aktivitást mutató és a reintegrációs célok elérésében tevőlegesen együttműködő fogvatartottakat kiemelten támogatja.

Reintegráció és kriminálpedagógia

Álláspontunk szerint axiómaként kezelhetjük, hogy az eredményes reintegrációt kizárólag azzal lehet elősegíteni, ha az elítélt a szabadságvesztés büntetés egész tartama alatt szellemi és fizikai állapotát, általános- és szakismereteit fenntartja, illetve fejleszti, ha önként és aktívan közreműködik élete alakításában, dolgozik és/vagy tanulmányokat folytat, ha pozitív családi és társadalmi kötődéseit ápolja, amennyiben fejlődik önállósága

és kialakul a felelősségérzete saját sorsa irányítása iránt, azaz ha személyisége pozitív irányú változáson megy keresztül. Ez a változás azonban csak tudatosan megtervezett körülmények között, célirányos módszerek alkalmazásával, szakemberek irányítása mellett, és a fogvatartottak önkéntességére épülő tényleges együttműködés kialakításával érhető el. Ez a folyamat lényegét tekintve nem más, mint pedagógiai ráhatás.

A speciális körülményekből (az érintettek köre, az alkalmazható módszerek, a hely jellege, az együttműködés kialakításának rendkívüli nehézsége) adódóan a neveléstudomány erre szakosodott speciális területe a kriminálpedagógia, azon belül pedig a büntetés-végrehajtási (korrekciós) pedagógia. Neveléstudományi alaptételként fogadjuk el, hogy „a nevelés célja a konstruktív életvezetés kialakítása,⁶ illetve hogy a büntetés-végrehajtási (korrekciós) nevelés célja a konstruktív életvezetés kialakításának megalapozása⁷”. Könnyen beláthatjuk, hogy az elemzett törvényekben foglalt célok elérése érdekében nélkülözhetetlenek tartott, és a korábban felsorolt résztevékenységek szervesen illeszkednek ebbe a pedagógiai önmeghatározásba.

Áttekintve a különböző tevékenységeket, egyértelműen látszik, hogy a konstruktív életvezetés kialakítása, megalapozása érdekében egyetlen olyan programot, illetve feladatot, vagy aktivitást sem tartunk szükségesnek bevezetni, amely ma ne lenne megtalálható a büntetés-végrehajtás napi praxisában. A korábbi „spontán” feladatszervezéshez viszonyítva az alapvető eltérés az, hogy a tevékenységek tudatos és célirányos csoportosítással átfogó rendszerre alakíthatók, amely éppen a strukturális jellegéből következően kiegészíti és megsokszorozza az alkotórészek hatását. Ilyen módon ténylegesen megvalósíthatóknak tartjuk a börtönadaptáció és az eredményes társadalmi reintegráció érdekében a kriminálpedagógia eszközeinek alkalmazását.⁸

Véleményünk szerint a büntető igazságszolgáltatás működését alapjaiban meghatározó három törvény gondolatiségének pedagógiai alapú megközelítése, illetve értelmezése megfelelő keretet biztosít ahhoz, hogy a feltárható közös célokat bemutathassuk a hallgatóinknak, illetve a felnőttképzés más résztvevőinek. A kriminálpedagógia olyan koordinátarendszert kínál, amely lehetőséget biztosít az érintett törvények egyik lehetséges vezérelvének⁹ értelmezéséhez, valamint elősegíti a meglévő energiák és törekvések szinergiájának kialakítását. Ma még bizonyításra szorul, de reményeink szerint a (közel) jövőben elfogadott alaptétel lesz, hogy a kriminálpedagógia nemcsak tudományterület, hanem a börtönök világában rendszerszervező alapelv is.¹⁰

6 A konstruktív életvezetés kialakítása nem más, mint a társadalmilag értékes, de egyénileg is eredményes magatartás- és tevékenységformák kialakítása.

7 Ruzsonyi P. (2006) p. 29.

8 Ruzsonyi P. (2006)

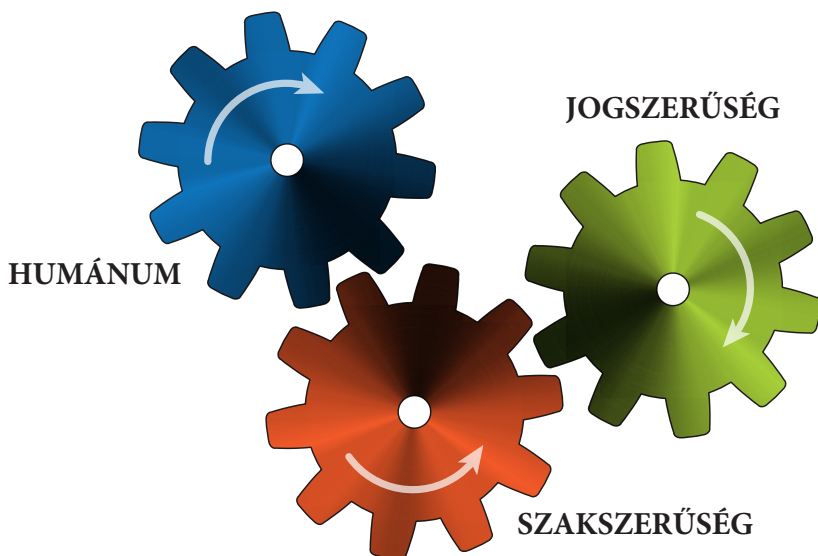
9 A reformtörekvések lehetséges vezérelvei közül dolgozatunkban kizárólag a (kriminál)pedagógiai-val foglalkozunk. Ennek hangsúlyozását azért tartjuk fontosnak, mert minden bizonnyal több olyan gondolati párhuzam is fellelhető a jelenleg vizsgált törvényekben, amelyek irányelvként áthúzódnak a büntető igazságszolgáltatás kereteit meghatározó jogszabályokon. A pedagógiai értelmezés tehát semmiképpen sem kizárólagos, hanem „csupán” a különböző interpretációk egyike.

10 Ruzsonyi P. (2018)

A törvények végrehajtási alapelveinek kapcsolatrendszere

Montesquieu óta tudjuk, hogy egy állam életében nem kizárólag a törvények betűje a fontos, rendkívüli jelentősége van a törvények szellemiségének is.¹¹ A törvény tehát nem csak paragrafusok halmaza. Erre a veszélyre már a római jog is figyelmeztetett: „summu ius, summa iniuria”. (A legnagyobb jogtalanság a végletekig vitt jog.) A modern demokráciákban ahhoz, hogy egy jogszabály elérje a kitűzött célját, annak alkalmazása során a jogszerűség mellett a humánus és a szakszerűség megléte is elengedhetetlen kritérium.

Ha vizuálisan szeretnénk ábrázolni ezt az összefüggést, akkor leginkább három illeszkedő fogaskerékként jeleníthetjük meg a „jogszerűséget”, a „szakszerűséget” és a „humánusot”.

1. sz. ábra: A törvények végrehajtási alapelveinek kapcsolatrendszere

Forrás: a szerző szerkesztése

Az ábrán is látható, hogy a rendszer – esetünkben a büntető igazságszolgáltatás – működése érdekében a humánusnak, a jogszerűségnek és a szakszerűségnek egymást támogatva és egyszerre kell működnie. Néhány letűnt korszak büntetőfilozófiai megközelítéséből adódóan előfordult már, hogy valamelyik „fogaskerék” nehezebben mozdult, de – ha a másik kettő kifogástalanul működött, akkor – a rendszer automatikusan mozgásba hozta a harmadik alkotórészt is.

Véleményünk szerint napjainkban a jogalkotó, a jogalkalmazó és az egész társadalom közös törekvése, illetve elvárása, hogy a három „fogaskerék” egyszerre legyen jelen és fejtsse ki hatását a büntető igazságszolgáltatás területén. Oktatáselméleti gondolatmenetünk ebből a premisszából indul ki.

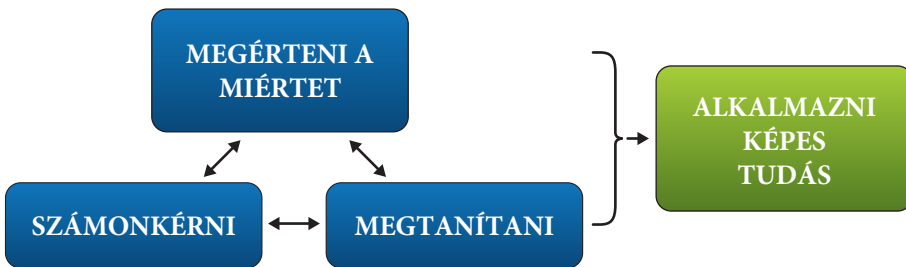
11 Montesquieu, C. (1748/2000)

Didaktikai megfontolások

Az ismeretátadás során nem elégedhetünk meg a tények és paragrafusok elszigetelt közvetítésével. A tanulmány előző részében ismertettük a büntető igazságszolgáltatás keretét meghatározó törvényekben fellelhető egyik gondolati azonosságot; az érintettek együttműködésének megteremtését és támogatását a bűnisméltés megelőzése és az eredményes reintegrációjuk érdekében. Következő lépésként elemzésünk horizontját kiszélesítettük a törvények végrehajtási alapelvei kapcsolati rendszerének vizsgálatára. Ezzel a két lépéssel meghatároztuk az oktatás tartalmát és a feldolgozandó területeket, valamint azokat az összefüggéseket, amelyek segítségével a három törvény esetében egységes értelmezési keretet tudunk teremteni.

Dolgozatunk jelen fejezetében igyekszünk választ adni arra a kérdésre, hogy milyen didaktikai módszerek alkalmazásával lehet megvalósítani az alkalmazni képes tudás kialakítását a felnőttoktatás keretei között.

Mindenekelőtt meg kell érteni a hallgatóinkkal, hogy egy-egy tantárgy ismeretanyagának oktatására és a tantárgyak közötti összefüggések megértésére miért van szükség. Következő lépésként az eredményes tanítás érdekében nélkülözhetetlen a tantárgynak és az adott ismeretkörnek leginkább megfelelő oktatásmódszertani formák és eljárások kiválasztása és alkalmazása. A „kör” befejező ciklusában a számonkérés során törekedni kell a konkrét ismeretekre épülő, de rendszerszintű gondolkodás kialakítására. Ez a három lépés csak látszatra képez statikus egységet, hiszen az egymásra épülő tantárgyak, vagy a bekövetkező jogszabályi változások következtében a „kör” újra és újra aktívvá válik. Rendkívül fontos hangsúlyozni, hogy minden lépés esetében biztosítani kell a gyakorlati élet elvárásainak való minél teljesebb megfelelést.

2. sz. ábra: Az oktatás és a gyakorlati alkalmazás összekapcsolódása

Forrás: a szerző szerkesztése

A felnőttképzéssel foglalkozó szakirodalom által feltárt összefüggések, még inkább az oktatásmódszertanra vonatkozó megállapítások esetünkben „mindössze” kiindulási pontként alkalmazhatók, hiszen a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Karán a rendészeti hivatásra történő felkészítés során az elméleti és a gyakorlati ismeretek átadása mellett hallgatóink körében a rendészeti szocializációt is elő kell segítenünk, valamint fel kell készíteni őket arra, hogy tanulmányaik befejezését követően szinte azonnal képesek legyenek valamilyen középvezetői beosztást ellátni. Az egyetemünkön zajló képzés azonban nemcsak a „civil” felsőoktatási intézményekben zajló oktatástól

tér el, hanem a Karon belüli képzési típusok és formák között is jelentős különbségek vannak, hiszen az ismeretátadás rendkívül eltérő szinten és szervezeti keretek között valósul meg. Jelentős különbség tapasztalható a hallgatók életkorában, előtanulmányaik jellegében, gyakorlati ismereteik szintjében, a kialakított csoportok létszámában és az alkalmazott oktatási keretek között (előadás, szeminárium, gyakorlati oktatás).

Képzés típusa	Beiskolázottak előképzettsége, ismeretei	Belépő életkor	Oktatási keretek
Alapképzés (BA) nappali munkarendben	Szakmai ismereteik nincsenek, kivéve a rendészeti szakgimnáziumokból érkezőknek.	18-21 év	- előadás - szeminárium - gyakorlat
Alapképzés (BA) levelező munkarendben	A gyakorlatból tudják, hogy mit kell tenni (sajnos többször hiányosan és/vagy rosszul) de nem tudják pontosan, hogy amit tesznek, azt miért pont úgy teszik.	23-30 év	- előadás - szeminárium
Mesterképzés (MA) levelező munkarendben	Valamilyen kapcsolódó rendészeti területen elméleti és gyakorlati ismeretekkel már rendelkező szakemberek.	25-30 év	
Doktori (PhD) képzés	Jelentős – elsősorban elméleti – rendészeti-, társadalomtudományi, vagy bölcsészettudományi ismeretekkel rendelkező szakemberek.	30-50 év	- szeminárium - egyéni foglalkozás - konzultáció
Rendvédelmi szervező szakirányú továbbképzés ¹²	„Civil” egyetemi/főiskolai végzettséggel rendelkező szakemberek, akiknek rendészeti ismereteik nincsenek, vagy rendkívül hiányosak, de tanulási rutinnal rendelkeznek.	30-40 év	- előadás - szeminárium

3. sz. ábra: A különböző képzési formák közötti lényeges eltérések

Forrás: a szerző szerkesztése

A képzési típusok sokszínűsége, valamint a hallgatói csoportok közötti lényeges különbségek (általános jellegű előtanulmányok és ismeretszint eltérő színvonala – rendészeti ismeretek mélysége és aktualitása – tanulási rutin megléte – életkor) karakteresen eltérő didaktikai módszerek alkalmazását teszik szükségessé.

Általánosságban megállapítható, hogy a felnőttoktatásban jellemzően meglévő öt tanulási típus a mi képzésünk és oktatásunk során is alkalmazható. Ezek:

- kooperatív – együttműködésen alapuló tanulás;
- felfedezésen alapuló tanulás;
- problémaorientált tanulás;
- aktív – tevéleges tanulás;
- passzív – befogadó tanulás.

Ezek a tanulási típusok keretet teremtenek a következő hat módszer – esetenként több módszer egyidejű – alkalmazásához:

¹² A rendvédelmi szervező szakirányú továbbképzés keretei között a rendvédelemben dolgozó és már civil diplomával rendelkező munkatársak átképzése történik.

- A **szerepjáték** során az oktató a tanulók számára a valósághoz hasonló szituációt alakít ki. A résztvevőknek egy-egy meghatározott helyzet megoldására kell stratégiát kidolgozniuk, végezetül pedig meg kell oldaniuk a felmerült problémát. Ez a technika nemcsak az egyes résztvevők problémamegoldási képességét fejleszti, hanem segít megérteni és elfogadtatni a csoporttársak gondolkodásmódját és esetlegesen eltérő megoldási javaslatait.
- Az állványozás módszere az oktatásban résztvevő felnőtteket saját döntési kompetenciával ruházza fel. A résztvevőknek először meg kell határozniuk egy adott problémakörből azt a szegmenst, amelyet először akarnak megoldani. Ekkor a foglalkozást vezető facilitátor felkínál egy olyan megoldási metódust, amelyet a résztvevőknek követniük kell a feladat megvalósítása érdekében. Miután az adott feladatrészt megoldották, csak akkor kezdenek foglalkozni a következő problémával; amikor is újra kezdődik az állványozás folyamata.
- A **praxis** módszer a felnőtt tanulókat társadalmi kontextusba helyezi, és felismerteti, hogy a tanulók és a tudás szoros összefüggésben állnak. A módszer a tanulók három alapvető viszonyulására helyezi a hangsúlyt: a tudatosságra, a gyakorlatorientáltságra és a gyakorlati problémákra történő reflektálás képességére.
- A **csoporthatás** során a csoportnak egy előre meghatározott és strukturált feladatot kell elvégeznie. A konkrét feladatot a pedagógus határozza meg, (ritkán a csoport tagjai is közreműködnek a feladat megfogalmazásában), a végrehajtás módját azonban teljes egészében a csoportnak kell kidolgoznia (a tanár maximum az általános kereteket határozza meg). A végrehajtás során mindvégig a csoportnak kell irányítani és kontroll alatt tartani a csoportfolyamatokat és a kölcsönhatásokat.
- A **dialógus** módszer lényege, hogy olyan kérdésekre kell a csoport tagjainak válaszolniuk, amelyek lehetővé teszik a résztvevők számára, hogy a saját korábbi tapasztalataik alapján keressék a megoldásokat. Ennek a módszernek az alkalmazása különösen hasznos a felnőtt tanulók számára. A módszer alkalmazása során azonban vigyázni kell arra, nehogy kikerüljön az irányítás az oktató kezéből. Ennek érdekében olyan szabályokat kell bevezetni, amelyek meghatározzák, hogy pl. mikor, ki, és meddig beszélhet. A dialógus módszer alkalmazásának egyik nagy előnye, hogy nem korlátozódik az osztályteremre. Az internet nagyszerű lehetőségeket kínál a megkezdett párbeszéd folytatására.
- Az **előadás** – a folyamatos kritizálás ellenére – a legelterjedtebb oktatási módszer.¹³

Természetesen a legmegfelelőbb módszer kiválasztásához az oktatónak ismernie kell a hallgatók személyiségét és felkészültségét, a csoport nagyságát, a tantárgy jellegét, az átadandó ismeretkört, az óra célját, de tisztában kell lennie a saját személyes felkészültségével és képességeivel is.

A Rendészettudományi Kar oktatási portfóliójába tartozó „tisztán” elméleti tantárgyak¹⁴ ismeretanyagának közvetítése során tapasztalható leginkább didaktikai probléma. Ezeknek a tantárgyaknak az oktatása jellemzően évfolyam szinten, száz főt meghaladó csoportok-

¹³ Broek, S. (2015)

¹⁴ A „tisztán” elméleti tárgyak körébe tipikusan a jogi tantárgyak tartoznak.

ban történik, így szinte kizárólagosnak tűnik az előadási forma alkalmazása, amelynek során – a jelenlegi gyakorlat szerint – a hallgatók teljes passzivitásra kényszerülnek. A hallgatók életkori sajátosságaiból adódóan jelentős eltérés tapasztalható a gondolkodás flexibilitásában, az internet alapú ismeretszerzés gyakorlatában és a dinamikus didaktikai eljárások igénylésében. Amíg a középkorú – tipikusan levelező munkarendben tanuló – hallgatók számára teljesen természetes a papír alapú ismerethordozók és a frontális oktatási formák alkalmazása, addig a 20-as éveikben járó hallgatók ismerik és igénylik az internet alapú ismeretszerzési eljárások, valamint a páros- és a csoportos feladatmegoldási formák alkalmazását. Az eltérő életkorú hallgatók különböző elvárásainak összehangolását jelenleg az is nehezíti, hogy az oktatóink didaktikai eszköztára erősen korlátozott; többségük akkor járt egyetemre, amikor a frontális oktatási forma egyeduralmodó volt, így ők csak ezt a módszert ismerik.

Útkeresés

Tudomásul kell venni, hogy a digitális nemzedék oktatása csak akkor lehet sikeres, ha a modern technológiák kiaknázása mellett időbeli rugalmasságra, csapatmunkára, sokszínűségre és a tanulók már meglévő tudására épít. A mai hallgatók már nem a korábban elsődleges tudásforrásnak számító oktatótól várják a választ a kérdéseikre, hanem egymástól, illetve az internetes keresések eredményeitől. Különösen nagy hangsúlyt kell fektetni a tananyagok tanulhatóságára, sokszínű megjelenítésére, a didaktikai módszerek széleskörű alkalmazására, az összefüggő ismeretek kohéziójának erősítésére.

A képzési repertoár bővítésének egy lehetséges módja a MOOC (Massive Open Online Course) kurzusok bővítése. Ezt az innovatív nemzetközi gyakorlatot napjainkban elsősorban a „nagy” amerikai egyetemek alkalmazzák. A MOOC kurzusok 2008-ban jelentek meg és 2012-ben váltak a tanulás egyre népszerűbb módjává a tengerentúlon. Ennek az eljárásnak a lényege, hogy korlátlan részvételt és online hozzáférést biztosít a neten keresztül egy-egy egyetemi előadáshoz. Ez a módszer gyakorlatilag az e-learning oktatás továbbfejlesztett változata, amikor az oktató videó-előadásban, látványos komputer-grafikák és egyéb okostelefonos, netes módszerek felhasználásával teljesen interaktívvá teszi a tanítást. A MOOC jellemzői közé tartozik továbbá az együttműködés kialakítása, a tanulók által generált tartalom és tanulási hálózatok létrehozása, amelyek a fent említett tanulási módszerek közül többet kombinálnak. A hallgatók jellemzően otthonról végzik el az ilyen módon meghirdetett kurzusokat. MOOC kurzusokat egyre nagyobb számban hirdetnek a jelentősebb angolszász egyetemek. Többségük fizetős szolgáltatásként működik, de számos olyan is van, amelyek csak akkor válnak fizetősé, ha a hallgató vizsgázni szeretne az adott stúdium anyagából. Napjainkra már több európai, sőt hazai egyetem (pl. ELTE) is hirdet MOOC kurzusokat.

Összegzés

Tanulmányunk apropóját a 2010-ben elindított büntetőpolitikai reformtörekvések eredményeként megszületett három törvény, ezen belül jelesül az új Büntetőeljárás törvény hatályba lépése adta. Dolgozatunk első részében ismertettük a büntetőjog három pillérén

áthúzódó pedagógiai gondolatazonosságot; a jogalkotó szándéka megvalósításának egy olyan lehetséges kriminálpedagógiai alapú értelmezését, amely az eljárás alá vont személy együttműködésének kialakítását és felelős részvételének igényét hangsúlyozza a büntető jogkövetkezmények végrehajtásának teljes időtartama alatt. Természetesen tisztában vagyunk azzal, hogy több – a pedagógiától eltérő – gondolati párhuzam is fellelhető a jelenleg vizsgált törvényekben, amelyek irányelvként szintén áthúzódnak a büntető igazságszolgáltatás kereteit meghatározó jogszabályokon. A pedagógiai értelmezést tehát semmiképpen sem tartjuk kizárólagosnak, sokkal inkább a különböző interpretációk egyikének, ami azonban megérdemli a kitüntetett figyelmet.

Tanulmányunk második részében – az érintett törvények oktatásának szükségességéből kiindulva – az egyetemi szintű oktatás és képzés didaktikai kérdéseit elemeztük. Rámutatunk a különböző képzési formák között fellelhető különbségekre, ugyanakkor új, a Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Karán eddig nem, vagy csak ritkán használt oktatásmódszertani eljárásokat is bemutatunk.

Befejezésül összegyűjtjük azokat a jellemzőket, amelyek meglétét kiemelten fontosnak tartjuk egy rendészeti tudanyagot közvetítő egyetem esetében. Ezek a tulajdonságok a következők:

- A** kkkreditált, nemzetközi térben is elismert;
- L** ojalís a rendészet céljaival;
- M** odern, innovatív;
- A** ltkotó, inspiráló;
- M** ódszergazdag, interaktív;
- A** lkalmazható gyakorlati ismereteket adó;
- T** udományos, önálló gondolkodásra készítő;
- E** gyetemes értékeket megjelenítő;
- R** endészeti szocializációt biztosító.

Ha mindezen tulajdonságok megvalósítása sikerül, akkor elérhetjük, hogy a Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Karán végzettekben kifejlődjön az oktatási intézményhez való kötődés, kialakuljon a tanultakkal való azonosulás, a szakmai identitás és hűség, a rendszerszemléletű gondolkodás, valamint az, hogy az itt eltöltött évek a szakmai karrierre mély hatást gyakoroljanak. Arra kell törekednünk, hogy egyszerre legyünk képesek szellemi közösséget létrehozni, ugyanakkor szellemi hazát kínálni a jövő rendészeti tisztjeinek; intézményünk így válhat valódi **ALMA MATER**-ré.

Felhasznált irodalom

- Broek, Simon (2015): Learning styles and didactics in adult learning. European Commission - EPALE Node. Online: <https://ec.europa.eu/epale/es/node/4812> (Letöltve: 2018. december 02.)
- Czenczer Orsolya (2014): Veszélyes fiatalok vagy fiatalok veszélyben? Budapest, NKE Szolgáltató Kft.
- Forgács Judit (2012): Merre tart a nevelés? A nevelői profil vizsgálata. Börtönügyi Szemle. 31. évf. 1. sz. p. 63-72.
- Hautzinger Zoltán (2015): A külföldiekre vonatkozó normatív szabályozás a magyar büntetés-végrehajtási jogban. Börtönügyi Szemle 2015/1. p. 51-63.
- Montesquieu, Charles-Louis de Secondat, baron de La Brède (1748/2000): A törvények szelleméről (részlet). In Orthmayr Imre (szerk.): Újkori társadalomfilozófia: szöveggyűjtemény. Miskolci Egyetemi Kiadó, Miskolc
- Pallo József (2017): Karakteres elvek és értékek napjaink büntetés-végrehajtási jogában. Belügyi Szemle, 65:10 p. 123-137.
- Ruzsonyi Péter (2006): A kriminálpedagógia lehetősége a börtönadaptáció és a társadalmi integrálás érdekében. Börtönügyi Szemle. 2006/2. p. 21-33.
- Ruzsonyi Péter (2009): Kriminálpedagógia és reintegráció. In: Borbíró Andrea - Kiss Anna – Velez Edit – Garami Lajos (szerk.): A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve. Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium (IRM), Budapest p. 299-324.
- Ruzsonyi Péter (2012): Kriminálpedagógiai alapvetések. In: Hautzinger Zoltán - Verhóczki János (szerk.): Sodorvonalon. Tanulmányok Virányi Gergely 60. születésnapja tiszteletére. Magyar Rendészettudományi Társaság, Budapest p. 249-264.
- Ruzsonyi Péter (2014): Kriminálpedagógia és az új Bv. Kódex. In: Deák Ferenc – Pallo József (szerk.): Börtönügyi kaleidoszkóp: Ünnepi kötet dr. Lőrincz József 70. születésnapja tiszteletére. Büntetés-végrehajtási Szervezet Tudományos Tanácsa, Budapest p. 179-194.
- Ruzsonyi Péter (2018): A lélek rendje, avagy milyen legyen a jövő büntetés-végrehajtási tisztje? Belügyi Szemle, 66:11 p. 30-38.

Felhasznált jogszabályok

2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről
2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról
2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról

Ábrák jegyzéke

1. sz. ábra: A törvények végrehajtási alapelveinek kapcsolatrendszere. Forrás: a szerző szerkesztése
2. sz. ábra: Az oktatás és a gyakorlati alkalmazás összekapcsolódása. Forrás: a szerző szerkesztése
3. sz. ábra: A különböző képzési formák közötti lényeges eltérések. Forrás: a szerző szerkesztése

A BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁS IS RÉSZT VETT A XXII. KRIMINÁLEXPÓN

Kommunikáció a biztonságos világért, kommunikáció a biztonságos Magyarországiért címmel 2018. november 12-14. között rendezték meg a XXII. biztonsági és informatikai, bűnmegelőzési, bűnüldözési, igazságszolgáltatási konferenciát, vagyis a Kriminálexpón. A rendezvény programjában november 13-án és 14-én is a büntetés-végrehajtást érintő színvonalas előadások szerepeltek.

A Nemzeti Közszerzőkati Egyetemen tartott tanácskozás november 13-ai napján, a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága szervezésében „A büntetés-végrehajtási szervezet bűnmegelőzési szerepvállalása, a helyreállító igazságszolgáltatás eszköztárszerébe illeszkedő programok bemutatása” címmel rendeztek beszélgetéssorozatot.

A büntetés-végrehajtás folyamatosan újabb és újabb kihívásokkal találja szemben magát. Mostanra eljutottunk oda, hogy már nem csupán reagálunk az egyes kérdésekre, hanem a problémák elé megyünk – mondta Schmehl János bv. vezérőrnagy, a büntetés-végrehajtás országos parancsnokának biztonsági és fogvatartási helyettese a beszélgetéssorozat megnyitóján.

Schmehl János a tanácskozás témájával, a bűnmegelőzés és a visszaesés csökkentésével kapcsolatban a munkáltatást és az oktatást, mint a legfontosabb beavatkozási területeket és lehetőségeket emelte ki. Mint mondta, a büntetés-végrehajtási intézeteken belüli munkáltatásnak ártalomcsökkentő hatása van, növeli a munkatapasztalatot, a megszerzett szakképesítésen belül gyakorlatszerzésre ad lehetőséget és munkára nevel. Hozzátette: nagy eredmény az is, hogy a fogvatartottak általános iskolázottsági szintje emelkedik, valamint egyre magasabb a szakképzésbe bevontak létszáma. A bűnmegelőzési programokkal kapcsolatban a Nemzeti Bűnmegelőzési Tanáccsal történő eredményes együttműködést, például a Családi Döntéshozó Csoportkonferenciák sikerességét emelte ki. Beszélt a jóvátételi programok fontosságáról, valamint arról, hogy továbbra is fontos szervezeti cél az, hogy a közvélemény minél szélesebb körben ismerje meg ezeket a kezdeményezéseket. De hangsúlyozta, hogy különösen fontos szerepet kap a büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelői tevékenység, és a reintegrációs őrizet is. A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága jelenleg hét minisztériummal, az Országos Rendőr-főkapitánysággal, az Országos Kriminológiai Intézettel, öt felsőoktatási intézménnyel, és még több civil szervezettel, alapítvánnyal folytat tárgyalásokat a visszaesés megelőzése tekintetében bevezethető új projektek megalkotása, végrehajtása vonatkozásában – emelte ki a vezérőrnagy, megjegyezve: mindannyiunk kiemelt szakmai célja, hogy a fogvatartottak a bv. intézet elhagyását követően jogkövető magatartást folytassanak és olyan életet éljenek, amely során elkerülik az újabb bűnelkövetést.

A köszöntőt követően Kovács Mihály bv. ezredes, a Fogvatartási Ügyek Szolgálatának vezetője ismertette a Büntetés-végrehajtási Szervezet helyét a társadalmi bűnmegelőzésben. Minden, ami a befogadástól kezdve fogvatartottakkal történik a büntetés-vég-

rehajtási intézetekben, az már a társadalmi visszailleszkedést szolgálja – hangsúlyozta. A fogvatartotti foglalkoztatás eredményességét a számok egyértelműen visszaigazolják, gyakorlatilag minden munkaképes fogvatartott dolgozik, vagy részt vesz valamilyen reintegrációs programban – emelte ki. A Büntetés-végrehajtási Szervezet reintegrációs törekvéseivel kapcsolatban bemutatta azt a sokrétű folyamatot, amelyet a szervezet a fogvatartottak társadalomba történő visszailleszkedése érdekében végez. Szót ejtett többek között a munkáltatásról, az alap-, közép- és felsőfokú oktatásba való belépés biztosításáról, a különböző jóvátételi programokban való részvételi lehetőségekről és a társadalmi felelősségvállalás erősítéséről. A távmeghallgatás bevezetését igazi sikertörténetnek nevezte, amely jelentős mértékben segíti a büntetés-végrehajtás napi feladatellátását, hiszen az új megoldásnak köszönhetően csökkenthető a körszállításban érintett fogvatartottak létszáma, az előállítások száma, de az új rendszer előnyei között említette a költséghatékonyságot is.

Majd Gratzer-Sővényházy Edit r. ezredes, a Nemzeti Büntetőeljárásügyi Tanács főosztályvezetője a Tanács fogvatartott és szabadult elítéltek társadalmi reintegrációjában betöltött szerepéről beszélt a hallgatóságának. Bemutatta a Tanács működését, feladatát és stratégiáját. A börtönben indított jobb agyféltekés rajztanfolyamok pozitívumaira is kitért: véleménye szerint ezek a foglalkozások kifejezetten jótékony hatással vannak a fogvatartottakra, hiszen serkentik a koncentrációs készségüket és kreativitásukat is. Végül röviden szólt a Tanács közeljövőben befejeződő látenciakutásáról is. Ezt követően Lakatos Tibor r. ezredes, az Országos Rendőr-főkapitányság Rendészeti Főigazgatóság Közrendvédelmi Főosztályának vezetője a fogvatartottak ideiglenes intézetelhagyása, és a szabadult elítéltek kontrollálása területén jelentkező rendőrségi feladatokat vázolta fel, a rendőrség és a Büntetés-végrehajtási Szervezet között meglévő kiváló együttműködés fontosságát hangsúlyozta. A kávészünet után további két érdekes előadás következett. Az első témát Juhász Ferenc bv. alezredes, a Fogvatartási Ügyek Szolgálatának osztályvezetője fejtette ki „*Alternatív jogintézmények és módszerek a büntetés-végrehajtás eszköztárában*” címmel. A büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelők tevékenységét elemezte, az elért eredményeket, tapasztalatokat számadatokkal is alátámasztva mutatta be. A reintegrációs őrizet sikerei mellett ugyanakkor elismerően szólt az EFOP-1.3.3-16-2016-00001 azonosító számú, „Fogvatartottak reintegrációja” című kiemelt projektnek köszönhetően megvalósuló közösségi foglalkoztatókról és a fiatalok fogvatartottak reintegrációját támogató tanodaszervi szolgáltatások beindításáról is. Végül Katona Csilla, a Magyar Testvéri Börtöntársaság elnökének „*Resztoratív módszerek az elmélet és a gyakorlat szintézisében*” című beszámolója hangzott el. A börtönökben folyó szociális és reintegrációs munkában 25 éves tapasztalattal rendelkező szakember a fogvatartottak vallási életével kapcsolatos hazai és nemzetközi példákat és eredményeket ismertette. A Zakeus programmal kapcsolatban a sértettek bevonásának nehézségéről, de fontosságáról is beszélt. A különböző resztoratív kezdeményezések fontosságát is hangsúlyozta, de az Angyalfa program apropóján a családi kapcsolatok erősítését is nélkülözhetetlennek nevezte.

A november 14-én, Prof. Dr. Horváth Attila, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Államtudományi és Közigazgatási Kar egyetemi tanára, a Magyar Állam- és Jogtörténeti Intézet vezetője által levezetett beszélgetéssorozat már a Csemegi-kódex megalkotásának 140. évfordulójáról szólt, az előadások a Csemegi Károly nevével fémjelzett törvénykönyv jogtörténeti háttérével, a törvénykönyv elfogadásig tartó hosszú útjával és az alkotó személyével foglalkoztak. Az első előadó, Dr. Nánási László, a Bács-Kiskun

Megyei Főügyészség főügyésze Magyarország korabeli speciális büntetőjogi helyzetét ismertette, az 1700-as évek elején kezdődő kodifikációs előzmények mellett Csemegi igazságügyi pályáját is részletezte. Bemutatta azt a borzasztóan hosszú utat, amelynek végén 1878. május 27-én az uralkodó szentesítette a kódexet.

A második előadó Prof. Dr. Tóth Mihály, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, a Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Büntetőjogi Tanszékének tanára „Csemegi Károly, mint ember” című előadásában arra a kérdésre kereste a választ, hogy ki volt valójában Csemegi Károly, hogyan élt, hogyan vívta meg szakmai csatáit. Az akadályoktól sem mentes életút-ismeretetés során érdekességeket és apró, ugyanakkor Csemegi Károly személyiségének megismeréséhez nélkülözhetetlen epizódokat is megosztott a hallgatósággal. Megtudhattuk, hogy már húsz évesen gyakorló ügyvéd, 1848-ban pedig csapatot vezető őrnagy volt. Előadása nagy segítség volt a makacs és önféjű, őszinte és szókimondó Csemegi megismeréséhez.

Prof. Dr. Mezey Barna a Magyar Tudományos Akadémia doktora, az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának egyetemi tanára az első magyar büntető törvénykönyv létrejöttének kodifikációs hátterét ismertette, de a kódexet életre hívó jogalkotási igényeket is részletezte. Véleménye szerint a törvénykönyv hatalmas eredménye az volt, hogy elfogadta a progresszivitást, ami a korabeli Európa legmodernebb rendszerének számított. Kiemelte: magáért beszél, hogy az összes európai büntető törvénykönyv szintézisét adó kódex általános része 70 évig, különös része pedig 80 évig hatályos maradt. Dr. Pallo József, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Karának docense és a Magyar Tudományos Akadémia Állam- és Jogtudományi Bizottság Büntetés-végrehajtási Jogi Albizottságának titkára „A Csemegi-kódex formálódás a jogpolitika változásainak függvényében” című előadásában az első, második és harmadik börtönnovellaként is ismert törvénycikkek sajátosságairól beszélt. Zárszávéban a jogpolitika és szakpolitika közötti ideális egyensúly megteremtésének fontosságát hangsúlyozta. Dr. Szabó József Tamás, az Igazságügyi Minisztérium beosztott bírója az új büntetőeljárás törvény és a Csemegi-kódex közötti hasonlóságokat ismertette. „A Csemegi-kódex hatása az új büntetőeljárásjogi törvényre” című előadásából megtudhattuk, hogy a maradandó értékeket és elveket rögzítő törvénycikkeknek 140 év távlatából is jelentős üzenete van. Dr. Békés Ádám, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karának docense a modern büntetőpolitika 2000-es évektől kezdődő alakulását Csemegi Károly az igazságos, tehát hiteles büntetési rendszerről szóló és máig is ható gondolata szerint boncolgatta. Szót ejtett a középérték és a háromcsapás mellett az új Btk.-val kapcsolatban a feltételes szabadságra bocsátás intézményéről is.

Végül Dr. Vókó György az első magyar büntető törvény, vagyis a 140 éve létrehozott Csemegi-kódex máig tartó hatásáról beszélt. Hangsúlyozta: a kódex a XIX. század legjobb európai törvénykönyve volt, amely világító fáklyaként ég mind a mai napig. Erényei között emelte ki a korabeli elavult börtönrendszer megreformálása és modernizálása, a nagyszabású börtönépítések elindítása mellett azt, hogy a fogvatartottak kezelését is jelentős mértékben humanizálta.

HATÁRTALAN TUDOMÁNY

KONFERENCIÁT RENDEZTEK AZ ÚJ BÜNTETŐELJÁRÁSI TÖRVÉNY BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSRA GYAKOROLT HATÁSÁRÓL

A Magyar Tudomány Ünnepe 2018 rendezvénysorozat keretében sikeresen lezajlott a „Határtalan tudomány – Az új büntetőeljárás törvény hatása a büntetés-végrehajtásra” című tudományos konferencia 2018. november 21-én a Magyar Tudományos Akadémia II. emeleti Kistermében. A konferencia rendezői az MTA IX. Osztály Büntetés-végrehajtási Jogi Albizottsága, a Büntetés-végrehajtási Szervezet Tudományos Tanácsa, a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság Hivatala és az Országos Kriminológiai Intézet voltak. A konferencia méltó módon képviselte a szakterület jelentőségét, az előadások újszerű módon mutatták be a tudományos fejlődés eredményeit és az előttünk álló kihívásokat. A közel 75 fős hallgatóság soraiban jelen voltak az Országos Kriminológiai Intézet, a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága és az ügyészségek munkatársai is.

A rendezvény levezető elnöke Prof. Dr. Vókó György, a Magyar Tudományos Akadémia Bv. Albizottságának elnöke és az Országos Kriminológiai Intézet igazgatója volt. Megnyitójában a jogos és arányos büntetés létjogosultságáról, valamint az elkövetett bűntett helyreállításának igényéről beszélt. Hangsúlyozta: nem maradhat szankció nélkül a szabályszegés, de mindvégig meg kell felelni a törvényesség, a jogállamiság és a különböző nemzetközi és emberi jogok elvárásainak. A modern felfogás a reintegrációban látszik kiteljesedni – húzta alá.

Első előadóként Dr. Belovics Ervin legfőbb ügyész-helyettes, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem tanszékvezető egyetemi tanára szólalt fel. „Új büntetőeljárás törvény, új feladatok” címmel megtartott előadásában az új jogszabály kodifikációs célkitűzéseiről beszélt, a kontinentális és az angolszász eljárást ismertette. Majd a két modell sajátosságait is összevetette egymással, végül pedig az új törvény legfontosabb újdonságait mutatta be röviden. Prof. em. Dr. Finszter Géza egyetemi tanár, ny. OKRI osztályvezető, az MTA doktora és az MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság Rendészettudományi Albizottságának elnöke a rendészettudománnyal kapcsolatosan az elmélet és gyakorlat szintézisének hangsúlyozásával kezdte előadását, majd a legalitás és opportunitás megközelítést vetette össze. Véleménye szerint az új büntetőeljárás törvény egy jó törvény, mert sok lehetőséget ad az opportunitásra. Majd az igazságosság és a jogbiztonság követelményeinek összefüggésében a legalitás fogalmát járta körül részletesebben, zárásként pedig a büntetőeljárás törvényben szereplő opportunisták jogintézményeket – úgy mint a bíróság elé állítást, a büntetővégzést, az előkészítő ülést, vagy a közvetítői eljárást – is részletesebben ismertette.

Prof. Dr. Tóth Mihály, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, a Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Büntetőjogi Tanszékének tanára „*A kényszerintézkedések értelmezése és alkalmazása előtt az új büntetőeljárás törvény által megnyitott távlatok*” című előadásában kifejtette álláspontját a hazai letartóztatások számának alakulásával kapcsolatban. Üdvözítőnek nevezte, hogy a letartóztatottak száma folyamatosan csökkenést mutat, tíz év alatt több mint tíz százalékkal mérséklődött számarányuk az összfogvatartotti populáción belül. Véleménye szerint a bíróságok korábban túl sok esetben folyamodtak a letartóztatáshoz, a legsúlyosabb kényszerintézkedéshez.

Dr. Kiss Anna, az Országos Kriminológiai Intézet tudományos főmunkatársa, az Ügyészek Lapjának főszerkesztője, az Ügyészségi Szemle felelős szerkesztője, és a Pázmány Péter Katolikus Egyetem oktatója előadásában a kényszerintézkedések végrehajtásával és az új büntetőeljárás törvény Büntetés-végrehajtási Szervezetre gyakorolt hatásáról beszélt. A gyakorlatot és az elméletet vetette össze egymással és kitért az új fogalmak bevezetésének fontosságára is.

Prof. Dr. Ruzsonyi Péter bv. dandártábornok, a Nemzeti Közszerzői Egyetem dékánja és tanszékvezetője „*Az oktatás, a továbbképzés új módszereinek szerepe és jelentősége a megváltozott jogi szabályozás és alkalmazása megismerésében*” címmel a Nemzeti Közszerzői Egyetemen folyó speciális rendészeti képzési rendszert mutatta be a konferencia résztvevőinek. A témával kapcsolatos legfontosabb feladatnak azt nevezte, hogy a rendvédelemben dolgozók a mindennapi gyakorlat során is alkalmazni tudják az elméleti ismereteiket, hiszen csak így valósulhat meg a jogszerű, szakszerű és humánus feladatellátás. A kulcs a két terület, a tudomány és a gyakorlat szinergiájának a megteremtése. A kooperatív tanulás és az e-learning oktatás előnyeivel kapcsolatban kifejtette, hogy a digitális nemzedék tanítása csak akkor lehet sikeres, ha a modern technológiák kiaknázása mellett időbeli rugalmasságra, csapatmunkára, sokszínűségre és a tanulók már meglévő tudására is épít. Dr. Bogotyán Róbert bv. ezredes, a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága Biztonsági Szolgálatának vezetője a távtárgyalás feltételrendszerének, és jogszabályi környezetének bemutatásával kezdte előadását, majd alkalmazásának céljait is felvázolta. Kiemelte: az új rendszer a fogva tartás biztonságának és rendjének fokozásával, az előállítások számának mérséklésével, a kör- és célzállításban érintett fogvatartotti létszám redukálásával is jelentős mértékben segíti a büntetés-végrehajtás napi feladatellátását, de a távmeghallgatás előnyei között említette a költséghatékonyságot is. Hangsúlyozta, hogy a távtárgyalási rendszer elindult, 39 végpontot alakítottak ki országsszerte a hazai büntetés-végrehajtási intézetekben, ahol már közel 250 esetben használták sikeresen.

Az előadás-sorozat zárásaként Kovács Mihály bv. ezredes, a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság Fogvatartási Ügyek Szolgálatának vezetője „*A fogvatartottak kapcsolattartásának egyes biztonsági kérdései*” című előadásában a kapcsolattartás fontosságáról, a reintegrációban betöltött szerepéről beszélt. Részletesen is ismertette a kapcsolattartás formáit, de a közelmúltban megváltozott csomagküldés szabályaira és a webshop működésére is kitért. Végül az elért eredményeket is összefoglalta, amelyek közül a tiltott tárgyak postai úton történő beküldésének csökkentését, a további tiltott tárgyak bejuttatására szolgáló útvonalak felderítésének megkönnyítését, az egységes árukészlet kialakítását is a sikerek között említette.

Ára: 600 Ft